

ప్రీతి.

—

హి తో ప దే శ ము.

~~~~~

శ్రీ గ్రంథము.

శ్రీతిమార్గపరిజ్ఞానమునకుమిక్కిలిసాధకంబై

కథావమత్యైతిగలిగియుండుటవలన

ననేకజనులకుపయోగించునటుల.

~~~~~

స || తిరువేంగడాచార్యులచే

సరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడి.

పం || రామకృష్ణమాచార్యులచే

బ్రచురింపబడియె.

~~~~~

౧౮౬౯సం || పిబ్రవరినెల, ౧౦ తేది.

~~~~~

చెన్నపురి.

శ్రీ రస్తు.

హితోపదేశః.

శ్లో॥ యస్మాద్భీసరసిరుహూదరజనిస్సృష్టామృతానీపతి
ర్యత్పాదామ్బుశిరాస్సతాంప్రతియుగంతానాయయోభూతలేః
ఆవిర్భావముపైతియశ్చజగతామస్తర్గతోయఃపర
స్సోస్తాకరక్షతుపార్థసారథివిభుర్బుద్రావనీమద్దిరః॥

సిద్ధిసాధ్యేసతామస్తుప్రసాదాత్తస్యధూర్జటేః।జాహ్నవీశ్చనతే
ఖవయన్తార్థిశశినఃకలా॥ శ్రుతోహితోపదేశోయంపాటవంసం
స్కృతోక్తిః।వాచాంసర్వత్రవైచిత్ర్యంసీతివిద్యాందదాతిచ॥అ
జరామరవత్ప్రిజ్ఞోవిద్యావర్ధంచచింతయేత్ ।గృహీతభవకేశేషు
మృత్యునాధర్మమాచరేత్॥ సర్వత్రవ్యేషువిద్యేవద్రవ్యమాహు
రనుత్తమమ్।అహార్యత్వాదనర్హ్యత్వాదక్షయత్వాచ్చసర్వదా॥
సంగమయతివిద్యేవసీచగాపినరంసరిత్ ।సముద్రమివదుర్ధ్వంసృ
పంభాగ్యమతఃపరమ్॥ విద్యాదదాతివినయం వినయాద్యాతిపాత్ర
తాం॥ పాత్రత్వాద్ధనమాపోతిధనార్థర్కంతతస్సుఖమ్॥ విద్యాశ
స్త్రంచశాస్త్రంచద్వేవిద్యేప్రతిపత్తయే।ఆద్యాహస్యాయవృద్ధత్వే
ద్వితీయాద్రియతేసదా॥ పణ్డితేచగుణాస్సర్వేమూర్ఖైదోషాశ్చకేవ
లమ్।తస్మాన్మూర్ఖసహస్రైషుప్రాజ్ఞఏకోవిశిష్యతే॥యస్మదేభాజ
నేలగ్నస్సంసారోనాన్యథాభవేత్ ।కథాచ్ఛలేనబాలానాంసీతి
స్తదిహకథ్యతే॥ మిత్రలాభస్సహృద్భేదోవిగ్రహస్సద్ధిరేవచ।పశ్య
తన్త్రాత్తథాన్యస్తాన్తగ్రీహాదాకృష్యలిఖ్యతే॥

అస్తిభాగీరథీతీరేపాటలిపుత్రనామధేయంసగరం- తత్రసర్వస్వామిగు
ణోపేతేషుదర్శనోనామనరపతిరాసీత్ - సభూషతిరేకదాకేనాపిపత్య
మానంశోకద్వయంశుశ్రావ॥

అనేకసంశయోచ్ఛేదిపరోక్షార్థస్యదర్శకం । సర్వస్యలోచనంశా
స్త్రంయస్యనాస్త్యన్తవివసః॥ యావనంధనసంపత్తిఃప్రభుత్వమవివే
కితా॥ ఏకైకమవ్యనధాయకిముయత్రచతుష్టయం॥

ఇత్యాకణ్యత్సనఃపుత్రాణామనధితశాస్త్రాణాం నిత్యమున్నార్థగామి
నాంశాస్త్రాననుష్ఠానేనోద్విగ్నమనాఃసరాజావిస్తయామాస॥

కోర్థఃపుత్రేణజాతేనయోనవిద్వాన్నధార్మికః । కాణేనచతుషాకిం
వాచతుషిష్టైవకేవలం॥ అజాతమృతమూహ్లాణాంవరమాద్యోనచా
స్త్రమిమః॥ సకృద్దుఃఖకరావాద్యవస్తిమస్తుపదేపదే॥ కించ॥ సజాతో
యేనజాతేనయాతివంశస్సమున్నతిం । పరివర్తనిసంసారేమృతఃకో
వాసజాయతే॥ అన్యచ్ఛు గుణిగణగణనారమ్భేనపతతికతిసీససంభ్ర
మంయస్య॥ తేనామ్బాయదినుతిసీవదవన్ధ్యాకీదృశీభవతి॥ అపిచ॥ డా
నేతపసిశౌర్యేచయస్యనప్రథితంనునః॥ విద్యాయామర్థలాభేచమా
తురుచ్ఛారవసః॥ అపరంచ॥ వరమేకోగుణీపుత్రోనచమూర్ఖశ
తైరపి॥ ఏకశ్చన్ద్రీస్తమోహన్తినచతారాగజైరపి॥ పుణ్యతీర్థైకృతం
యేనతపఃక్వావ్యతిమమరం॥ తస్యపుత్రోభవేద్వశ్యస్సమృద్ధోధా
ర్మికఃసుధీః॥ తథాబోక్తం॥ అథాగమోనిత్యమరోగతాచప్రియాచ
భార్యాప్రియవాదితాచ॥ వశ్యశ్చపుత్రోర్థకరీచవిద్యావడ్డీవలోకే
షుసుఖానిరాజ॥ కోధన్యోబహుభిఃపుత్రైఃకుశలాపూరణాథకైః॥
వరమేకఃకులాలక్ష్మీయత్రవిశ్రామ్యతేపితా॥ ఋణకర్తాపితాశత్రు
ర్కాతాచవ్యభిచారిణిభార్యాయాపవతీశత్రుఃపుత్రశ్శత్రురవణ్ణీతః॥
అసభ్యాసేవిషంవిద్యాత్వజ్ఞైర్భోజనంవిషం॥ విషంసభాదరిత్రస్యవృ
ద్ధస్యతరుణీవిషం॥ యస్యకస్యప్రసూతోఽపిగుణవాఃపూజ్యతేన
రః॥ ధనుర్వంశవిశుద్ధోపిన్ద్రణఃకింకరిష్యతి॥ హోహోపుత్రకనాథీతసుగ
తైతాసురాత్రిషు॥ తేనత్వంవిదుషాంమధ్యేపజ్జెగౌరివసేదసి॥

ఇదానీమేతేమమపుత్రాగుణవస్త్రఃక్రియంతాం॥

ఆహారనిద్రాభయమైఘనంచ సామాన్యమేతత్పశుభిర్నరాణాంధ
ర్మోహితేమామధికోపశేషోధత్కైఃహి నాఃపశుభిస్సమూనాః॥ యతః॥

భగ్నార్థకామమోక్షాణాయస్యైకోపినవిద్యతే । అజాగతస్తనస్య
వతస్యజన్మనిర్ధకం॥ యచ్చోచ్యతే॥ ఆయుఃకర్మచవిత్తంచవిద్యాని
ధనమేవచ । వజ్రైతాన్యపిసృజ్యనేగర్భస్థస్యైవదేహినః॥ కించ॥ అ
వశ్యంభావినోభావాభవన్తిమహతామపి । నగ్నత్వంనీలకణ్ఠస్యమహా
హిశయనంచారేః॥ అపిచ॥ యదభావినతద్భావిభావితేన్నతదన్యథా ।
ఇతిచింతావిషణ్ణాయమగదఃకింసీయతే॥

ఏతత్ కార్యాక్షమాణాంకేషాంచదాలస్యవచనం॥

నదైవమపిసంచిన్త్యత్యజేమద్యోగమాత్మనః । అనుద్యోగేనతైలానితి
లేభ్యోనాప్తుమర్హతి॥ అన్యచ్చ॥ ఉద్యోగినంపురుషసింహమువైతిల
క్ష్మీర్దైవేనదేయమితికాపురుషావదన్తి । దైవంహత్యకురుపారుషమా
త్మశక్త్యా యత్కృతేయదినసిద్ధ్యైకోత్రదోషః॥ యథాహ్యేనేనచ
త్రైణనరభస్యగతిర్భవేత్ । ఏవంపురుషకారేణవినాదైవంనసిద్ధ్యతి॥
తథాచ॥ పూర్వజన్మకృతంకర్మతద్దైవమితికథ్యతే । తస్మాత్ పురుషకా
రేణయత్నంకుర్యాదత్స్యైతః॥ యథామృత్విజ్ఞతఃకర్తాకురుతేయద్యది
చ్ఛతి । ఏవమాత్మకృతంకర్మమానవఃప్రతిపద్యతే॥ అపరంచ॥ కాక
తాలీయవత్ ప్రాప్తంధృష్ట్యాపినిధిమగ్రతః । నన్వయందైవమాదత్తై
పురుషార్థమపేక్షతే॥ ఉద్యమేనహిసిద్ధ్యన్తికార్యాణిసమనోరథైః ।
నహిసప్తస్యసింహస్యప్రవిశన్తిముఖేమృగాః॥ మాతాపితృకృతా
భ్యాసోగుణితామేతిబాలకః । నగర్భచ్యుతిమాత్రైణపుత్రోభవతిపణ్డ
తః॥ తథాచ॥ మాతాశత్రుఃపితావైరీయేనబాలానపాతితః । నశోభ
తేసభామధ్యేహంసమధ్యేబకోయథా॥ రూపయావనసంపన్నావిశా
లకులసంభవాఃవిద్యాహీనానశోభన్తైనిర్గన్ధాభవకింశుకాః॥ అపరంచ॥
పుస్తకేషుచనాధీతోనాధీతోగురుసన్నిధౌ । నశోభతేసభామధ్యే
జారగర్భాభవన్త్రీయః॥ మూర్ఖోపిశోభతేతావత్సభాయాంవస్త్ర
వెష్టితః । తావచ్చశోభతేమూర్ఖోయావత్సిందిన్నభాషతే॥

ఏతచ్చిన్తయిత్వాసరాజాపణ్డితసభాంకారితవాక్ । రాజోవాచ । భో
భోఃపణ్డితాఃశ్రూయతాంమమవచనం॥ కిమన్తికన్చిదేవంభూతోవిద్వాన్

యోమమపుత్రాణాం నిత్యమున్నార్గ గామినా మనధిగతశాస్త్రీణామి
దానీంసీతిశాస్త్రీపదేశేనపునర్జన్మకారయితుంసమర్థః॥

యతః॥ కాచఃకాఞ్చనసంసర్తాద్ధత్తైమారకతీంద్యుతిం । తథాసత్స
న్నిధానేనమూర్ఖోయాతిప్రవీణతామ్॥ ఉక్తంచ ॥ హీయతేహిమతి
స్తాతహీనైఃస్సహసమాగమాత్ । సమైశ్చసమతామెతివిశిష్టైశ్చవి
శిష్టతామ్॥

అత్రాస్తరేవిష్ణుశర్త్తనామామహాపణ్డితః సకలసీతిశాస్త్రతత్వజ్ఞోబృహ
స్పతిరివాబ్రవీత్ । దేవమహాకులసంభూతా ఏతేరాజపుత్రాస్తవమ
యానీతింగ్రాహయితుంశక్యతై॥

యతః॥ నాద్రవ్యేనిహితాకాచిత్క్రియాఫలవతీభవెత్ । నవ్యాపా
రశతేనాపిశుకవత్పాత్యతేబకః॥ అన్యచ్ఛ॥ అస్మింస్తునిర్గుణంగోత్రై
నాపత్యముపజాయతే । ఆకరేపన్తరాగాణాంజన్మకాచమణేఃకుతః॥
అతోహంషణ్డాసాభ్యంతరేతవపుత్రాణానీతిశాస్త్రాభిజ్ఞాకరిష్యామి ।
రాజాసవినయంపునరువాచ.

కీటోపిసుమనస్సుజ్ఞాదారోహతిసతాంశిరః । అశ్కాపియాతిదేవత్వం
మహద్భిఃసుప్రతిష్ఠితః ॥ అన్యచ్ఛ॥ యథోదయగిరౌన్రవ్యంసన్నిక
ర్షేణదీప్యతే । తథాసత్సన్నిధానేనహీనవర్ణాపిదీప్యతే ॥ గుణాగుణజ్ఞే
మగుణీభవంతి తేనిర్గుణంప్రాప్యభవంతిదోషాః । ఆస్వాద్యతోయాః
ప్రభవంతినద్యఃసముద్రమాసాద్యభవంత్యపేయాః॥

తదేతేషామన్నత్పుత్రాణాంసీతిశాస్త్రీపదేశాయభవంత్యేప్రమాణమిత్య
క్వాతస్యవిష్ణుశర్త్తణోబహుమానపురస్కరంపుత్రాణసమర్పితవాన్ ।
అథప్రాసాదవృష్టేసుఖోపవిష్టానాంరాజపుత్రాణాంపురస్తాత్ప్రస్తా
వక్రమేణసపణ్డితోబ్రవీత్॥

విద్యానామనరస్యరూపమధికంవిద్యాతిగుప్తంధనంవిద్యాబద్ధరసా
విదేశగమనేవిద్యాక్షయంసంబలంవిద్యాకీర్తికరీనభావశకరీవిద్యా
పరంలోచనం విద్యాజీవనహేతురత్రభువనేవిద్యావిహీనఃపశుః ॥ గ
జ్ఞాహీనోహతోదేశోవిద్యాహీనంహతంకులం । అప్రసూతాహతా

నాగీహతోయజ్ఞస్త్యదక్షిణః॥ కావ్యశాస్త్రవిదానకాలోగచ్ఛతిధీ
మతాం॥ వ్యసనేనచమూర్ఖాణాంనిద్రయాకలహేనవా॥

తద్భవతాంవిదోదాయకాకకూర్కాదీనాంవిచిత్రాంకథాంకథయామి॥
రాజపుత్రైగుక్తంకథ్యతాం॥ విష్ణుశర్కోవాచ- శృణుతేయూయం । సం
ప్రతిమిత్రలాభఃప్రస్తాయతేయస్యాయమాద్యస్తోకః॥

మిత్రలాభః.

అసాధనావిత్తహీనాబుద్ధిమన్తస్సుహృత్తమాః । సాధయన్త్యాశుకా
ర్యాణికాకకూర్కన్మగ్నఖువత్ ॥

రాజపుత్రాఢియఃకథమేతత్ । సోబ్రవీత్ । అస్తిగోదావరీతీరేవిశాల
శ్శాల్మలీతగుఃతత్రనానాద్వైశాదాగత్యరాత్రావక్షిణానివసన్తి । అథక
దాదిదవసన్నయాంరాత్రావస్తాచలచూడావలమ్బినిభగవతికుముదిసీ
నాయకేచన్ద్రమసిలఘుపతనకనామావాయసః ప్రబుద్ధఃకృతాప్తమివ
ద్వితీయమటస్తంవ్యాధమపశ్యత్ । తమవలోక్యాచిస్తయత్అద్యప్రా
తరేవానిష్టదగ్ధనంజాతంనజానేకిమనభిమతందర్శయిష్యతి । ఇత్యుక్తౌత్త
దనుసరణక్రమేణవ్యాకులశ్చలితః॥

శోకస్థానసహస్రాణిభయస్థానశతానిచ । దివసేదివసేమూఢమావి
శన్తిపణ్ణితం॥

అన్యచ్ఛ - విషయితామిదమవశ్యంకర్తవ్యం

ఉత్థాయోథాయబోధ్యంమహాభయముపజ్ఞితం॥ మరణవ్యాధిశోకా
నాంకిమద్యనిపత్యతి॥

అథతేనవ్యాధేనతన్దులకణాకావికీర్యజాలంవిస్తీర్ణం । సచప్రచ్ఛన్నోభూ
త్వాస్థితః । తస్మిన్నేనకాలేచిత్రగ్రీవనామాకపోతరాజస్సుపరివారోవి
యతివిసర్పంతాంస్తన్దులకణానవలోకయామాన । తతఃకపోతరాజస్తన్దు
లకణలుభాన్కపోతాన్ప్రత్యాహకుతోత్రనిర్జనేవనేతన్దులకణానాంసం
భవఃతన్నిరూప్యతాంతావత్భద్రమిదంసపశ్యామిప్రాయేతానేనతన్దు
లకణలోభేనాస్మాభిరపితథాభవితవ్యం॥

కజరణస్యతులోభేనమగ్నఃపజ్జెసుదుస్తరే । వృద్ధవ్యాఘ్రేణ

సంప్రాప్తఃపథికస్సన్మతోయథా ॥

కపాతాడోమః కమెతత్ సోబ్రవీత్ | అహమేకదాదక్షిణారణ్యేచరన్నవ
శ్యంపకోవృద్ధవ్యాఘ్రుస్సాన్మతఃకుశహస్తస్సరస్తీరేబ్రూతే । భోభోః
పాథాఇదంసువర్ణకజ్జరణంగృహ్యతాం | తతోలోభాకృష్టేనకేనచిత్ పా
థేనాలోచితంభాగ్యేనైతత్ సంభవతికింత్యస్తి నాన్మత్సదేహేత్రవృ
త్తిరన్విధేయా ॥

యతః॥ అనిష్టాదిప్తలాభేపినగతిర్జ్ఞాయతేశుభా । యత్రోస్తేవిషసంస
గ్లోమృతంతదపిమృశ్యవే ॥

కింతుసర్వక్రియాజ్ఞనేప్రవృత్తిస్సదేహపవ ॥

తథావోక్తం ॥ నసంశయమనారూహ్యనరోభద్రాణిపశ్యతి । సంశ
యంపునరారుహ్యయదిజీవతిపశ్యతి ॥

తన్నిరూపయామితావత్ ప్రకాశంబ్రూతేకుశ్రతవకంకణం | వ్యాఘ్రో
హస్తంప్రసార్యదర్శయతి | పాథోవదత్ కథంక్రూరాశ్చకేత్వయివిశ్వా
సః-వ్యాఘ్రుడేవాచ । శృణు-రేపాథప్రాగేవయావనదశాయామతిమ
ర్వప్రొత్తి | అనేకగోమానుషాణాంపథాప్యేషుత్రామృతాదారాశ్చవంశ
హీనశ్చాహంతతఃకేనాహమాదిప్తః | దానధర్మాదికంచరతుభవాన్ | త
దుపదేశాదిదానిమహంసానశీలోదాతావృద్ధో గళితనఖదప్తఃకథంవి
శ్వాసభూమిః ॥

యతః॥ ఇజ్ఞాన్యయనదానానితపస్సత్యంధృతిఃకుమా । అలోభఇతి
మార్గోయంధర్మశ్చాప్తేవిధస్త్యుతః ॥ యతః॥ తత్రపూర్వశ్చతుర్వ
గ్లోదమ్భార్థమపిసేవ్యతే | ఉత్తిరస్తుచతుర్వగ్మహాత్మన్యేవతిస్థతి ॥
మమచైతావాన్లోభవిరహిణాయేన స్వహస్తస్థమపిసువర్ణకజ్జరణం
యస్తైకస్తేచిద్దాతు మిచ్ఛామితథాపివ్యాఘ్రమానుషంభాదతీతిలోక
ప్రవాదోదుర్నివారః ॥

యతః॥ గతానుగతికోలోకఃకుట్టినిముపదేశిని | ప్రమాణయనినోధర్మే
యథాగోఘ్నమపిద్విజం ॥

మయాపిధర్మశాస్త్ర్యానీతానిశృణు ॥

మరుస్థలేయథావృష్టిః క్షుధా రైభోజనంతథా | దరిద్రేదీయతేదానం
సఫలంపాణ్డునద్దనం || ప్రాణాయథాశ్చ నో న్యేషాంభూతానామపితే
తథా | అత్యైవమ్యేనభూతేషుదయాంకుర్వన్తిసాధవః || అపరంచ ||
ప్రత్యాఖ్యానేచదానేచసుఖదుఃఖప్రియాప్రియే | అత్యైవమ్యేనపు
రుషఃప్రమాణమధిగచ్ఛతి || అన్యచ్ఛ || మాతృవత్పరదారేషుపరప్ర
వ్యేషులోప్తవత్ | అత్తవత్సర్వభూతేషుయఃపశ్యతినపశ్చిత్తః ||

త్వంచాతిదుర్గతస్తేనతత్తుభ్యందాతుంసయతోహం.

తథావోక్తం || దరిద్రాన్ భరకాస్తేయమాప్రయచ్ఛేత్సర్వేధనం | వ్యా
ధితస్యోషధంపథ్యంసీగుజస్తుకిమాషదైః || అన్యచ్ఛ || దాతవ్యమితియ
ద్దానందీయతేనుపకారిణే | దేశేకాలేచపాత్రైచతద్దానంసాత్వికం
శ్శృతం ||

తదత్రసరసిస్నాత్వాసువర్ణకజ్జరణంగృహీణ- తతోయావదసౌతేద్వచః
ప్రతీతోలోభాత్ సరసిస్నాతుంప్రవిశతి - తావన్మహాపక్షానిమగ్నఃప
లాయితమక్షమః- పక్షేపతితందృష్ట్వావ్యాఘ్రౌఽవదత్ - అహహమ
హాపక్షేపతితోఽసి || అతస్తాముష్ణాపయామీతు్యత్త్వాశనైశ్శనై రుపగ
మ్యతేనవ్యాఘ్రేణధృతస్సపాఞ్ధోచిత్తయత్ ||

నధర్మశాస్త్రంపఠతీతికారణంనచాపివేదాధ్యయనందురాత్మనః | స్వ
భావపవాత్రతథాతిరిచ్యతేయథాప్రకృత్యామధురంగవాంపయః ||
కించ || అపశేష్త్రియచిత్తానాంహస్తిస్నానమివక్రియా | క్షుద్ధగాభ
రణప్రాప్తయోజ్ఞానంభారఃక్రియాంవిహ

తస్మయాభగ్రంసకృతం-యదత్రకూర్రాత్మకేవిశ్వాసఃకృతః ||

తథావోక్తం || నదీనాంశస్త్రపాణీనాంసఖనాంశప్రణీతాంతథా | వి
శ్వాసోనైవకర్తవ్యః స్త్రీషురాజకులేషుచ || అపరంచ || సర్వస్యహి
పరీత్యస్తేస్వభావానేతరేగుణాః | అతీత్యహిగుణాః సర్వాః స్వభా
వోమూర్ధ్నివర్తతే || అన్యచ్ఛ || సహిగగనవిహారికల్మషద్వంసకారిద
శశతకరధారిజ్యోతిషాంమధ్యచారి | విభురపివిధియోగాన్గ్రీస్యతే
రాహుణాఽసాలిఖతమపిలలాటేప్రాప్యైతుంకస్సమర్థః ||

ఇతిచిన్తయన్నేవాఽసౌవ్యాఘ్రిణవ్యాపాదితఃఖాదితశ్చ|అతోఽహం
బ్రహ్మిమకజ్జగన్మృతులోభేనేత్యాది| అతఃసర్వధాఽవిచారితంకర్తునక
ర్తవ్యమితి॥

యతః॥ సుజీర్ణమన్నంసువిచక్షణస్సుతస్సుశాసితాస్త్రీన్మృపతిస్సుసే
వితః| సుచిన్త్యచోక్తంసువిచార్యయత్కృతం- సుదీర్ఘకాలేపినయా
తివిక్రీయాం॥

ఏతద్వచనంశ్రుత్వాకశ్చిత్కపోతఃసదర్పమాహ- ఆకిమేవముచ్యతే॥
వృద్ధస్యవచనంబ్రాహ్మణమాపత్యా-లేహ్యుపస్థితేసర్వత్రైవంవిచా
రేణభోజనేవ్యప్రవర్తనం॥ యతః॥ శబ్దాభిస్సర్వమాత్రాన్తమ
న్నంపానంచభూతలే|ప్రవృత్తికుత్రకర్తవ్యాజీవితవ్యంకథంనువా॥
తథాచోక్తం॥ ఈర్ష్యఘృణీత్వసంతుష్టఃకోదనోనిత్యశబ్దః| పర
భాగ్యోపజీవీచషడేతేదుఃఖభాగినః॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వాసర్వేకపోతాస్తత్రోపవిష్టాః॥

యతః॥ సుమహాన్త్యపిశాస్త్రాణిధారయంతోబహుశ్రుతాః| ఛేతారస్సం
శయానాంచక్లిశ్యంతేలోభమోహితాః॥ అన్యచ్చ॥ లోభాతోగ్రధః
ప్రభవతిలోభాతామఃప్రజాయతే॥ లోభాన్మోహశ్చనాశశ్చలా
భఃపాపస్యకారణం॥ అన్యచ్చ॥ అసంభవంహేమమ్మగస్యజన్మత
థాపిరామోలులుభమ్మగాయ| ప్రాయస్సమాపన్నవిపత్తికాలేని
యోపిషుంసామ్మలినాభవన్తి॥

అనన్తరంసర్వేజాలబద్ధాబభూవుః - తతోయస్యవచనాత్తత్రావలమ్బి
తాస్తంసర్వేతిరసుక్రర్షన్తి॥

యతః॥ నగణస్యాగ్రతోగచ్ఛేత్సిద్ధేకార్యేసమంఫలం| యదికార్య
విజ్ఞాస్యాన్నుఖరస్తత్రహన్యతే॥ తథాచోక్తం॥ ఆపదాంకథితఃప
థోద్ధ్రియాణామసంయమః| తజ్జయస్సంపదామ్మగ్నోయేనేప్తతే
నగమ్యతాం॥

తస్యతిరస్కారంశ్రుత్వాచిత్రప్రీవడవాద-నాయమస్యదోషః॥

తతః॥ ఆపదామాప్నత్తీనాంహితోఽప్యాయాతిహేతుతాం| మాత్స్య

జఙ్ఘాహివశ్యస్యస్తమిభావతిబద్ధనే॥ అన్యచ్చ॥ సబద్ధర్యోవిపన్నానామా
 పమద్ధరణక్షమః॥ నతుభీతపరిత్రాణవస్తూపాలవృష్ణితిః॥ విపత్నా-లే
 విస్త్రయపవకాపుగువలతుణం- తదత్రైర్యనువలవృష్ణిప్రతీకారశ్చిత్త్య
 తాం॥ యతః॥ విపదిదైర్యనుభాభ్యుదయేక్షమా సదసివాక్పటుతాయ
 ధివిక్రమః॥ యశసిచాభిరుచిర్వ్యసంశ్రుతౌ ప్రకృతిసిద్ధమిదంహిమ
 హోజ్ఞనాం॥ సంపదియస్యసహస్నోవిపదివిషాదోరణేవధీరత్వం॥ తఃభువన
 శ్రయతిలకంజనయతిజనసీసుతంవిరళం॥ అన్యచ్చ॥ వడ్డోపాఃపురుషేణేహ
 హోతవ్యాభూతిమిచ్చతా॥ నిద్రాతద్వాభయంకోగ్రిధిఅలస్యందీర్ఘసూ
 త్రతా॥ ఇదాసీమప్యేవంశ్రియతాం-సర్వైరేకచిత్తీభూయజాలమా
 దాయోడ్డీయతాం॥ యతః॥ అల్పనామవిపస్తూనాంసంహతిఃకార్యసా
 ధికాతృణైర్గుణత్వమాపన్నైర్గుర్భ్యుదైనుత్తదన్తినః॥ సంహతిఃశ్రేయసీ
 పుంసాంస్వకులైరల్పకైరపితుషేణాపిపరిత్యక్తానప్రరోహన్తితణ్డలాః॥
 ఇతివిచిత్త్యపక్షిణఃసర్వేజాలమాదాయోత్పతితాః- అనన్తరంసవ్యాధ
 స్సునూరాజ్జాలాపహారకాంస్తానవలోక్యపశ్చాద్ధావన్నచిత్తయత్॥ ...
 సంహతాస్తుహరస్త్రీమేమనుజాలంవిహజ్జమాః॥ యదాతునిపతివృత్తివశమే
 వ్యుత్తిమేతదా॥ తతస్తేషుచతుర్విషయాతిక్రాన్తేషుపక్షిమసవ్యాధోనివృ
 త్తఃఅథలుభ్యకన్నివృత్తంపృష్టాకపోతాడుః-కిమిదానీంకర్తృముచితం-చి
 త్రగ్రీవఉవాచ॥ మాతామిత్రంపితాచేతిస్వభావాత్ప్రితయంపితం॥
 కార్యకారణతశ్చాన్యేభవన్తిహితబుద్ధయః॥ తదస్మాకంమిత్రంహిరణ్య
 కోనానుమూషికరాజోగండకీతీరేచిత్రవనేనివసతి- దత్తబలేనసోఽస్మా
 కంపాశాంశ్చేన్యతి-ఇత్యాలోచ్యసర్వేహిరణ్యకవివరసమీపంగతాః-
 హిరణ్యకశ్వసర్వదాఽపాయశఙ్కయాశతద్వారంవివరంకృత్వానివస
 తి॥ అనాగతభయందృష్ట్వానీతిశాస్త్రవిశారదః॥ అవసన్నాషికస్తత్రవృ
 ద్ధఃశతముఖంబిలం॥ తతోహిరణ్యకః కపోతావపాతభయాచ్చకితస్తూ
 ణ్ణింధితః-చిత్రగ్రీవఉవాచ- సభాహిరణ్యకకథమస్మాన్నసంభాషసే త
 తోహిరణ్యకస్తుతద్వచనంప్రత్యభిజ్ఞాయససంభ్రమంబహిర్నిస్సృగ్వా
 బ్రహ్మ- ఆఃపుణ్యవాగన్తి-ప్రియసుహృద్యేచిత్రగ్రీవస్సుమా యాతః॥

యస్యమిత్రేణసంభాషాయస్యమిత్రేణసంస్థితిః | యస్యమిత్రేణసంలా
 పస్తతోనాస్తీహపుణ్యవాక్ || పాశబద్ధాంచైచ్చతాన్ దృష్ట్వాసవిష్టుయః
 క్షణంస్థితోవాచసఖాకిమేతత్ - చిత్రగ్రీవఉవాచ - సఖైస్తాకంప్రా
 క్తనజన్మకర్మణిఫలమేతత్ || యస్మాచ్చయేనచయథాచయదాచయచ్చ
 యావచ్చయశ్రచశుభాశుభమాత్మకర్మ | తస్మాచ్చతేనచతథాచతదాచ
 తచ్చతావచ్చతత్రచవిభాత్యవశాదుమైతి || రోగశోకపరీతాపబద్ధనవ్యస
 నానిచ | ఆత్మాపరాధవృత్తాంతాంఫలాన్యేతాఃదేహినాం || పతచ్ఛ్రీ
 త్వాహిరణ్యకిచ్చిత్రగ్రీవస్యబద్ధనంశేస్తుంసత్త్వరముపసర్పతి - చిత్రగ్రీవ
 ఉవాచ - మిత్రమైవంకింత్వస్తదాశ్రితానామేషాంతావత్పాశాంశ్చిద్ధి
 తతోమనుషాశాన్పశ్యాచ్ఛేత్స్యసి || హిరణ్యకోఽప్యాహ - అమామల్ప
 శక్తిః - దత్తాశ్చమేకోమలాః - తదేతేషాంపాశాంశ్చేస్తుంకథంసమర్థః - త
 ద్యావస్తేదత్తానశ్రువ్యై - తావత్తవపాశాంశ్చిన్దన్తి - అనస్తరమప్యేతే
 షాంబద్ధనంయావచ్ఛక్యంశేత్సామి - చిత్రగ్రీవఉవాచ - అస్త్వైవం - త
 థాఽపియథాశక్తిబద్ధనమేతేషాంక్షిణ్ణయ - హిరణ్యకేనోక్తమాత్మపరి
 త్యాగేనయదాశ్రితానాంపరిక్షణం తన్నరీలివేదినాంసమ్మతం || యతః ||
 అపదద్ధన్దనంగత్తేద్దారాకరత్తేద్ధనైరపి | ఆత్మానంసతతరత్తేద్దారైర
 పిదనైరపి | అన్యచ్చ || ధర్మాధికామమోక్షాంతాంప్రాణాస్సంస్థితీహత
 వః | తాన్నిస్తుతాకిన్దమాతరంక్షతాకిన్దరక్షితం || చిత్రగ్రీవఉవాచ ||
 సఖానీతిస్తావదీదృశ్యేవ - కింత్వహమస్తదాశ్రితానాందుఃఖంసోఘంసర్వ
 థానసమర్థః - తేనేనంబ్రవీమి || యతః || ధనానిజీవితంహైవపరార్థంప్రా
 జ్ఞఉత్సృజేత్ | సన్నిమితైవరంత్యాగోవినాశేనియతేనతి || అయమపర
 శ్చసాధారణోహేతుః || జాతిద్రవ్యబలానాంచసామ్యమేషాంమయాన
 హ | మత్ప్రేభుత్వఫలంబ్రూహికదాకింతర్భవిష్యతి || కించ || మాంసమూ
 త్రపురీషాస్థినిర్మితేచకలైబరే | వినశ్వరేవిహాయాస్థాయశఃశూలయమి
 త్రమే || అన్యచ్చ || వినావర్తనమప్యేతేనత్యజన్తిమమాన్తికం | తస్మైప్రా
 ణవ్యయేనాపిజీవయైతాన్మమాశ్రితాన్ || అపరంచపశ్య || యదినిత్యమనిత్యే
 ననిర్మలంమలవాహినా | యశఃకాయేనలభ్యేతతత్త్వలగ్నః | భవేన్నకిం ||

యతః॥ శరీరస్యగుణానాంచదురమత్యస్తమస్తరం॥ శరీరంక్షణవిధ్వంసి
కల్పాస్తస్థాయినోగుణాః॥ ఇత్యాకర్ణ్యహిరణ్యకఃప్రహృష్టమనఃపులకి
తస్సన్నబ్రవీత్ - సాధుమిత్రసాధు- అనేనాశ్రితవాత్సల్యేనత్రైలోక్య
స్యాపిప్రభుత్వంత్యయియుజ్యతే- ఏవముక్త్యాతేనసర్వేషాంబద్ధనానిచ్చి
న్నాని- తతోహిరణ్యకస్సర్వాకాసాదరంసంపూజ్యాహ- సభేచిత్రగ్రీవ
సర్వథా- శ్రజాలబద్ధనవిధానతిదోషమాశంకాన్యన్యవజ్ఞానకర్తవ్యా
యతః॥ యో- ధికాద్యోజనశతాత్పశ్యతీహామిషంఖగః॥ సపవప్రాప్తకాల
స్తుపాశబద్ధంనవశ్యతి॥ అపిచ॥ శశిదివాక రయోర్ద్రహపీడనంగజభుజ్జమ
యోరపిబద్ధనం॥ మతిమతాంచవిలోక్యనరిగ్రతాంవిధిరహేలాబలవాని
తిమేమతిః॥ అన్యచ్చ॥ వ్యోమైకాస్తవిహారిణోఽపివిహగాఃసంప్రాప్తు
వస్త్యావదంవధ్యస్తేనిపుతైరగాధసలిలాన్మత్యైఃసముద్రాదపిమర్శి
తంకిమహస్తికింసుచరితంకఃస్థానలాభగుణః కాలోహివ్యసనప్రసారితక
రోగృష్ణోతిమారాదపి॥ ఇతిప్రబోధ్యాతిభ్యంకృత్వాఽలిక్లవచసంప్రే
షీతచ్చిత్రగ్రీవోఽపిసపరివారోయధేష్టదేశాన్యయా॥ యానికానిచమి
త్రాణికర్తవ్యానిశతానిచప్రశ్యమూషకమిత్రైణకసోతాముక్తబద్ధనాః॥
హిరణ్యకోఽపిస్వవివరంప్రవిప్తః - అశలఘువతనకనామాకాకస్సర్వవృ
త్తాస్తదర్శిసాశ్చర్యమిదమాహ- అహేలాహిరణ్యకశ్లోఘ్యోఽసి- అతో
ఽహమపితప్తయాసహమైత్రీమిచ్ఛామి- అతోమాంమైత్ర్యేణానుగ్రహీ
తుమర్హసి- ఏతచ్చుత్వాహిరణ్యకోఽపివివరాభ్యస్తరాదాహ- కస్త్యం
సబ్రూతే- లఘువతనకనామావాయసోఽహం- హిరణ్యకౌవిహస్యాహ-
కాత్వయాసహమైత్రీ॥ యతః॥ యద్యేనయుజ్యతేలోకేబుధస్తతైన
యోజయేత్॥ అహమన్నంభవాభోక్తాకథంప్రీతిర్ఘవివ్యతి॥ అపరంచ॥
భక్ష్యభక్షకయోఃప్రీతిర్విపత్రైరేవకారణం॥ సృగాలాత్పశబద్ధోఽసౌ
మృగఃకాకేనగతీతః॥ వాయసోఽబ్రవీత్ - కథమేతత్ - హిరణ్యకఃకథ
యతి॥ అస్తినుగధదేశేచమృకవతీనామారణ్యానీ - తస్యాంబరాన్మహ
తాస్నేహేనమృగకాకానివసతః - సచమృగఃస్వేచ్ఛయాత్రామృగా
దృష్టపుష్టాగ్ధఃకేనవిస్సృగాలేనావలోకితః - తందృష్ట్వాసృగాలోఽచిన్త

యత్ - ఆకథమేతన్నాం సంసులలితం భక్షయామి - భవతు విశ్వాసంతావ
 దుత్పాదయామి - ఇత్యాలోచ్యోపసృత్యాబ్రవీత్ - మిత్రకుశలం తే - మృ
 గేణోక్తం - కస్త్యం - సబ్రుతే - యద్రబుద్ధిసామాజమ్బుకోహం - అత్రా
 రణ్యే బద్ధహీనోమృతవన్నివసామి - ఇదానీంత్యామిత్రమాసాద్యపునస్సు
 బద్ధర్జీవలోకం ప్రవిష్టోఽస్మి - అథునాతవానుచరేణమయా సర్వథాభవి
 తవ్యమితి మృగేణోక్తం - పవమస్తు - తతఃపశ్చాదస్తంగతే సవితరిభగవతి
 మరీచిమాలినితామృగస్య వాసభూమింగతో - తత్రచంపకవృక్షశాఖా
 యాంసుబద్ధినామాకాకోమృగస్యచిరమిత్రం నవసతి - తౌదృష్ట్వా కాకో
 ఽవదత్ - సఖేకోయం ద్వితీయః - మృగోబ్రుతే - జమ్బుకోఽయమస్తు త్స
 ఖ్యమిచ్ఛసాగతః - కాకోబ్రూతే - మిత్రాకస్మాదాగతేన సహవిశ్వా
 సోనయంక్తః - తన్నభద్రమాచరితం || తథాచోక్తం || అజ్ఞాతకులీలస్యవా
 సోదేయోనకస్యచిత్ | మాగ్ధారస్యహిదోషేణహతోగృహోజరద్గవః ||
 తావాహతుః - కథమేతత్ - కాకఃకథయతి || అస్తిభాగీరధీతీరేగృధ్రీహ
 టనామ్నిపర్వతేమహాస్పర్కటీవృక్షః - తస్యకోటరేదైవదుర్విపాకాద్గళి
 తసఖనయనోజరద్గవసామాగృధ్రఃప్రతివసతి - అథకృపయాతజ్జీవనాయ
 తద్వృక్షవాసినఃపక్షిణస్సాహారాత్రించిత్రించిద్దదతి - తేనాఽసాజీ
 వతి - అథకదాచిద్దీర్ఘకర్ణనామామాగ్ధారఃపక్షిశాఖకాభక్షితుంతత్రా
 గతః - తతస్తమాయాస్తందృష్ట్వాపక్షిశాఖకైర్భయారైకోలాహలఃకృ
 తః - తచ్చుత్వా జరద్గవేనోక్తం - కోఽయమాయాతి - దీర్ఘకర్ణోగృధ్రీమ
 వలోక్యసభయమాహ - హాహతోఽస్మి || యతః || తావద్భయస్యభేత్త
 వ్యంయౌవద్భయమనాగతం | ఆగతంచభయంపీత్యసరఃకుర్యాద్భయోఽఘ
 తం || తతోఽథునాసన్నిధానేపలాయతుమక్షమః - తద్యథాభవితవ్యం -
 తద్భవతుతావత్ - విశ్వాసముత్పాద్యాస్యసమీపముపగచ్ఛామి - ఇత్యా
 లోచ్యోపసృత్యాబ్రవీత్ - ఆర్యత్వామభివదే - గృహోవదత్ - కస్త్యం -
 సోఽవదత్ - మాగ్ధారోఽహం - గృహోబ్రుతే - దూరమపసర - సచేద్గస్త
 వ్యోఽసిమయా - మాగ్ధారోఽవదత్ - శ్రామ్యతాం - తావదస్తుద్వచనం -
 త్వయాయద్యహంవధ్యఃతదాహస్తవ్యః || తతః || జాతిమాత్రేణకింశచ్చి

ధన్యతే పూజ్యతే క్వచిత్ । వ్యవహారం పరిజ్ఞాయ వధ్యః పూజ్యోఽగ్రవాభా
 వేత్ ॥ గృహ్యోబ్రుతే - బ్రూహి కిమర్థమాగతోఽసి-సోఽవదిత్ - అ
 హమత్రగజ్ఞాతీరేనిత్యస్మాద్యనిరామిమాశీబ్రహ్మచారిచాద్వాయణవ్ర
 తమాచరం స్తిస్థామి-యుష్మత్ దర్శజ్ఞానరతాత్ విశ్వాసభూమయతప
 షీణస్సర్వే సర్వదామమాగ్రేప్రస్తువన్తి - అతోభవద్భ్యోవిద్యావయో
 వృద్ధేభ్యోధర్మం శ్రీతుమిహగతః-భవన్త్యైతాదృశాధర్మజ్ఞాః - య
 న్మామతిథింహస్తుముద్యతాః-గృహస్థధర్మశ్చైవః ॥ అరావప్యచితంకా
 ర్యమాతిథ్యంగృహమాగతే! ఛేత్తుః పార్శ్వగతాంచాయానోపసంహర
 తేదుమః॥యదివాధనంనాస్తీతదాప్రీతివచసాప్యతిథిఃపూజ్యః॥యతః॥
 తృణానిభూమిరుదకంవాక్పతుర్ధీచసూనృతా!పతాన్యపిసతాంగేహేనో
 చ్చిద్యతేకదాచన॥అన్యచ్ఛ॥ బాలోవాయదివావృద్ధోయువావాగృహ
 మాగతః! తస్యపూజావిధాతవ్యాసర్వస్యాభ్యాగతోగురుః॥అన్యచ్ఛ॥ని
 ర్గుణేష్వపిసత్త్వేషుదయాంకుర్వన్తిసాధవః!నహిసంహరతేజ్యోతాన్మం
 చన్ద్రశ్చణ్డాలవేత్తని॥అపరంచ॥గురురగ్నిద్విజాతీనాంవర్ణానాంబ్రహ్మ
 ణోగురుః! పతిరేకోగురుఃస్త్రిణాంసర్వత్రాభ్యాగతోగురుః॥అతిథిర్య
 స్యభగాశోగృహాత్ప్రతినివర్తతే ॥ సతస్సైదుష్కృతందత్వాపుణ్యమా
 దాయగచ్ఛతి॥అన్యచ్ఛ॥ ఉత్తమస్యాపివర్ణస్యసీచోఽపిగృహమాగతః॥
 పూజనీయో యథాయోగ్యం సర్వదేవమయోఽతిథిః ॥ గృహ్యోఽవ
 దత్ - మాద్వా రాహిమాంసరుచయః-పక్షిశాఖకాశ్చాత్రనివన్తి - తేనా
 హమేవంబ్రవీమి - తచ్చుత్వామాద్వారో భూమింస్పృష్టాకర్ణౌస్పృ
 శకకృష్ణకృష్ణేతిబ్రుతేచ - మయాధర్మశాస్త్రంశ్చుత్వావీతరాగేణే
 దందుష్కరంప్రతంచాద్వాయణమధ్యవసితం-యతఃపరస్పరంవివదమా
 నానామపిధర్మశాస్త్రాణామహింసాపరమౌధర్మశ్చత్యత్రైకమత్యం॥
 యతః॥సర్వహింసానివృత్తాయేనరాస్సర్వసహాశ్చయే॥ సర్వస్యాశ్రయ
 భూతాశ్చ తేనరాస్సర్వగమినః ॥ అన్యచ్ఛ॥ ఏకపవనుహృద్ధర్మోనిధనే
 ప్యనుయాతియః । శరీరేణసమంశాశంసర్వమన్యస్తుగచ్ఛతి॥కించ॥యో
 త్తియస్యయదామాంసముభయోఃపశ్యతాన్తరం ॥ ఏకస్యక్షణికాప్రీతి

గన్యః ప్రజైర్వముచ్యతే॥ అపిచ ॥ మర్త్యమితయః పురుషస్యోప
 జాయతే॥ శక్యతేనానుమానేనపరోఽపిపరివర్జితం॥ శృణుపునః॥ స్వ
 చ్ఛదవనజాతేనశాకేనాపిప్రపూర్యతే॥ అస్యద్ధగోదరస్యాధ్దేకఃకుర్యా
 త్పాతకన్మహత్॥ ఏవంవిశ్వాస్యసమాజ్ఞారస్తరుకోటరేస్థితః-తతోది
 నేషుగచ్ఛత్సుపక్షిశాబకానాత్రమ్యకోటరమానీయప్రత్యహంఖాదతి-
 యేషామపత్యానిఖాదితానితైఃశోకాతురైర్విలపద్భిరితస్తతోజిజ్ఞాసాన
 మారభా-తత్పరిజ్ఞాయమాద్వారఃకోటరాన్నిస్సృత్యబహిఃపలాయితఃప
 శ్చాత్పక్షిభిరతస్తతోనరూపయద్భిస్త్రతరుకోటరేశాబకాస్థినిపాస్త్రా
 ని-అనస్తరంతఃకుచః-అనేనైవజర్జవేనాస్మాకంశాబకాఃఖాదితాః-ఇతి
 సర్వైఃపక్షిభిర్నిచ్చిత్యగృహోన్మాదపాదితః-అతోఽహంబ్రవీమ్యజ్ఞాత
 కులశీలస్యేత్యాది-ఇత్యాకర్ణ్యసజమ్బుకస్సకోపమాహమ్మగస్యప్రథమ
 దర్శనదినేభవానప్యజ్ఞాతకులశీలవీవ-తతఃకుంభవతాసహవీతస్యస్మై
 హానువృత్తిరుత్తరోత్తరంవద్ధతే॥ యత్రపిద్వజన్వోనాస్తిశ్లోఘ్యస్తత్రా
 ల్పనీరపి॥ నిరస్తపాదపేదేశేహారణ్ణోఽపిప్రమాయతే॥అన్యచ్చ॥అయ
 నిజఃపరోవేతిగణనాలభుచేతసాం॥ ఉదారచరితానాస్తువనుదైవకుటు
 మ్బుకం॥యథాఽయంహృగోమహబద్ధఃతథాభవానపి-హృగోఽబ్రహ్మీత్-
 కిమనేనోత్తరేణసర్వైరేకత్రవిప్రమ్భాలాపైస్సుఖభిష్ఠీనియతాం॥య
 తః॥ నకశ్చిత్రస్యచిత్రిత్రంనకశ్చిత్రస్యచిత్రిత్రః॥ వ్యవహారేణమి
 త్రాణిజాయతైరిపవస్తథా॥ కాకేనోక్తం-ఏవమస్తు-అథప్రాతస్స
 ర్వేయథాభిమతదేశంగతాః-ఏకదానిభృతంస్పగాలోబూరిశేసఖేఽ
 స్త్రిశవనైకదేశేసస్యపూర్ణంక్షేత్రమస్తితదహంత్యాన్తిత్వాదర్శయా
 మితథాకృతేసతిమ్మగఃప్రత్యహంతత్రగత్వాసస్యంఖాదతిఅథక్షేత్రప
 తినాతదృష్ట్యాపాశోయోజితః-అనస్తరంపునరాగతోమృగఃపాశైర్బ
 ధ్దోఽచిస్తయత్-కోమామితఃకాలపాశాదివవ్యాధపాశాన్త్రాసుంస
 మధోమిత్రానన్యః-అనస్తరంజమ్బుకస్తత్రాగత్యోపస్థితోఽచిస్తయ
 త్-ఫలితాలావదస్మాకంకసటప్రబద్ధేననువోరథసిద్ధిః-ఏతస్యోత్పత్త్య
 మానస్యమాంసాఃశుద్ధిస్తాన్యస్థినిమయాఽవశ్యంప్రాప్తవ్యాని-తాని

బాహు ధ్యేనభోజనానిభవిష్యంతి- మృగస్తంభ్యష్టోజ్ఞాసితోబ్రూతే- స
 ఖేచ్ఛిచ్ఛితావస్థమబద్ధనం- సత్వరంత్రాయస్వమాం॥ యతః॥ ఆపశుమి
 త్రంజానీయాద్యుద్ధేతూరమృణేశుచిం । భార్యాంక్షీణేమవిత్రేనువ్యసనే
 ముచబాధవాక్॥ అపరంచ॥ ఉత్సవేవ్యసనేచైవదుర్భిక్షేరాష్ట్రపిష్టవే॥ రా
 జద్వారెత్తశానేచయస్తిస్థతిసబాధవః॥ జమ్బుకఃపాశంవిలోక్యముహుర
 చింతయత్ దృఢస్త్వయంబంధః- బూతేచ-సఖేస్సాయునిర్మితాఃపాశాః
 తనద్యభటారకవారెకథమేతాదౌనైస్సప్తశామి- మిత్రయదివిత్రేనా
 న్యథామన్యసే- తదాప్రభాతేయత్త్వయావత్తవ్యంతతూర్తవ్యమితి -
 అనంతరంసకాకఃప్రదోషకాలే మృగమనాగతమవలోకేతస్తతోఽన్వి
 వ్యతథావిధం దృష్ట్వావాచ-సఖేమేతత్ - మృగేణోక్తం అవధీరిత
 సుహృద్వాక్యస్యఫలమేతత్ ॥ తథాచోక్తం । సుహృదాంహితకామా
 నాంయశ్శుణోతినభాషితం । వివత్సన్నిహితాతస్యసనరశ్శశునందనః॥
 కాకోబ్రూతే-సవంచకఃక్వాస్తే-మృగేణోక్తం - మన్మాంసాగ్రీతిత్య
 త్రైవ - కాకోబ్రూతే ఉక్తమేవమయాపూర్వం॥ అపరాధానమేస్తీతి
 నైతద్విశ్వాసకారణం । విద్యతేహిన్మశంసేభ్యభయంగుణవతామపి॥
 దీపనిర్వాణగంధంచసుహృద్వాక్యమరుంధతీం । నజిశ్రున్తిసశృణ్వన్తినవ
 శ్యన్తిగతాయుషః॥ పరోక్షేకార్యహంతారంప్రత్యక్షేప్రియవాదినం । వ
 ర్జయేత్తాదృశంమిత్రంవిషకుమ్భపయోముఖం । తతఃకాకోద్గర్హణిశ్వస్య
 అరెవఞ్చకకింత్యయాపాపకర్మణాకృతం॥ యతః॥ సల్లాపితానాంమధు
 రైత్వచోభిర్నిధ్యోపచారైశ్చవశీకృతానాం । ఆశావతాంశ్రద్ధతాంచ
 లోకేకిమగ్ధినాంవఞ్చయితవ్యమస్తి॥ అన్యచ్చ॥ ఉపకారిణివిప్రజ్ఞేశుద్ధమ
 తాయస్సమాచరతిపాపం । తంజనమసత్యసంధం భగవతివసుధేకథంవ
 హసి॥ దుర్జనేనసమంసఖ్యంప్రీతించాపినకారయేత్ । ఉష్ణోదహతిచాఙ్గా
 రఃశీతఃకృష్ణేయతేకరం॥ అథవాస్థిరీరియందుర్జనానాం॥ ప్రాక్పాద
 యోఃపతతిభాదతిప్యస్థమాంసంకణ్ణైకలంకిమపిరౌతిశనైర్విచిత్రం । భిన్నం
 నిరూప్యసహసాప్రవిశత్యశఙ్కః సర్వంఖలస్యచరితంమశకఃకరోతి॥ త
 థాచ॥ దుర్జనఃప్రియవాదీనైతద్విశ్వాసకారణం । మధుతిష్ఠతిజహ్నుశ్రే

హృదిహాలాహలంవిషం || అథప్రభాతేత్రైత్రపతిగ్గుడహస్తస్తత్ప్రజే
 శంకవృక్షకాకేనాఫలోకితః - తమాలోక్యకాకేనోక్తం - సఖేమృగత్వ
 మాత్మానంమృతవత్ సందర్శ్యవాతేనోదరంపూరయిత్వాసాదాప్రభీ
 కృత్యతిష్ఠ-అహంతవచతుషీచక్షాప్వలిఖామి-యదాఽహంశబ్దంకరోమి
 తదాత్వముథాయసత్వరంపలాయిష్యసి- మృగస్తతైవకాకపచనేస్థితః -
 తతఃత్రైత్రపతినాహన్తోత్ఫుల్లలోవనేనతథావిధామృగఽలోకితః-ఆఽస్వ
 యంమృతోఽసి - ఇత్యుక్త్వామృగం బంధనాన్తోచయిత్వాసాశాక్షగృ
 హీతుంసయతోబభూవ- తతఃకాకశబ్దంశ్రుత్వామృగః సత్వరముథా
 యపలాయితః- తముద్దిశ్యతేనత్రైత్రపతినాక్షిప్తేనలగుడేనస్పృగాలోహ
 తః||తథాచోక్తం|| త్రిభిర్వైస్త్రిభిర్గానైస్త్రిభిఃపక్షైస్త్రిభిర్దినైః | అ
 త్యుత్తరైః సాపపుణైర్విరిహౌవఫలమశ్నుతే || అతోఽహంబ్రవీమిభ
 త్యుభక్షకయోఃప్రీతిరిత్యాది || కాకఃపునరాహ || భక్షితేనాపిభవతా
 నాహారోమమపుష్కలః| త్వయిజీవతిజీవామిచిత్రగ్రీవఇవానః||అన్య
 చ్చ|| తిరశ్చామపివిశ్వాసోదృష్టఃపుణైర్వికకర్తృణాం | సతాంహిసాధుశీ
 లత్వాత్సవభావోననివర్తతే||కించ|సాధోఃస్రకోపితస్యాపిమనోనాయా
 తివిక్రియాం| సహితాపయతుంశక్యంసాగరాష్ఠ్యస్థానోల్లయా||
 హిరణ్యకోబ్రూతేచపలస్త్యంచపలేనసహసేహాసర్వధానకర్తవ్యః
 తథాచోక్తం|| మాగ్ధారోమహిషోమేషఃకాకఃకాపురుషస్తథా | విశ్వా
 సాత్ ప్రభవస్త్యేతేవిశ్వాసస్త్రైత్రనోచితః || కించాన్యచ్ఛతుస్త్రిభోభ
 వానస్తాకం - ఉక్తంచైతత్ || శత్రుణానహిసందధ్యాత్సుగ్లిష్టేనా
 పిసంధినా| సుతస్తమపిపానీయంశమయత్యైవపావకం||దుర్జనఃపరిహర్త
 వ్యోవిద్యయాఽలంకృతోఽపిసత్ | మణినాభూషితఃసర్పఃకిమసానభ
 యంకరః|| యదశక్యంసతచ్ఛక్యమశక్యంశక్యమేవతత్ | నోదకేశకటం
 యాతినచనౌగ్ధచ్ఛతిష్ఠలే || అవరంచ||మహతావృద్ధసారేణయోవిత్వసితి
 శత్రుః||భార్యాసుచవిరక్తాసుతదంతంతస్యజీవనం || లఘుపతనకోబ్రూ
 తే- శ్రుతంమయాసర్వం- తథాఽపిమమవైతావాన్సంకల్పఃత్వయా
 సహసాహార్దమవశ్యంకరణీయమితి నోచేదనాహారేణాత్మానంవ్యాసా

దయిష్యామి॥ తథాహి॥ శ్లో॥ మృగ్ధుటవత్సుఖభేద్యోదుస్సద్ధానశ్చదుర్జ
 నోభవతి । నుజనస్తుకనకఘటవద్దుర్భేద్యశ్చాశుసంధేయః ॥ కించ॥ ప్రవ
 త్వాత్సర్వలోహోవాం నిమిత్తాన్మృగపక్షికాం । భయాల్లోభాచ్చమూ
 ఘ్నాణాంసంగతంజగ్మనాత్సతాం॥ కించ॥ నారీకేశసమాకారాదృశ్యతే
 పిహిసజ్జనాః । అన్యేబదరికాకారాబహిరేవషణోహరాః ॥ అన్యచ్చ ॥
 శ్నేహచ్ఛేదేపిసాధూనాం గుణానాయాద్వివిక్రియాం । భక్తేఽపిహి
 మృణాలానామనుబద్ధున్వితస్తవః॥ అన్యచ్చ॥ శుచిత్వంత్యాగితాశౌర్యం
 సామాన్యంసుఖదుఃఖయోః । దాక్షిణ్యంచానురక్తిశ్చసత్యతాచనుహృ
 ద్గుణాః ॥ వా ॥ ఏతైర్గుణైరుపేతోభవదన్యోమయాకః పుమాన్ప్రాప్త
 వ్యః - ఇత్యాదితద్వచనమాకర్ణ్యహిరణ్యకోబహిర్నిస్సృత్యాహ - ఆ
 ప్యాయితోహంభవతామనేనవచనామృతేన॥ తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ ఘర్షా
 త్తంసతథానుశీతలజలైః సాగంనముక్తావలీ నశ్రీఖండవిలేపనంసుఖయ
 తిప్రత్యంగమప్యర్పితం । ప్రీత్యాసజ్జనభాషితంప్రభవతి ప్రాయోయ
 ధాచేతసి సద్యక్త్యాచపురస్కృతంసుకృతినామాకృష్టిమన్త్రోపమం ॥
 అన్యచ్చ ॥ రహస్యభేదోయాజ్ఞాచనైశ్శర్యంచలచిత్తతా । క్రోధోనిస్స
 త్యతాద్యుతమేతన్నిత్రస్యమాషణం ॥ వా ॥ అనేనవచనక్రమేణతదేక
 దూషణపిత్వయినలత్యుతే॥ శ్లో॥ పటుత్వంసత్యవాదిత్వంకథాయోగే
 నబుధ్యతే॥ అలుబ్ధత్వమచాపల్యంప్రత్యయేణావగమ్యతే॥ అపరంచ॥ అన్య
 తైవహిసాహార్దం భవేత్స్వచ్ఛాస్తరాత్మనః । ప్రవర్తతేన్యథావాణీ
 శౌర్యోపహతచేతనః॥ ఘనస్యస్యద్వచస్యస్యత్కార్యమన్యధురాత్మనాం ।
 మనస్యేకంవచస్యేకంకర్తృణ్యేకంమహాత్మనాం॥ వా॥ తద్భవతుభవతోఽ
 భిమతమేవ-ఇత్యుక్త్యాహిరణ్యకోమైత్ర్యంవిధాయభోజనవిశేషైర్వా
 యసంసన్తోష్యవివరంప్రవిష్టః - వాయసోఽపిస్వస్థానంగతః ॥ తతఃప్ర
 భృతితయో రన్యోన్యాహారప్రదానేన కుశలప్రత్యైర్విప్రమాఖిలాపై
 శ్చకాలోఽతివర్తతే-ఏకదావాయసోహిరణ్యకమాహ - సఖావాయస
 స్యకప్తతరలభ్యాహారమింద్రస్థానం - తదేతత్పరిత్యజ్యస్థానాన్తరంగస్తు
 మిచ్ఛామి హిరణ్యకోమృతే ॥ శ్లో॥ స్థానభ్రష్టానశోభంతేగస్తాఃశేషాన

ఖానరాః | ఇతివిజ్ఞాయమాతిమాన్ స్వస్థానంసపరిత్యజేత్ || వా || కాకోబ్రూ
 తే-మిత్రకాపురుషవచనమేతత్ || యతః || శ్లో || స్థానముత్సృజ్యగచ్ఛన్తి
 సంహఃసత్పురుషాగజాః | తత్రైవనిధనంయాన్తి కాకాఃకాపురుషామ్ను
 గాః || వా || హిరణ్యకోబ్రూతే-మిత్రక్వగస్తవ్యం || తథాచోక్తం || శ్లో || చ
 లత్యేకేనపాదేనతిష్ఠత్యేకేనబుద్ధిమాన్ | నాసమీత్యపరంస్థానంపూర్వ
 మాయతనంత్యజేత్ || వా || వాయసోబ్రూతే-అస్తిసునిరూపితస్థానం-
 హిరణ్యకోఽవదత్-కింతత్-వాయసోబ్రూతే-అస్తిద్వైకారణ్యకర్షు
 రగౌరాఖ్యంసరః - తత్రవిరకాలోపార్జితఃప్రియసుహృష్టేషుస్థితాభి
 థానఃకూర్మఃసహజధార్మికఃప్రతివసతి || యతః || శ్లో || పరోపదేశేపాణ్డీత్యం
 సర్వేషాంసుకరంసృణాం | ధర్మేస్వయమనుస్థానంకస్యచిత్తుషహాత్మనః ||
 వా || సదమతస్విహారవిశేషైర్హృద్యంసంవర్ధయిష్యతి - హిరణ్యకోఽప్యా
 హ-తత్కిమత్రావస్థాయమయాకర్తవ్యం || యతః || శ్లో || యస్మిన్దేశేన
 సన్నానంసప్యత్తిర్నచబాన్ధవాః | నచవిద్యాగమఃశ్చిత్తందేశంపరివర్జ
 యేత్ || అపరంచ || ధనకఃశ్రోత్రియోరాజానదీవైద్యస్త్రువజ్ఞమః | పజ్ఞ
 యత్రనవిద్యనేతత్రవాసంసకారయేత్ || అపరంచ || లోకయాత్రాభ
 యంలజ్ఞాదాక్షిణ్యంత్యాగశీలతా | పజ్ఞయత్రనవర్తనేనకుర్యాత్తత్ర
 సంస్థితం || అన్యచ్ఛత్రమిత్రనవస్తవ్యంయత్రనాస్తిచతుష్టయం | ఋ
 ణదాతాచవైద్యశ్చశ్రోత్రియఃసుజలానదీ || వా || తతోమామపితత్రన
 య || అథవాయసస్తేనమిత్రేణసహవిచిత్రకథాలాపైఃసుఖేనతస్యసర
 సఃసమీపంజగామ-తతోమన్థరోదూరాదవలోక్యలఘువతసకస్యయథో
 చితమాతిధ్యంవిధాయమూషికస్యాతిథిసత్కారంచకార-వాయసోఽవ
 దత్-సఖేమన్థరసవిశేషపూజామస్తేవిధేహి - యతోఽయంపుణ్యకర్మ
 ణాంఘరీణఃకారుణ్యరత్నకరోహిరణ్యకనామామూషికరాజః-ఏతస్య
 గుణస్తుతింజిహ్వసహస్రేణద్వితీయేనయదీసర్వేశ్వరః కదాచిత్కర్తుం
 సమర్థఃస్యాత్-ఇత్యుక్త్వాచిత్రగ్రీవోపాఖ్యానంవర్ణితవాన్ - మన్థరః
 సాదరంహిరణ్యకంసంపూజ్యాహ-భద్రంతే-అత్మనోన్ద్రుగ్ధనవనావస్థాన
 కారణమాఖ్యాతుమర్హసి హిరణ్యకోఽవదత్-కథయామిశ్రూయతాం

అస్తి చ మృకవతీ నామనగరీ - యత్ర పరివ్రాజకానివసంతి తత్ర చూడా
కర్ణో నామ పరివ్రాజకః ప్రతివసతి - సచ భోజనశిష్టభిక్షాన్నసహితం భి
క్షాపాత్రం నాగదంతకే వస్తాప్యస్వపితి - అహం చ తదన్నముక్లుప్త్యప్ర
త్యహం భక్షయామి - అనంతరం తస్య ప్రియసుహృద్వీణాకర్ణో నామ పరి
వ్రాజకః సమాయాతః - తెనసహనానాకథాప్రసక్తా వస్థితో మమతా
సార్థం జర్జరవంశఖణ్డైశచూడాకర్ణో భూమిమతాడయత్ - వీణాకర్ణ ఉవా
చ - సఖేతి మితి మమకథావిరక్తో న్యాసక్తో భవాన్ || యతః || శ్లో || ముఖం
ప్రసన్నం విమలాచదృష్టిః కథానురాగో మధురాచవాణీ | స్నేహాధికః
సంభ్రమదర్శనంచ సదా నురక్తస్య జనస్య లక్షణం || అతుష్టిదానం కృత
పూర్వ నాశనం హ్యమాననంచ శ్చరితానుకీర్తనం | కథాప్రసక్తేన చ నామ
విస్మృతిర్విరక్తభావస్య జనస్య లక్షణం || వా || చూడాకర్ణేనోక్తం - భగ్ర
నాహం విరక్తః - కింతు పశ్యాయం మూషికో మమాపకారీ సదా పాత్రస్థభి
క్షాన్నం భక్షయతి - వీణాకర్ణో నాగదంతకమవలోక్యాహ - కథం మూషికః
స్వల్పబలోఽప్యేతావదూరముత్పతతి - తదత్ర కేనాపికారణేన భవితవ్యం ||
తథా వోక్తం || శ్లో || అకస్మాద్యవతీవృద్ధం కేశేషామృత్యుచుష్మతిపతిం ని
ర్దయమాలింగ్య హేతురత్ర భవిష్యతి || వా || చూడాకర్ణః పృచ్ఛతి కథమే
తత్ - వీణాకర్ణః కథయతి - అస్తి గాడదేశే కాశామ్బినామనగరీ తస్యాం
చ ద్దనదాసనామా వణిజ్యహా ధనో నివసతి - తెనపశ్చిమేవ యసివర్తమా
నేన కామాధిష్ఠితచేతసాధనదర్పాల్లీలావతీనామ వణిక్పుత్రీ పరిణీతా - హ
చ మకరకేతోర్విజయవైజయస్త్రీవయావనవతీబభూవ - సచ వృద్ధః పతిస్త
స్యాః సంతోషాయ నాభవత్ || యతః || శ్లో || శశినీవహిమారానాం ఘుర్మారా
నాం రవావివమనోనరమతేస్త్రీణాం జరయాపీడితేవతా || అన్యచ్చ ||
పలితేష్వపిదృష్టేషు పుంసః కానామ కామితా | బైషజ్యమివ మన్యస్త్రే
యదస్య మనసః (స్త్రీ)యః || వా || సచ వృద్ధపతిస్తస్యా మతీవానురాగవాన్ ||
యతః || శ్లో || ధనాశాజీవితాశాచగుర్విప్రాణభృతాం సదా | వృద్ధస్య తరుణీ
భార్యా ప్రాణేభ్యోఽపిగరియసీ || అపిచ || నోపభోక్తుం న చ త్యక్తుం శక్నో
తి విషయాకాజరీ | అస్థినిర్దేశనశ్చైవ జిహ్వాయా లేఢీకేవలం || వా || అథ సావీ

లావతీయావనదర్పాదతిక్రాంతకులమర్యాదాకేనాపివణిక్ పుత్రేణ స
హానురాగవతీబభూవ॥యతః॥ శ్లో॥స్వాతస్త్వైంపితృమణ్డైరేనివసతిర్యా
త్రోత్సవేసంకతి గ్లోపీపూరుషసన్నిధావనియమోవాసోవిదేశేతథా ।
సంసర్గః సహపుంశ్చలీభీరసకృద్వృత్తైర్నిజాయాఃక్షుతిః పత్యుర్వాద్ధక
మిర్నితంప్రహసనంనాశస్యహతుఃస్త్రియాః ॥ అపరంచ॥పానందుర్జన
సంసర్గఃపత్యాచవిరహౌఽటనం । స్వప్నశ్చాన్యగృహేవాసోనారీణాం
దూక్షణానిషట్ ॥ కించ ॥ స్థానంనాస్తీక్షణంనాస్తి నాస్తిపార్థియతాన
రః।తెననారదనారీణాంసతీత్వముపజాయతె ॥ అన్యచ్ఛన్స్త్రీణామప్రి
యఃకచ్ఛిత్ప్రియోవాఽపినవిద్యతె। గావస్తృణమివారణ్యేప్రార్థయ
న్తినవంసం॥సువేషంపురుషందృష్ట్వాభ్రాతరంయదివాసుతం । యోనిః
క్షీద్యతినారీణాంసత్యంసత్యంహినారద ॥ స్త్రియోహిజవలానిత్యందే
వానామపివిశ్రుతం । తాశ్చాపిరక్షితాయేషాంతెనరాఃసుఖభాగినః॥న
లజ్జానవినీతత్వంనదాక్షిణ్యంనభీరుతా । ప్రార్థకాభావవివేతినతీత్వేకా
రణంస్త్రియాః ॥ అపరంచ ॥ ఘృతకుంభసమానారీతప్రాక్షారసమఃపు
మాన్ । తస్మాద్ఘృతంచవహ్నిం చనైకత్రస్థాపయేద్బుధః ॥ అపిచ ॥
పితారక్షతికామారే భర్తారక్షతియావనే । పుత్రాశ్చస్థావిరేభావేన
స్త్రీస్వాతస్త్వైమర్హతి॥ మాత్రాస్వస్రాదుహిత్రావా నోవివిక్తాస
నోభవేత్ । బలవానిర్జ్వియగ్రామోవిద్వాంసమపికర్షతి॥
వా ॥ ఏకదాసాలీలావతీరత్నావలీకిరణకర్పరేపర్యజ్ఞైరేనవణిక్ పుత్రే
ణసహవిశ్రమాల్బలాపైఃసుఖాసీనాతమలక్షితోవస్థితం.పతిమవలోక్యస
హసాఉత్థాయకేశేమగృహీత్వానిర్భరమాలిజ్యచుమ్మితవతీ- అత్రాం
తరేజారశ్చపలాయితః॥ ఉక్తౌచ॥ శ్లో॥ ఉశనావేదయచ్ఛాస్త్రంయచ్ఛ
వేదబృహస్పతిః । స్వభావేనైవతత్సర్వంస్త్రీబుద్ధాసుప్రతిష్ఠితం ॥ వా॥
తదాలింగనమవలోక్యసమీపవర్తినీకుటిస్యవిస్తయత్ - తతస్తయాకుటి
న్యాతతాగ్రణంజారంపరిజ్ఞాయసాలీలావతీగుప్తైనదణ్డైనదణ్డీతా,అతోఽ
హంబ్రవీమి - అకస్మాద్భవతీవృద్ధమిత్యాది - మూషికోవివరమాలోక్య
విలోపవిప్రుః - తేనేహకేనాపికారణేనభవితవ్యం - క్షణంపిచిన్త్యపరి

ప్రాజ్ఞానోక్తం- కారణంచాశ్రబాహుళ్యాద్దనమేపభవిష్యతి॥ యతః॥
 స్తో॥ ధనవాన్బలవాన్స్తోకేసర్వఃసర్వత్రసర్వదా । ప్రభుత్వంధనమూ
 లంహిరాజ్ఞామపుష్పజాయతే॥ వా ॥ తతఃఖనిత్రమాదాయతేనపరిప్రా
 జకేనమమవివరంఖనిత్వాచిరకాలోపార్జితంధనంగృహీతం- తతఃప్రత్య
 హంనిజశక్తిహీనఃసత్తోత్సాహరహితః సాహారమపుష్పాదయితుమ
 త్తమఃసత్రాసస్త్వద్వస్తుమ్మముపసగ్నకాచూడాకణ్డైనావలోకితోహం - త
 తస్తేనోక్తం॥ స్తో॥ అర్థేనబలవాన్సర్వః అథాద్భువతిపణ్ణితః । పశ్యైవనం
 మూషికంపాపంస్వజాతినమతాంగతం॥ కించ॥ అర్థేనపరిహీనస్యపూరు
 షస్యాల్పమేధసః । క్రియాఃసర్వావినశ్యంతిప్రేక్షుమసరితోయథా॥ అ
 పరంచ ॥ యస్యాథ్థాస్త్రస్యమిత్రాణియస్యాథ్థాస్త్రస్యబాన్ధవాః । య
 స్యాథ్థాస్సపుమాన్లోకేయస్యాథ్థాస్సతుపణ్ణితః॥ అన్యచ్చ॥ అపుత్రస్యగృ
 హంశూన్యంసన్నిత్రరహితస్యచ । మూర్ఖస్యచదిశశూన్యాః సర్వశూ
 న్యాదరిత్రతా॥ అపిచ ॥ దారిద్ర్యాన్మరణాద్వాపిదారిత్ర్యంచవరం
 స్త్యుతం । అల్పక్షణేనమరణందారిత్ర్యమతిమస్సహం॥ అన్యచ్చ॥ తానీ
 ద్ద్రియాణ్యవికలానితదేవనామసాబుద్ధిరప్రతిహతావచనంతదేవ । అర్థో
 మ్మణావిరహితఃపురుషక్షణేనసోప్యన్యపవభవతీతివిచిత్రమెతత్ ॥ వా॥ ఏ
 తత్సర్వమాకర్ణ్యమయాఽలోచితం - మమాత్రావస్థానమయుక్తం-
 ఇదానీయచ్ఛాన్యస్మైపతద్వృత్తాన్తకథనం- తదవ్యనుచితం ॥ యతః॥
 స్తో॥ అర్థనాశంమనస్తాపంగృహేదుశ్చరితానిచ । వంచనంచావమానంచ
 మతిమాన్మప్రకాశయేత్ ॥ అపిచ ॥ ఆయుర్విత్తంగృహభివ్రంశత్ర
 మైధునభేషజం । తపోదానావమానంచనవగోప్యానియత్నతః॥ తథాచో
 క్తం ॥ అత్యంతవిముఖేదైవేవ్యధైయతేచపౌరుషే । మనస్వినోదరిత్ర
 స్యవనాదన్యత్కుతస్సఖం॥ అన్యచ్చ॥ మనస్వీమ్రుయతేకామంకార్ష
 ణ్యేనతుగచ్ఛతి । అపినిర్వాణమాయాతినానలోయాతిశీతతాం॥ కించ॥
 కుసుమస్తంబకేస్యేవద్వేష్యతీతుమనస్వినః । సర్వేషాంమూర్ధ్నివాతిష్ఠే
 ద్విశీర్షేదథవావనే॥ వా ॥ యచ్ఛత్రైవయాజ్ఞయాజీవనంతదతీవగర్హి
 తం॥ యతః॥ స్తో॥ వరంవిభవహీనేనప్రత్యైస్సంతర్పితోనలః । నోపచా

రపరిభక్తిఃకృపణఃప్రాధితోజనః॥ అన్యచ్చ ॥ దారిద్ర్యాధిక్రియమెతి
 ప్రీతిపరిగతస్సత్వాత్పరిభక్త్యతే నిస్సత్వఃపరిభూయతే పరిభవాన్ని
 ర్వేదమాపద్యతే । నిర్విణ్ణశ్శుచమెతిశోకనిహతోబుద్ధ్యాపరిత్యజ్యతే ని
 ర్బుద్ధిఃక్షయమెత్యశూన్యధనతాసర్వాపదామాస్పదం॥ కించ ॥ వరం
 మానంకార్యంసచవచనముక్తయదన్మతం వరంక్షేబ్యంపుంసాంనచపరక
 శతాభిగమనం॥ వరంప్రాణత్యాగోనచపిశునవాక్యేష్వభిరుచిర్వరం
 భిక్షాశిత్వంనచపరధనాస్వాదనసుఖం॥ వరంశూన్యాశాలానచఖలువరో
 దుష్టవృషభోవరంవేశ్యాపత్నీ నపునరాసీతాకులవధూః॥ వరంవాసోఽశ
 క్యేనపునరవివేకాధిపపురే వరంప్రాణత్యాగో నపునరధమానా ముపగ
 మః॥ అపిచ ॥ సేవెవమానమఖలంజ్యోత్స్నేహతమోజరేవలావణ్యం॥హా
 రిహరకథేవదురితంగుణశతమవ్యధి తాహరతి ॥ వా ॥ ఇతివిమృశ్యతత్కి
 మహంపరపిణ్డేనాత్మానంభోజయామి - కష్టంభోస్తదపిద్వితీయంమృత్యు
 ద్ధారం॥ యతః॥ శ్లో॥ పల్లవగ్రాహిపాణ్డిత్యంక్రయక్రీతంచమైధునం॥
 భోజనంచపరాధీనంతిస్రఃపుంసాంవిడమృతాః ॥ అన్యచ్చ॥ రోగీచిరప్ర
 వాసీపరాన్నభోజీపరగృహశాయీచ । యజ్జీవతితన్మరణంయన్మరణంత
 స్యవిశ్రామః ॥ వా ॥ ఇత్యాలోచ్యాపిలోభాత్పునరవ్యర్థంగ్రహీతుం
 గృహమాకరవం॥ తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ లోభేనబుద్ధిచ్ఛలతిలోభోజనయతే
 తృషం॥తృషారోదుఃఖమాసోతిపరతేహిచమానవః॥ వా ॥ తతోవీణాక
 ణ్డైరాహంజర్జరవంశఖణ్డేనతాడితోఽచిత్తయం - లుభోహ్యసన్తుష్టోనియ
 తమాత్మదోహిభవతి॥ శ్లో॥ధనలుభోహ్యసంతుష్టోఽనియతాత్మాజితేం
 ద్రియః॥ సర్వాపవాపదస్తస్యయస్యతుష్టంసమానసం॥ తథాచ ॥ స
 ర్వాఃసంపత్తయస్తస్యసన్తుష్టంయస్యమానసం॥ ఉపాసమాధపాదస్య
 సతుచర్తావృతేవభూః॥ అన్యచ్చ॥ సన్తోషామృతతృప్తానాంయతోసుఖం
 శాంతచేతసాం॥ కుతస్తద్ధనలుబ్ధానామితశ్చేతశ్చభావతాం॥ కించ ॥ తే
 నాధీతంశ్రుతంతేనతేనసర్వమనుష్ఠితం । యేనాశాఃపువ్రతకృత్వానై
 రాశ్యమవలంబితం॥ అపిచ ॥ అసేవితేశ్వరద్వారమదృష్టివరహవ్యథం
 అనుక్తక్లీబవచనంధన్యంకస్యాపిజీవనం॥ యతః ॥ నయోజనశతందూరం

వాహ్యమానస్య తృష్ణయా సన్తుష్టస్య కర ప్రాప్తైః పృథ్విభవతినారదః॥ వా॥
 తదత్ర మారస్థో చితకార్యపరిచ్ఛేదః శ్రేయాకా॥ ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ కొధర్షే
 భూతదయాకిం సౌఖ్యమరోగితాజగతిజన్తైః॥ కః స్నేహః సద్భావః కిం పా
 న్దీత్యం పరిచ్ఛేదః॥ తథాచ॥ పరిచ్ఛేదో హి పాన్దీత్యం యదాపనో విపత్త
 యా॥ అపరిచ్ఛేదక ర్తృణాం విపదస్సృజ్యః పదేపదే॥ తథాహి॥ తృజ్జేదేకం
 కులస్యాథై గామి స్యాథై కులం తృజేత్॥ గ్రామం జనపదస్యాథై ఆత్మాథై
 పృథివీం తృజేత్॥ కించ॥ మహతాంస్థానమాశ్రిత్య ఫలంకగ్మానుసార
 తః॥ హరస్యకంఠలగ్నోఽపి వాతంభాదతివాసుకిః॥ అపరంచ॥ పా
 నీయం వానిరాయాసంస్వాదాన్నం వాభయోత్తరం॥ విచార్యఖిలుపశ్యా
 మితత్ సుఖంయత్ర నిర్వృతిః॥ వా॥ ఇత్యాలోచ్యాహం నిర్జనవనమాగతః
 యతః॥ శ్లో॥ వరం వనం వ్యాఘ్రం గజేంద్ర సేవితం దుర్మలయః పక్ష్యఫ
 లాంబుభక్షణం॥ తృణానిశయాపరిథానవలగలం నబద్ధమధ్యేధనహీన
 జీవనం॥ వా॥ తతోఽస్మాత్ పుణ్యోదయాదనేనమిత్రేణాహం స్నేహ
 నువృత్త్యానుగృహీతః - అథ నాపుణ్యఫలోదయాత్ భవదాశ్రయః స్వర్గ
 ఏవమయాప్రాప్తః॥ యతః॥ శ్లో॥ సంసారవివృత్తస్య ద్వేషలేచామృ
 తోపమే॥ కావ్యామృతరసాస్వాదః సంగమస్సజ్జనైస్సహ॥ అపరంచ॥ స
 ఙ్గమః కేశవేభక్తిర్దం గాఘ్నసినిమజ్జనం॥ అసారైఖిలుసంసారే త్రీణిసా
 రాణిభావయేత్॥ మన్థరఉవాచ॥ అర్థాః పాదరజస్సమాగిరినదీవేగోప
 మంయోవనం మానుష్యం జలవిష్టులోలచపలం ఘనోపమం జీవనం॥ ధర్మం
 యోగకరోతినిశ్చలమతిః స్వర్గార్థభోక్తులనం పశ్చాత్తాపహతోజరాపరి
 ణతః శోకాగ్నినాదహ్యతే॥ వా॥ యుష్మాభిరతిసంభయః కృతస్తస్యాయం
 దోషః॥ శృణు॥ శ్లో॥ ఉషార్జితానాం విత్తాశాంత్యాగవివహిలక్షణం॥
 తటాకొదరసంస్థానాం పరివాహాశ్చవాంభసాం॥ అన్యచ్చ॥ యదథోఽధః
 క్షితౌ విత్తం నివఖానమితం వచః॥ తదధోనిలయంగతుం పత్రేపథానమగ్ర
 తః॥ యతః॥ నిజసౌఖ్యం నిరుద్ధామోయోధనార్జనమిచ్ఛతి॥ పరాద్ధంభా
 రవాహీవక్లేశప్రైవహిభాజనం॥ తథాచోక్తం॥ దానోపభాగహీనేనధ
 నేనధనివోయది॥ పృథ్వీభాతనిభాతేనధనేనధనివోవయం॥ అన్యచ్చ॥ అన్త

మ్మోగేనసామాన్యంకృపణస్యధనంపరైః । అన్యైః మిత్రసంబంధోహానా
 దుఃఖేనగమ్యతే ॥ అపిచ ॥ నదేవాయనవిప్రాయనబంధుభ్యోనచాత్మనే ।
 కృపణస్యధనంయాతిపహ్నితసురపాద్ధివై ॥ తథాచోక్తం ॥ దానంప్రి
 యవాక్యహితంజ్ఞానమగర్వంతుమాన్వితంశౌర్యం । త్యాగసహితంచవి
 త్తందుర్లభమేతచ్ఛతృప్తయంజగతి ॥ ఉక్తంచ ॥ కర్తవ్యసంచయోనిత్యంక
 ర్తవ్యోనాతిసంచయః । పశ్యసంచయశీలోఽసాధనుషాజమ్భుకోహతః ॥
 వా ॥ తావాహతుః కథమేతత్ - వుద్ధరఃకథయతి - అస్తికల్యాణకటకేభై
 రవనామావ్యాధః - సనైకదామూంసలుభోధనురాదాయవిధ్వాటపీమ
 ధ్యంగతః - తతస్తేనవ్యాపాదితంమృగమాదాయగచ్ఛతా ఘోరాకృతి
 స్సుకరోదృష్టః - తేనవ్యాధేనమృగంభూమానిధాయసూకరఃశరేణహ
 తః - సూకరేణాపిఘనఘోరగర్జనంకృత్వాముషకదేశేహతః సచ్చిన్న
 ద్రుమవచ్ఛూమాపపాత ॥ యతః ॥ శ్లో ॥ జలమగ్నిర్విషంశస్త్రంతుదావ్య
 ధీపతనంగిరేః । నిమిత్తంకించిదాపాద్యదేహీప్రాణైర్విముచ్యతే ॥ వా ॥
 అథతయోః పాదాస్ఫలనేనసర్వోఽపిమృతః - అతాస్తరేదీర్ఘరావనా
 మాజమ్భుకఃపరిభ్రమన్నాహారార్థితాన్ మృతాన్ మృగవ్యాధనర్పసూ
 కరానాలోక్యాచింతయత్ - మహద్భ్యంమేసముపస్థితం ॥ అథవా ॥ శ్లో ॥
 అచిన్తితానిదుఃఖానియథైవాయాంతిదేహినాం । సుఖాన్యపితథామన్యే
 దైన్యమత్రాతిరిచ్యతే ॥ వా ॥ భవత్వేషాంమాంసైర్భూత్రయంసమ
 ధికంభోజనంమేభవిష్యతి ॥ ఉక్తంచ ॥ శ్లో ॥ మాసమేకంసరోయాతిద్వామా
 సామృగసూకరా । అహిరేకందిసంయాతిఅదృభత్తోధనుర్గుణః ॥ వా ॥ త
 రఃప్రథమబుభుక్షోయామిదంనిస్సాద్విదుకందండలగ్నంసామయబంధనం
 ఖాదామి - ఇత్యుక్త్వాతథాఽకరోత్ - తతశ్చిన్నేస్సాయుబంధనేఉత్పత్తి
 తేనధనుషాహృదిభిన్నంసదీర్ఘరావఃపంచత్వంగతః - అతోహంబ్రహ్మీమిక
 ర్తవ్యఃసంచయోనిత్యమిత్యాది ॥ తథాచ ॥ శ్లో ॥ యద్దదాతియదశ్చాతితదే
 వధనినోధనం ॥ అన్యేమృతస్యక్రీడంతిదారైరపిధనైరపి ॥ వా ॥ ఇదానిం
 కిమతిక్రామోపపల్లవేన ॥ యతః ॥ శ్లో ॥ నాప్రాప్యమభివాఞ్ఞుం తిసప్తంనే
 చ్ఛాతిశోచితుం ॥ ఆపత్స్వపిసముహ్యంతినరాఃపండితబుద్ధయః ॥

తత్ సఖసర్వభాత్వయాసోత్సాహసభవితవ్యం॥యతః॥ శ్లో॥ శాస్త్రా
ణ్యధీత్యాపిభవన్తిమూఢాయస్తుక్రియావాక్పురుషఃసవిద్వాన్ । సుచి
త్రితంచాషధమాతురాణాంసనామమాత్రైణకరోతిశాన్తిమ్॥ అన్యచ్ఛ॥
నస్వల్పమప్యధ్యవసాయభీరోఃకరోతివిజ్ఞానవిధిగుణంపి । అన్ధస్యకింహ
స్తుతలస్థితోపిప్రకాశయత్యర్థమిహప్రదీపః ॥ వా॥తదత్తసఖదశాపిశే
షేశాన్తికరణీయా । ఇతివిజ్ఞాయమతిమాన్స్వస్థానంసపరిత్యజేదితికా
పురుషవచనమేతత్ ॥యతః॥ శ్లో॥కోపీరస్యమనస్వినఃస్వవిషయఃకోవా
విదేశస్తథా యందేశంశ్రయతేతమేవకురుతేబాహుప్రతాపార్జితం ।
యద్దంష్ట్రాగ్రిఖలాక్టలప్రహరణః సింహువావనంగామాతే తస్మిన్నేవహ
తద్విపేష్టగ్రిరుధిరస్తుష్టాంభినత్త్యాత్మనః॥అపరంచ॥ నిపానమివమణ్ణా
కాఃసరఃపూర్ణమివాణ్ణజాః । సోడ్యోగంసరమాయాన్తివివశాఃసర్వసం
పదః॥అన్యచ్ఛ॥ సుఖమావతితంసేవేద్దుగ్గిఖమావతితంతథా । చక్రవర్త
పరివర్తనేదుగ్గిఖానిచసుఖానిచ॥ అపిచ ॥ ఉత్సాహసంపన్నమదీర్ఘసూ
త్రంక్రియావిధిజ్ఞంవ్యసనేష్వయుక్తం । శూరంకృతజ్ఞం దృఢసాహృ
దంచలక్ష్మీఃస్వయంయాతినివాసహేతోః॥విశేషతశ్చ ॥ వినాప్యథైర్ధీ
రఃస్పృశతిబహుమానోన్నతిపదం సమాయుక్తోవ్యథైర్ధి ఖరిభవపదం
యాతికృపణః । స్వభావాదుద్బూతాంగుణసముదయావాప్తివిషయాం
ద్యుతింసైంహీంకింశ్వాధృతకనకమాలోపిలభతే॥కించ ॥ ధనవానితిహి
మదస్తేకింగతవిభవోవిషాదముపయాతి । కరనిహితకన్దుకసమాభవన్తిసం
పదోమనుష్యాణాం॥అపరంచ॥అభగ్చాయాఖిలప్రీతిర్నవసస్యానియో
షితః । కించిత్కాలోపభోగ్యానియావనానిధనానిచ॥అన్యచ్ఛ॥ప్రత్య
ర్థంనాతిచేష్టేతసాహిభాత్త్రైవనిర్మితా । గర్భాదుత్పత్తితేజస్తామాతుః
ప్రప్రసతఃస్తనా॥వా॥ఇతిశ్రుత్వా లభుపతనకోబ్రూతే - ధన్యోసిమం
ధరసర్వదాశ్లాఘ్యగుణోసి ॥ సఖే॥ శ్లో॥యెనశుక్లికృతాహంసాఃశుకా
శ్చహరితీకృతాః । మయూరాశ్చిత్రితాయేన సతేవృత్తింవిధాస్యతి ॥
వా॥అపరంచసతారహస్యంశృణుమిత్ర ॥ శ్లో॥ జనయన్త్యాత్మర్జనేదుగ్గ
ఖంతాపయన్తివిపత్తిపః । మోహయన్తిచసంపత్తౌకథమథ్థాఃసుఖావహాః॥

అపరంచ || ధర్మాయస్యవిత్తేహవరంతస్యనిరహతా | ప్రత్యక్షనాథి
 పజ్జస్యదూరాదస్పర్శనంవరం || యతః || యథాహ్యోమిషమాకాశేపక్షి
 భిఃశ్వాపదైర్భువి | భక్త్యతేసలిలేమత్యైస్త్వధాసర్వత్రవిత్తవాన్ ||
 అన్యచ్చ || రాజతఃఫలిలాదగ్నేశ్చోరతఃస్వజనాదపి | భయమర్థవతాం
 నిత్యంమృత్యోఃప్రాణభృతామివ || తథాహి || జన్మనిశ్చేదజహుఃశేకిన్సు
 దుఃఖమతఃపరం | ఇచ్ఛాసంపద్యతోనాస్తియత్రేచ్ఛాననివర్తతే || వా || అ
 న్యచ్చభ్రాతఃశృణు || శ్లో || ధనంసతావత్సులభంలబ్ధంకృచ్ఛేనిపాల్య
 తే | లబ్ధనాశోయథామృత్యుస్తస్మాదేతన్నచిన్తయేత్ || తృష్ణాహిచేత్ప
 రిత్యక్తాకోదరిద్రుఃకశ్చశ్వరః | తస్యాశ్చేత్ప్రసరోనత్తోదాస్యంచశిర
 సిస్థితం || అపరంచ || యద్యదేవహివాఞ్ఞేతతతోవాఞ్ఞాప్రవర్తతే | ప్రా
 ప్తవివార్థతఃసోర్ధస్తతోవాఞ్ఞానివర్తతే || వా || కింబహునా-విప్రమ్భ
 లాపైర్మయైవసహాత్రకాలోనీయతాం || యతః || శ్లో || అమరణాంతానిప్ర
 ణయాగ్రికోపాస్త్రక్షణభజ్జురాః | పరిత్యాగాశ్చనిశ్చంకాభవంతిహిమహా
 జ్ఞనాం || సర్వత్రజంతోర్నియమాత్ పతనాంతాఃసముచ్ఛ్రియాః |
 సంయోగాశ్చవియోగాంతామరణాంతంహిజీవనం || యతః || సత్తపవస
 తానిత్యమాపదుద్ధరణక్షమాః | గజానాంపజ్జమగ్నానాంగజాపవధు
 రన్ధరాః || తథాచ || గుణినిగుణజ్ఞోరమతేనాగుణశీలస్యగుణినిపరితోషః
 అలిరేతివనాత్రామలంసతుభేకస్త్రైకవాసోపి || అపరంచ || శ్లో || ధ్యాయస్యవికో
 భవిమానవానాంసంక్షత్తమసత్పురుషస్సధన్యః | యస్యార్థినోవాశరణా
 గతావానాశావిభిన్నావిముఖాగిప్రయాన్తి || వా || తదేవంతేస్వేచ్ఛా
 హరవిహారంకుర్వాణాః సంతుష్టాఃసుఖంనివసన్తి - అథచిత్రాంగనా
 మామృగఃకేనాపితాగ్నితస్త్రాగత్యమిళితః-తతస్సపశ్చాదయాన్తం
 భయహేతుమవలోక్యమన్థరోజలప్రవిష్టోమూషికశ్చ వివరేంప్రవిష్టః -
 ఉడ్డియమానగికాకోవృత్యోగ్రంగతః- తతోలఘుపతనకేనసదూరంనిరూ
 ప్యభయహేతుర్నకోవ్యవలోకితః - పశ్చాదాగత్యపునఃసర్వేమిళితో
 పవిష్టః-మన్థరేణోక్తంభద్రమ్మగకుశలంతే - స్వేచ్ఛయోదకాద్యా
 హరోనుభూయతాంతావ్రస్థానేనవసమిదంసనాథీక్రియతాంచిత్రా

శ్లో॥ బూతేలుబ్ధక త్రాసితోహంభవతాంశరణమాగతః॥ యతః ॥ శ్లో॥ లో
 భాద్వాధభయాద్వాపిసంత్యజేచ్ఛరణాగతం । బ్రహ్మహత్యాసమంత
 స్యపాపమాపూర్తసిషిణః॥ వా॥ తతశ్చభవద్భిఃసహమిత్రత్వమిచ్ఛామి -
 హిరణ్యకోవదత్ - మిత్రత్వంతావదస్సాభిఃసహాయతేననిష్పన్నమేవ
 భవతః-యతః॥ శ్లో॥ ఔరసంకృతసంబంధంతథావంశక్రమాగతం । రక్షి
 తంవ్యసనేభ్యశ్చమిత్రంజ్ఞేయంచతుర్విధం॥ వా॥ తదత్రస్వగృహనిర్వి
 శేషేణస్థియతాం - తచ్చుత్వామృగసాగర్జ్వలకృతస్వేచ్ఛాహారఃపా
 నియంపీత్వాజలాసన్నతరుచ్ఛాయాయాముపవిష్టః॥ యతః ॥ శ్లో॥ కూపో
 దకంపటచ్ఛాయాశ్యామాస్త్రీచేష్టకాగృహం । శీతకాలేభవేదుష్టముష్ట
 కాలేతుశీతలం॥ వా॥ అథమన్తరోబూతేసఖేమృగకేనత్రాసితోసి - అ
 స్తిన్నిర్జనవనేకదాచిత్ కింవ్యాధాస్సంచరత్ - మృగేణోక్తం - అస్తి
 కలిష్టవిషయే రుక్మాజ్జదోనామనృపతిః - సచదిగ్విజయక్రమేణాగత్య
 చంద్రభాగాతీరేసమావాసితోవర్తతే - ప్రాతశ్చతేనాత్రాగత్యక
 ర్పూరసరస్సుమీపేభవితవ్యమితివ్యాధానాం ముఖాత్కించదస్త్రీశ్రూ
 యతే-తదత్రాపిపాతరవస్థాసంభయహేతుకమిత్యాలోచ్యయథాకా
 ర్యంతథారభ్యతాం - తచ్చుత్వాకూర్మఃసభయమాహ-జలాశయాన్త
 రంగచ్ఛామి-కాకమృగావపుక్తవదౌ - ఏవమస్తు-హిరణ్యకోవిమృశ్యా
 బ్రవీత్ - తేనపునర్జలాశయేప్రాప్తై-మన్తరస్యకుశలంస్థలేగచ్ఛతఃకించి
 ధం॥ యతః॥ శ్లో॥ అమ్భంసిజలజంతానామదుర్గందుర్గనివాసినాం । స్వభూ
 మిశ్చపదాతీనాంరాజ్ఞాన్సైన్యంపరంబలం॥ వా ॥ సఖలఘుపతనకలనే
 నోపదేశేనతథాభవిష్యతి॥ శ్లో॥ స్వయంవీత్యయథావధ్వాపీడితంస్తన
 కుట్టలం । వణిక్పుత్రోభవేద్దుగ్ధిత్యంతతైవభవిష్యసి॥ వా॥ తేఱుఁ-
 కథమేతత్ - హిరణ్యకఃకథయతి- అస్తికాన్యకుబ్జవిషయేరాజావీరసేనో
 నామ - తేనవీరపురనామ్నినగరేతుజ్జబలోనామరాజపుత్రాయవరా
 జకృతః - సచమహాధనస్తరుణఃవికదాస్వనగరంభ్రామ్యన్నతిప్రాథ
 యతావనాంలావణ్యవతీంనామవణిక్ పుత్రవధూమాలోకయామాస త
 తఃస్వహర్ష్యంగత్వా స్తురాకులితమతిస్తస్యాః కృతేదూతీంప్రేషి

వాన్ || యతః || శ్లో || సన్నార్గస్తావదాస్తేప్రభవతిపురుషస్తావదేవేంద్రి
యానాంలజ్జాంతావద్విధత్తేవినయమపిసమాలన్బతేతావదేవ || భూ
చాపాకృష్టముక్తాఃశ్రవణవధగతానీలవత్స్యాణవతే యావల్లీలావతీనాం
నహృదిపరిణతాదృష్టిబాణాన్గపతన్తి || వా || సాపిలావణ్యవతీతదవలోకన
క్షణాత్ప్రభృతీస్తరశరప్రహారజర్జరితహృదయాతదేకచిత్తాభవత్ ||
తథాచోక్తం || శ్లో || అసత్యంసాహసంమాయామాత్సర్యంచాతిబుద్ధతా
నిర్గుణత్వమశౌచత్వంస్త్రీణాందోషఃస్వభావజాః || వా || అథదూతీవచ
సంశ్రుత్వాలావణ్యవత్సృవాచ- అహంచపతిప్రతాపరపురుషస్సర్వమా
శ్రమపినకరోమి || యతః || శ్లో || సాభార్యాయాగృహేదతౌసాభార్య
యాప్రజావతీ సాభార్యాయాపతిప్రాణాసాభార్యాయాపతిప్రతా ||
అన్యచ్ఛసాభార్యేతివక్తవ్యాయస్యాంభర్తానతుష్యతి | తుష్టిభర్తరి
నారీణాంసంతుష్టేస్సర్వదేవతాః || కోకిలానాంస్వరోరూపంనారీరూపం
పతిప్రతావిద్యారూపంకురూపాణాంక్షమారూపంతపస్వినాం || భర్తా
యస్యాగుణాన్బ్రూతే శీలధర్మసమన్వితాః | అగ్నిసాక్షికమర్యాదో
భర్తాహిశరణంస్త్రియాః || వా || తతోయద్యదాదిశతిమేప్రాణేశ్వరస్త
దేవాహమవిచారితంకరోమి-దూత్యోక్తం-అపిసత్యమేతత్ - లావణ్య
వత్సృవాచ - సత్యమేవైతత్ - తతోదూత్యాగత్వాతత్సర్వంతుణ్ణబల
స్యాగ్రేనివేదితం-తచ్ఛ్చిత్వాతుణ్ణబలోవదత్ - స్వామినానీయసమర్ప
యితవ్యేతికథమేతచ్ఛక్యం - కుట్టిన్యాహ - ఉపాయఃక్రియతాం ||
తథాచోక్తం || శ్లో || ఉపాయేనహియచ్ఛక్యంసతచ్ఛక్యంపరాక్రమైః |
సృగాలేనహతోహస్తీగచ్ఛతాపజ్జవక్ష్యేన్ || వా || రాజపుత్రఃపృచ్ఛతి-
కథమేతత్-సాకథయతి - అస్తిబ్రహ్మరణ్యేకర్పూరతిలకొనామహస్తీ-
తమవలోక్యసర్వేసృగాలాశ్చిత్తయన్తి - యద్యయంకేనాప్యపాయేన
మ్రుయతే - తదాస్తాకమేతద్దేహేనమాసచతుష్టయస్య స్వేచ్ఛాభోజ
నంభవిష్యతి-తత్రపకేనవృద్ధసృగాలేనప్రతిజ్ఞాతం - మయాబుద్ధిప్రభా
వాదస్యమరణంసాధయితవ్యం-అనంతరంసవజ్ఞుకః కర్పూరతిలకసమీ
పంగత్వాసాష్టాంగపాతంప్రణమ్యోవాచ-దేవదృష్టిప్రసాదంకురు - హ

స్త్రిబూతే-కస్త్యం-కుతఃసమాయాతః - సోవదత్ - జమ్బుకాహం-స
 రైవర్వనవాసిభిఃపశుభిర్మిత్యాభవత్సకాశంప్రస్థాపితః-యద్వి నారా
 జ్ఞావస్థాతుంనయంతం తదత్రాటవీరాజ్యేభిషేక్తుంభవాన్ సర్వస్వా
 మిగుణోపేతోనిరూపితః॥యతః॥ శ్లో॥కులాచారజనాచారై రతిశుద్ధఃప్ర
 తాపవాః॥ధార్మికోనీతికుశలఃసస్వామియుజ్యతేభువి ॥ వా॥అపరంచ
 వశ్య॥ శ్లో॥ రాజానంప్రథమంవిద్వేత్తతోభార్యంతతోధనం॥రాజన్య
 సుతిలోకేస్త్రిన్కుతోభార్యకుతోధనం ॥ అన్యచ్చ॥పర్జన్యత్రవభూతానా
 మాధారఃపృథివీపతిః॥వికలేపిహిపర్జన్యేజీవ్యతేనతుభూపతా॥కించ॥ నియ
 తవిషయవర్తిప్రాయశోదణ్ణయోగాత్ జగతివరవశేస్త్రిన్దుర్లభస్సా
 భువృత్తః॥ కృశమపివికలంవావ్యాధితంవాధనంవాపతిమపికులనారీదణ్ణ
 భీత్యాభ్యుపైతి॥ వా ॥ తద్యథాలగ్నవేళానచలతి-తథాకృత్వాసత్వర
 మాగమ్యతాందేవేన-ఇత్యుక్త్వైథాయచలితః - తతోసారాజ్యలోభా
 కృష్టఃకర్పూరతిలకఃసృగాలవత్కనాధావన్మహాపజ్జేనిమగ్నః - తత
 స్తేనహస్తిన్క్తం-సఖేసృగాలకిమధునావిధేయం - మహాపజ్జే-పతితో
 హం-సృగాలేనవిహస్యోక్తం - దేవమమపుచ్చాగ్రేహస్తందతోష్టిష్ఠ
 యస్యవచసిత్వయావిశ్వాసఃకృతః - తస్యఫలమేతత్ - తథాచోక్తం॥
 శ్లో॥ యదానత్సంగరహితోభవిష్యసిభవిష్యసి । తదాసజ్జనగోష్ఠీషుపతి
 వ్యసివతిష్యసి॥ వా॥ తతోమహాపజ్జేనిమగ్నోహస్తీసృగాలైర్భక్షితః-
 అతోహంబ్రవీమి-ఉపాయేనహియచ్ఛక్యమిత్యాది - తతఃకుట్టిన్యవదే
 శేనతంచారుదంతనామానంవణిక్పుత్రం సరాజపుత్రఃసేవకంచకార -
 తతోసాతేనసర్వవిశ్వాసకార్యేషునియోజితః-వికదాతేనరాజపుత్ర
 ణస్సాతానులిప్తైనకనకాలంకారధారిణోక్తం- మయామాసమేకంయా
 వక్ష్యారీవ్రతంకర్తవ్యం - తదద్యారభ్యప్రతిరాత్రికులకన్యామేకాయ
 వతిమానీయసమర్పయ- సామయాయధోచితేనవిధినాపూజయితవ్యా-
 తతః సచారుదస్తస్తథావిధాంతరుణీమానీయసమర్పయతి - పశ్చాత్
 ప్రచ్ఛన్నఃకిమయంకరోతీతినిరూపయతి - సచతుర్జబలస్తాంయువతిమ
 స్పృశన్నేవ ధూరాద్వస్త్రాగ్రజ్జగన్ధచక్షుః సంచూజ్యరతుకౌద

త్వాప్రస్థావయతి- అథవణిక్పుత్రైణతద్వప్తోష్వపజాతపిశ్వాసేనలోభా
 కృష్టమనసాస్వవధూర్లీలావతీసమాశ్రియసమర్పితా- సచతుజ్జబలస్తాం
 హృదయప్రియాంలావణ్యవతీం పిష్టాయససంభ్రమముష్ణాయ నిర్దయ
 మాలిక్యనష్టోస్త్రిలితలోచనఃపర్యజ్ఞేతయాసహవిలలాస- తదాలోక్య
 వణిక్పుత్రశ్చిత్రలిఖితఇవేతికర్తవ్యతామూఢఃపరంవిషాదముపాగతః-అ
 తోహంబ్రవీమిస్వయంవీక్ష్యేత్యాది - తథాత్వయాపిభవితవ్యమితి -
 తతస్తద్వచనమవధార్యమహతాభయేనమన్థరోజలాశయముత్సృజ్యచ
 లితః- తేషిహిరణ్యకాదయస్తమనుగచ్ఛన్తి-తతఃస్థలేగచ్ఛన్ కేనాపివ్యా
 ధేనవనంపర్యటతాసమన్ధరఃప్రాప్తః - ప్రాప్యతంగృహితోష్టాప్యధ
 నుపిబద్ధాత్మస్పృశాసాకులఃస్వగృహభిముఖంచలతః- అథతేమృగవా
 యసమూషికాఃపరంవిషాదముపగతవంతస్తమనుజగ్ముః - తతోహిరణ్య
 కోవిలపతిశ్లో॥ఏకస్యదుగ్ధఖస్యసయావదస్తంగచ్ఛామ్యహంపారమివా
 ర్ణవస్య । తావద్ద్వితీయంసముపస్థితంమేభిద్రెష్వనర్థాబహుళీభవన్తి
 స్వభావజంతయన్మిత్రంభాగ్యేనైవాభిజాయతే । తదకృత్రిమసాహా
 ర్థమావత్స్వపినముఞ్చతి॥నమాతరినదారేషునసోదర్యేనచాత్మజే॥విశ్వా
 సస్తాదృశఃపుంసాంయావన్మిత్రేస్వభావజే ॥ ఇతిముహుర్విచిత్త్య- అ
 హూమేదుదైవం॥యతః ॥ స్వకర్తసంతానవిచేష్టితానికాలాన్తరా
 వృత్తశుభాశుభాని । ఇహైవదృష్టానిమయైవతానిజన్మాన్తరాణీవదశాఫ
 లాని॥అథవా॥కాయస్సన్నిహితాపాయస్సంపదఃపదమాపదాం । సమా
 గమాస్సావగమాఃసర్వముత్పాదిభజ్గురం॥పునర్విమృశ్యాహ॥ శోకారా
 తిభయత్రాణంప్రీతివిప్రస్ఫుభాజనం । కేనరత్నమిదంసృష్టమిత్రమి
 త్యత్తరద్వయం॥కించ ॥ మిత్రంప్రీతిరసాయనంనయనయోరానందనంచే
 తసఃపాత్రంయత్సుఖదుఃఖయోస్సహభవేన్మిత్రేణతద్దుర్లభం॥ యేచా
 న్యేసుహృదఃసమృద్ధిసమయేద్రవ్యాభిలాషాకులాః తేసర్వత్రమిశన్తిత
 త్త్వేనికషగ్రావాతుతేషాంవిపత్॥వా ॥ ఇతిబహువిభవ్యహిరణ్యశ్చి
 త్రాన్జలఘుపతనకావాహ- యావదయంవ్యాఘోవనాన్నిసరతితావన్న
 ధ్వరంమోచయితుంయత్సంగీయతాం ॥ తావూచతుః - సత్వరంకా

ర్యం-ఉచ్యతాం-హిగణ్యకోబ్రూతే - చిత్రాక్షోజలసమీపంగత్వామృతమివాత్మానందర్పయతు - కాకశ్చతస్యోపరిస్థిత్యాచక్షాన్వీకిమపిలిఖతు- నూనమనేనలుబ్ధకేనతత్రకచ్ఛపంపరిత్యజ్యమృగమాంసాద్ధినాసత్వరంగస్తవ్యం- తతోహంమన్థరస్యబన్ధనంభేత్స్యమి-చిత్రాక్షలఘుపతనకాభ్యాంశీఘ్రంగత్వా తథానుష్ఠితేసతిసవ్యాధఃశ్రాంతః పానీయంపీత్యాతరోరథస్తాదుపవిష్టస్తథావిధంమృగమపశ్యత్ - తతఃకర్తరికామూదాయప్రహృష్టమనామృగాన్తికంచలితః - అత్రాన్తరేహిరణ్యకేనాగత్యచిన్నబన్ధనఃసకూర్త్యసత్వరంజలాశయంప్రవిష్టః - సమృగఃసన్నంతంవ్యాధంవిలోకోన్యథాయపలాయితః- ప్రత్యావృత్యలుబ్ధకోయావత్తరుతలమాయాతితావతూర్తమపశ్యన్నచిన్తయత్ - ఉచితమేవైతస్యమాసమీక్ష్యకారిణః॥యతః॥ శ్లో॥యోధుర్వాణిపరిత్యజ్యఅధుర్వాణినిషేవతే॥ ధుర్వాణితస్యసశ్యన్తిఅధుర్వాణివంశస్థమేవహి ॥ తతోసాన్వకర్తవశాన్నిరాశఃకటకంప్రవిష్టః । కర్తవ్యానిచమిత్రాణిదుర్గమానివనానిచ॥పశ్యకూర్త్యపతిర్బద్ధోమూషికేణపిమోచితః ॥ వా॥మన్థరాదయశ్చసర్వేముక్తాపదఃస్వస్థానంగత్వాయథాసుఖమాస్థితాః - అథరాజపుత్రైఃసానద్దముక్తం-తత్సర్వేతేసుఖనఃసంపన్నాః - తత్సద్ధంసస్సమీహితం-విష్టుశర్మోవాచ- ఏతావద్భవతామభిలషితంసంపన్నం - అపరమపీదమస్తు ॥ శ్లో॥ మిత్రంప్రాపుతసజ్జనావనవరైర్లక్ష్మీసుమాలభ్యతాం భూపాలాఃపరిపాలయన్తువసుధాంశశ్చత్వధర్మైస్థితాః॥ అస్తాంమానసతుప్తయేసుకృతినాంసీతిర్నవోధేవనః కల్యాణంకురుతాంజనస్యభగవాంశ్చద్వార్ధిరచూడామణిః ॥

ఇతిహితోపదేశేమిత్రలాభోనామ - ప్రథమకథాసంగ్రహః

సమాప్తః.

శ్రీరస్తు.

అథసుహృద్భేదః.

వా || అథరాజపుత్రాఢీమః-ఆర్యమిత్రలాభః శ్రుతః - తద్వయమిదా
 సింసుహృద్భేదంశోభుమిచ్ఛామః - విష్ణుశర్కావాచ-సుహృద్భేదశ్రు
 ణత-యస్యాయమాద్యఃశ్లోకః || వర్ధమానోమహాన్నేహామృతేంద్ర
 వృషయోర్వనేపిశునేనాతిబుద్ధేనజమ్ముకేనవినాశితః || వా || రాజపుత్ర
 రుక్తం-కథమేతత్ - విష్ణుశర్కాకథయతి-అస్తిదక్షిణపథేసువర్ణవతీనామ
 నగరి-తత్రవర్ధమానోనామవణిష్ఠివసతి - తస్యప్రభూతేవిపిత్రైపరాన్
 బ్రహ్మనతిసమృద్ధానవలోక్యపునరర్థవృద్ధిఃకరణీయేతిమతిర్బ్రహ్మవా||యతః||
 శ్లో||అథోధఃపశ్యతఃకస్యమహిమానోపచీయతే||ఉపర్యపరిపశ్యన్తస్సర్వ
 ఏవదరిద్రతి|| అపరంచ||బ్రహ్మహాపినరఃపూజ్యోయస్యాస్తివిపులంధనం|
 శశినస్తుల్యవంశోపినిర్ధనఃపరిభూయతే||అన్యచ్ఛ|| అవ్యవసాయినమలసం
 దైవవరంసాహసాచ్ఛపరిహీణం| ప్రమదేవతంవృద్ధంనేచ్ఛతిలక్ష్మీర్గృ
 హీతుమీషదపి || కించ|| ఆలస్యంస్త్రీసేవాసరోగతాజన్మభూమివాత్స
 ల్యం| భీరుత్వమసంతోషష్టద్వ్యాఘాతామహత్వస్య||యతః||సంపదా
 సుస్థిరంమన్యోభవతిస్వల్పయాపియః | కృతకృతోవిధిర్మన్యేనవర్ణయతి
 తస్యతాం||అపరంచ||నిరుత్సాహంనిరానందంనిర్విర్యమరినందనం | మాన్సు
 సీమన్తినీకాచిజ్జనయేత్పుత్రమీదృశం||తథావోక్తం || అలబ్ధంచైవలిప్సే
 తలబ్ధంరక్షేదపేక్షయా|రక్షితంవర్ధయేత్సమ్యగ్వృద్ధంతీధైర్యునిక్షిపేత్||
 దానభాగవిహీనాశ్చదివసాయాన్తియస్యవై | సకర్తృకారభస్త్రేవశ్వ
 సన్నపినజీవతి||యతః || వా||అలబ్ధమభీష్యతోనుయోగాఢఃఖప్రాప్తిరే
 వ| లబ్ధస్యవ్యరక్షితస్యస్వయంభవతినాశః | అవర్ధమానశ్చవర్ధస్స
 ల్పవ్యయోవృజ్జనవణ్క్షయమేతి| అనుపభుక్తధనశ్చనిష్ప్రయోజనవివ||
 తథావోక్తం|| శ్లో||ధనేనకింయోనదదాతినాశ్నుతేబలేనకింయశ్చరిపూ
 న్నశాథతే | శ్రుతేనకింయోనచధర్మమాచరేత్కిమాన్యనాయోనజితే

స్త్రియోభవేత్ || అన్యచ్ఛ || అజ్ఞానస్యక్షయందృష్ట్వావత్కికస్యతుసంశ్చయం । అవస్థ్యందివసంకుర్యాద్దానాధ్యయనకర్తృసు || జలవిష్టునిపాతేన క్రమశఃపూర్వతేనుటః । సహేతుస్సర్వవిద్యానాంధర్మస్యచధనస్యచ || వా || ఇతిసంచిత్వ్యసంజీవకనన్దకనామానాద్వాప్తవృషభాధురినియుజ్యత కటం నానావిధప్రవృత్తాంతృత్వా వాణిజ్యార్థంకాశ్చీరంచలితః || యతః || శ్లో || కోతిభారస్సమద్ధానాంకించూరంవ్యవసాయినాం । కోవిదేశస్సవిద్యానాంకరిపరరిప్రియవాదినాం || వా || తతోగచ్ఛతస్తస్యసుద్దుర్గనామ్నివర్వతేమహారణ్యేసంజీవకోభగ్నజానుర్నిపతితః - తమాలోక్యవర్ధమానోచిత్తయత్ || శ్లో || కరోతునామనీలిజ్ఞోవ్యవసాయమితస్తతః । ఫలంపునస్తదేవాస్యయద్విధేర్ననసిస్థితం || కింతు || విష్ణుయస్సర్వభాషాయఃప్రత్యూహస్సర్వకర్తృణాం । తస్మాద్విష్ణుయముశ్చ్యుజ్యసాధ్యేసిద్ధిర్విధీయతాం || వా || ఇతిసంచిత్వ్యసంజీవకంతత్రపరిత్యజ్యవర్ధమానఃపునఃస్వయంధర్మపురంనామనగరంగత్వా మహాకాయమన్యం వృషభమేకంసమానీయధురినియోజ్యచలితః - సంజీవకఃకథమపిఖురత్రయేభరంకృత్వోత్థితః || యతః || శ్లో || నిమగ్నస్యపయోరాశౌపగ్వతాత్పతితస్యచ । తక్షకేణాపిదప్తస్యఅయర్నగ్నాణిరక్షతి || అపరంచ || నిపతతుశిఖరాదదైర్వజ్జతుజలభౌహుతాశనంవిశతు । క్రీడతుభుజ్జమైర్వానాకాలేశస్యచిన్నాశః || నాకాలేమియతేజస్తర్విద్ధఃశరశతైరపి । కుశాగ్రేణైవసంస్పృష్టఃప్రాప్తకాలోనజీవతి || యతః || అరక్షితంతిష్ఠతిదైవరక్షితంసురక్షితందైవహతంవినశ్యతి । జీవత్యనాధోపివనెవిసర్జితఃకృతప్రయత్నోపిగృహేనజీవతి || వా || తతోదినేమగచ్ఛత్సుసంజీవకఃస్వేచ్ఛాహారాదిలాభేనారణ్యానిభ్రామ్యుహ్యప్రపుష్టాజ్ఞోబలవాగ్ననాద - తస్మిన్వనేపిక్లలకనామాసింహః స్వభుజోపాజితరాజ్యసుఖమనుభవన్ నివసతి || తథాచోక్తం || శ్లో || నాభిషేకోనసంసారఃసింహస్యక్రియతేమృగైః । విక్రమార్జితరాజ్యస్వస్వయమేవమృగేన్ద్రతా || వా || సచైకదాపిపాసాకుతితః పానీయంపాతుంయమునాకచ్ఛమగమత్ - తేనచతత్రసింహేనాననుభూతసూర్యంప్రశయఘనగర్జితమివ సంజీవకనర్జితమశ్రా

వి-తచ్ఛ్చృత్వా సాపానీయమపీత్వా సచకితం పరివృత్త్య స్వస్థానమాగత్వ
 కిమిదమిత్యాలోచ్యతూష్ణింస్థితః - సతథావిధాకరటక దమనకాభ్యాం
 మంత్రిపుత్రాభ్యాం సృగాలాభ్యాం దృష్టః - తంతథావిధం దృష్ట్వా దమన
 కఃకరటకమాహ - సఖేఽయంకిమిదకాథేనాస్వామిపానీయమపీత్వా మ
 న్దంషన్దమవతిష్ఠతే-కరటకోబ్రూతే - మిత్రదమనకమమసన్మతేనాస్య
 సేవైవనక్రియతే-తత్కిమస్యచేష్టానిరూపణేన || అతోనేనరాజ్ఞావధీరి
 తాభ్యామావాభ్యాం హస్తాద్విభిషనుభూతం || అపరంచపశ్య||శ్లో||సేవ
 యాధనమిచ్ఛన్తిః సేవకైః పశ్యయత్కృతం | స్వాతంత్ర్యీయచ్ఛరీర
 స్యమూఢైస్తదవహారితం || అపరంచ || శీతవాతాతపశ్లేశాశాసహంతేయే
 పరాశ్రితాః తదర్థేనాపిమేధావీతపస్తప్తాసుఖభవేత్ || అన్యచ్ఛపితా
 వజ్జన్తసాఫల్యంయదనాయత్తవృత్తితా | యేపరాధీనతాంయాతాస్తేవై
 జీవంతికేన్మతాః || శ్రీడంతేభుజగైస్సార్ధంరహంతేపరయోషితః | రాజా
 నమపిసేవంతేఅహయాసాహసికానరః || అపరంచ || ఏహిగచ్ఛపతోత్తిష్ఠ
 వదమానంసమాచర | ఏవమాశాసుఖగ్రస్తైః శ్రీడంతేభిరనోధిభిః ||
 కించ || అబుధైరర్థలాభాయపణ్యస్త్రీభిరివస్వయం | అత్సానంసృత్య
 సంసృత్యపరోపకరణీకృతః || యాప్రకృత్యైవచపలానిపతత్యశుచా
 వపిస్వామినోబహుమన్యంతేదృష్టింతామపిసేవకాః || విశేషతశ్చ || ప్ర
 ణమత్సున్నహేతోజీవితహేతోర్విముఖ్యతిప్రాణాః | దుఃఖీయ
 తిసుఖహేతోఃకోమూఢస్సేవకాదన్యః || అపరంచ || మానాన్మూర్ఖఃప్రవచ
 నపటుర్వాసులోజల్పకోవాతౌంత్యాభీరుర్యదినసహతేప్రాయశోనా
 భిజాతః | ధృష్టఃపార్శ్వేవసతినియతందూరతశ్చాప్రగల్భఃసేవాధర్మః
 పరమగహనోయోగినామప్యగవ్యః || వా||దమనకోబ్రవీత్-మిత్రసర్వ
 థామనసాపినైతత్కర్తవ్యం || శ్లో||కథంత్యయానసేవ్యదేయత్పతఃపర
 మేశ్వరాః | అచిరేణైవయేతుస్తాఃపూరయన్తిమనోరథాః || అన్యచ్ఛ ||
 కుతస్సేవావిహీనానాంచామరోద్ధృతసంపదః | ఉద్దణ్డధవళచ్ఛత్రవాజి
 వారణవాహినీ || వా||కరటకోబ్రూతే-తథాపికిమసేనవ్యాపారేణాస్మా
 కం - యతః అవ్యాప్తతేషువ్యాపారఃసర్వథాపరిహరణీయః || పశ్య ||

శ్లో॥ అవ్యాపృతేషు వ్యాపారయోనరక ర్తుమిచ్ఛతి । సభూమానిహత
 శ్చేతేకీలోత్పాటివవానరః॥ వా॥ దమనకః పృచ్ఛతి - కథమేతత్ - సకథయ
 తి - పురామగధదేశేధర్మార్థసన్నిహితవసనధాయాం శుభదత్తనా
 మ్నాకాయస్థేనవిహారమణ్డపకారయతుమారబ్ధం - తత్రకరపత్రవిదా
 ర్యమాణైకస్తవస్య కియద్ధూరపాటితస్యకాఠఖణ్డద్వయమధ్యే కీల
 కంసూత్రధారేణస్థాపితం - తత్రవనవాసీమహావానరయూధః క్రీడన్నా
 గతః - తేష్వేకోవానరః కాలదణ్డప్రేరితభివతంకీలకంహస్తాభ్యాంధృత్వో
 పవిష్టః - తతస్తస్యపృథగద్వయంలబ్ధమానంకాఠఖణ్డద్వయాభ్యస్తరే
 ప్రవిష్టం - అనంతరంసచసహజచపలతయామహతాప్రయత్నేనతంకీల
 కమాకృష్టవాణ - ఆకృష్టేసతికాఠాభ్యాంచూర్ణితాణ్డస్వయఃపంచత్వం
 గతః - అతోహంబ్రవీమ్యవ్యాపృతేషు వ్యాపారమిత్యాది - దమనకోబ్రూ
 తే - తథాపిస్వామిచేష్టానిదూషణంసేవకేనావశ్యమేవకర్తవ్యం - కరటకో
 బ్రూతే - యఃసర్వాధికారేణియక్తఃప్రధానమస్మి - సకరోతు - యతో
 నుజీవినాపరాధికారచర్చానకర్తవ్యా॥ పశ్య ॥ శ్లో॥ పరాధికారచర్చాం
 యఃకుర్యాత్స్వమిహితేచ్ఛయా । సవిషీదతిచీతా రాత్రాడితోగర్దభో
 యథా॥ వా॥ దమనకః పృచ్ఛతి - కథమేతత్ - కరటకః కథయతి - అస్తివారా
 ణస్యాంకర్పూరపటోనామరజకః - సచైకదాభినవవయస్కయాకాంత
 యాసహచరా లేళింకృత్వా నిర్భరమాలిక్యప్రసృప్తః - తదనంతరం
 ద్రవ్యాణిహర్తుంతద్దృహంచోరఃప్రవిష్టః - తస్యప్రాంగణేగదఃభా
 బద్ధస్తిస్థతి - కుక్కురశోపవిష్టః - అథగదఃభఃశ్వనమాహ - తవతావద
 యంవ్యాపారః - తతి - మితిత్వముచైశ్శబ్దంకృత్వా స్వామినంకథంస
 జాగరయసి - కుక్కురోబ్రూతే - మమనియోగస్యచర్చాకింత్యయాకర్త
 వ్యాత్వమేవసజానాసి - యథాతస్యాహర్నిశంగృహరక్షాంకరోమితతో
 యంచిరాన్నిర్వృత్తీమమోపయోగంసజానాతి - తేనాధునామమాహః
 రదానేపిమందాదరః - యతోవినావిధురదర్శనంస్వామినోనుజీవిషుమం
 దాదరాభవంతి - గర్దభోబ్రూతే - శృణురేబిర్భరస్వభావతఃశ్వజాతిర
 స్పృశ్యః - పునరపిసేవకజాతిత్వంపశ్య ॥ శ్లో॥ యాచతేకార్యకాలేయస్స

కింభృత్యస్సకింసుహృత్ । తస్మిన్ కా ర్యేవినష్టేతుభృత్యేనసుహృదాకిము॥
 కుక్కురోబూతే ॥ యోనసంభావయేద్భృత్యానాగర్యకాలే సకింసు
 భుః । సర్వథాకింసకర్తవ్యంసోషణంభృత్యదారయోః॥యతః॥ఆశ్రితా
 నాంభృతౌస్వామిసేవాయాంధర్మచింతనై॥ పుత్రస్యోత్పాదనేచైవసం
 తిప్రతిఘాతుకాః॥వా॥తతోగదభఃసకోపమాహ- పాపీయాంస్త్యం-
 యద్విపతౌస్వామికార్యోపేక్షాంకరోషి-భవతు- యథాస్వామిజాగ
 ర్తి-తథామయాకర్తవ్యం॥యతః॥ శ్లో॥ పృథ్వీస్సేవయేదరగంజతరేణ
 ణహుతాశనం । స్వామినంసర్వథావేనపరలోకమమాయయా॥ వా॥ఇ
 త్యుక్త్వాసోతీవచీతాగరశబ్దంకృతవాక్ - రజకస్తేనచీతాగరేణ ప్రబు
 ధ్దోనిద్రాభంగకొపాదుత్థాయగదభంలగుడేనతాడయామాస - తే
 నాసోషణ్యత్వమగమత్-అతోహంబ్రవీమిపరాధికారచర్పామిత్యాది-
 పశ్య-పశూనామనేషణమస్తాకంనియోగః- స్వనియోగచర్పాక్రియ
 తాం-విన్మృశ్య-కింత్యద్యతయాచర్పయానప్రయోజనం - తదావయో
 ర్భక్షితశ్శేషాహారప్రచురోస్తి-దమనకఃసరోషమాహ- కథమాహారమా
 త్రాకోభవాక్-సేవకేనైతద్యుక్తముక్తం॥యతః॥ శ్లో॥సుహృదాము
 పకారకారణాద్విషతామప్యపకారకారణాత్ । నృపసంశ్రయిభిష్యతే
 బుధైర్జితరంకోనభిభర్తికేవలం ॥ జీవితేయస్యజీవంతివిప్రామిత్రాణి
 బాంధవాః । సఫలంజీవితంతస్యఆత్మార్థంకోనజీవతి॥అపిచ॥ యస్మిన్జీవతి
 జీవంతిబహవఃసతుజీవతు । కాకోపికిన్నకునుతేచక్ష్యాస్వోద్దరపూరణం॥
 పశ్య॥పశ్యభిర్యాతిదాసత్వంపురాణైర్నికోపిమానవః । కోపిలక్ష్యైర్నికృతీ
 కోపిలక్ష్యైరపినలభ్యతే॥అన్యచ్చ॥ మనుష్యజాతౌతుల్యాయాంభృత్యత్వ
 మతిగహితం । ప్రథమోయోనతత్రాపిసోపజీవత్సుగణ్యతే । తథావో
 క్తం ॥ వాజివారణలోహోనాంకాష్టపాషాణవాససాం । నారీపురుషతో
 యానామంతరంమహదంతరం॥ తథాచ॥ అబ్జస్నాయువసావసేకమలి
 నంనిమాణంసమప్యస్థిగోః శ్వాలభ్యావరితోషమేతినచతత్తస్యతుధ
 శ్శాంతయే । సింహుజంబుకమంక్రమాగతమపిత్యక్త్వానిహంధిద్విపం
 సర్వఃకృచ్ఛగతోపివాఙ్మతిజనస్సత్వానురూపంఫలం ॥ వా॥అవరంచ

పశ్య-సెవ్యసెవకయోరంతరం ॥ శ్లో॥ లాఙ్ఘాలచాలనమధశ్చరణావపా
తంభూమానిపత్యవదనోదరదర్శనంచ । శ్వాపిండగస్యకురుతే గజపుంగ
వస్తుధీరంవిలోకయతిచాటుశతైశ్చభుజ్జే॥కించ॥ యజ్ఞేవతిక్షణమపిప్ర
థితంమనుష్యైర్విజ్ఞానవిక్రమయశోభిరభగ్నమానం । తన్నామజీవిత
మిహప్రవదంతిత్వజ్ఞాఃకాకోపిజీవతిచిరాయబలిశ్చభుజ్జే॥ అపరంచ॥
అహితహితవిచారశూన్యబుద్ధేః శ్రుతివిషయైర్బహుభిర్వినిష్కృతస్య ।
ఉదరభరణమాత్రకేవలేచోఘోషపుగుషపశోశ్చపశోశ్చకోవిశేషః ॥ వా ॥
కరటకోబ్రూతే-ఆవాంతావదప్రధానౌ - తథాప్యవయోఃకిమనయా
విచారణయా-దమనకఃపునరాహ - కియతాకాలేనామాత్యఃప్రధానతా
మప్రధానతాంవాలభేత॥యతః॥ శ్లో॥ నకస్యచిత్తశ్చిదిహస్వభావాద్భు
వత్యుదారోభిమతఃఖలోవా । లోకేగురుత్వంవిపరీతతాంవాస్వచేష్టితా
నేవనరంనయన్తి॥కించ॥ ఆరోప్యతేశిలాశైలేవయతైసహహతాయథా ।
నిపాత్యతేక్షణేనాధస్తథాత్మాగుణదోషయోః । యాత్యథోథౌప్రజత్యు
చైర్వరక్షరస్సైస్వరేవకర్తృభిః । కూపస్యఖనితాయద్వత్ప్రకారస్యైవకా
రకః॥ వా ॥ తద్భుద్రస్వయత్నాయత్తోహ్యత్సోత్కర్షః-కరటకోవదతి-
అథభవాకింబ్రవీతి-దమనకఆహ-అయంస్వామిపిజ్జలకఃకుతోభయా
త్సచకితంపరివృత్తోపవిప్లవః-కరటకోబ్రూతే-కింశత్రజానాసి - దమన
కోవదతి-కింప్రజ్ఞావతామవిదితమస్తి॥ఉక్తంచ॥శ్లో॥ ఉదీరితోర్ధ్వపశునా
పిగృహ్యతేహయాశ్చనాగాశ్చవహన్తిదేశితాః । అనుక్తమప్యూహతిప
ణ్డితోజనఃపరెణ్డితజ్ఞానఫలాహిబుద్ధయః॥ ఆకారైరిజ్జితైర్గత్యాచేష్టయా
భాషణేనచ । నేత్రవక్త్రవికారైరణలక్యతైస్తర్గతంమనః ॥ వా॥తదత్రభ
యప్రస్తావేనాహమేనంప్రజ్ఞాబలేనాత్మీయంకరిష్యామి॥యతః॥శ్లో॥ప్ర
స్తావసదృశంవాక్యం సదృశంసదృశంప్రియం । ఆత్మశక్తిసమంకోపం
యోజానాతిసపణ్డితః ॥ వా ॥ కరటకోవదతి-సఖైత్వంసేవానభిజ్ఞః ।
పశ్య॥శ్లో॥అనాహూతోవిశేద్యస్తుఅపృష్టోబహుభాషతే । ఆత్మానంమన్య
తేప్రీతంభూపాలస్యసదుర్మతిః॥ వా॥దమనకోబ్రూతే-భద్రకథమహం
సేవానభిజ్ఞః॥పశ్య॥శ్లో॥కిమప్యస్తిస్వభావేనసున్దరంవాప్యసున్దరం॥య

దేవరోచతేయస్తైభవేత్తత్తస్యసుద్దరం॥యతః॥ యస్యయస్యహియో
భావస్తేనతేనహితంసరం॥అనుప్రవిశ్యమేధావీక్షిప్రమాత్మవశంసయేత్॥
అన్యచ్ఛుకోత్రైత్యహమితిబ్రూయాత్ సమ్యగాదేశయేతిచ॥ అజ్ఞామ
వితథాంకుర్యాద్యథాశక్తిఃసహితః॥ అవతంచ॥ అజ్ఞాభజ్ఞోనరెష్వా
ణాంబ్రాహ్మణానామనాదరః॥ పృథక్ఫల్యాచనారీణామశస్త్రవిహి
తోపధః॥కించ॥అల్పేషుధృతిమాప్రాజ్ఞశాస్థియేవానుగతఃసదా॥ అది
ష్టోనవికల్పేతసరాజవసంతింవసేత్॥ వా॥కరటకోబ్రూతే-కదాచిత్త్వా
మనవసరప్రవేశాదవమన్యతెస్వామి-దమనకాహ-అస్త్వైవం - తథా
ప్యనుజీవినాసాన్నిధ్యమవశ్యంకరణీయం॥యతః॥ శ్లో॥దోషభీతేరనార
వ్భుగికాపురుషస్యలక్షణం॥ కైరజీర్ణభయాద్భృతరోజనంపరిహీయ
తే॥వశ్య॥ఆసన్నమేవనృపతిర్భజతేమనుష్యంవిద్యావిహీనమకులీనమను
గతంవా॥ ప్రాయేణభూమిపతయఃప్రమదాలతాశ్చయఃపార్శ్వతోవ
సతితంపరివేష్టయన్తి॥వా॥కరటకోబ్రూతే-తత్రగత్వాకింవత్యసి - స
ఆహ-శృణుఅనురక్తోవిరక్తోవామయిస్వామితిజ్ఞాస్వామి- కరటకోబ్రూ
తే-కింతద్దానలక్షణం-దమనకోబ్రూతేశృణు॥ శ్లో॥దూరాదవేక్షణంహ
సఃసంప్రశ్నేసాదరోభృశం॥ పరోక్షేపిగుణశ్లాఘాస్తరణంప్రియవస్తు
షు॥తత్సేవకేనాప్యనురక్తిజ్ఞానంప్రీతివర్ధనం॥ అనురక్తైశచిహ్నోనిదోష
పిగుణసంగ్రహః॥కాలయాపనమాశానాంవర్ధనంఫలఖిణ్డనం॥ విరక్తైశ్చ
రచిహ్నోనిజానీయాన్మతిమాన్మరః॥ వా॥ఏతద్జ్ఞాత్వాన్వయథాచాయం
మమాయత్తోభవిష్యతి-తద్వత్స్యామి॥ యథా॥ శ్లో॥అపాయసందర్శన
జాంవిపత్తిముపాయసందర్శనజాంచసిద్ధిం॥ మేధావినోనీతివిధిప్రయు
క్తాంపురస్సుభరత్రీమివదర్శయన్తి॥వా॥కరటకోబ్రూతే-తథాప్యప్రాప్తై
ప్రస్తావేనవస్తుమర్హసి॥ యతః॥ అప్రాప్తకాలవచనంబృహస్పతిరపి
బ్రువత్॥ప్రాప్తుయాద్భుద్భవజ్ఞానమవమానంచశాశ్వతం॥ సులభాః
పురుషారాజాసతతంప్రియవాదినః॥ అప్రియస్యచపథ్యస్యవక్తాశో
తాచదుర్లభః॥ వా॥దమనకోబ్రవీత్మిత్రమాభైషీఃనాహమప్రాప్తా
వసరంవచనంవత్స్యామి॥ యతః॥ ఆపద్యన్తార్థగమనైకార్థకాలాత్యయే

మచ|అపృష్టేనాపివక్తవ్యంభృత్యేనహితమిచ్ఛతా || వా||యదిచప్రా
ప్రావసరేణాపిమయామన్తోనవక్తవ్యః - తదామన్త్రిత్వమేవమమాను
పపన్నం || యతః || శ్లో||కల్పయతియేనవృత్తంయేనచలోకేప్రశస్యతేన
ద్భిః|సగుణస్తైనచగుణీనాసంరత్యోవర్ధనీయశ్చ || వా||తద్భుద్రానుజా
నీహివక్షాం-గచ్ఛామి-కరటకోబ్రూతే - శుభమస్తు-యథాభిమతమను
ష్ఠీయతామిలి - తతోదమనకోవిస్త్రితభవపిన్దలకసమీపంగతోదూరాదే
వరాజ్ఞాదృష్టఃసాదరంప్రవేశితస్సప్తాక్షపాతంప్రణిపత్యోపవిష్టః - రా
జాహ-చిరాద్భృష్టోసి-దమనకోబ్రూతే - యద్యపిమయాసేవకేనశ్రీమ
దైవపాదానాంసకించత్ప్రయోజనమస్తి-తథాపిప్రాప్తకాలమనుజీ
వినాసాన్నిధ్యమవశ్యంకర్తవ్యమిత్యాగతోష్టి||యతః || శ్లో||యైశ్చహ
వేముశితశస్త్రనిపాతభిన్నా మానాగ్గుతుజ్ఞసురభి సుతతార్పితాభూః|
తేషామపిప్రభుసమీపముపాగతానాం వాచఃస్థలస్త్రిగురుసాధ్వసభావ
భిన్నాః||అవరంచ || రాజనివిదుషాంమధ్యేవరసురతసమాగమేస్త్రీణాం|
సాధ్వససూషితహృదయోవాక్పటురపికాతరోభవతి || వా||ఇహాహికేన
చిదపిహేతునాప్రయోజనమస్తి|తథావోక్తం || శ్లో||దస్తస్యనిఘోర్వణ
కేనరాజాకర్ణస్యకణ్డాయనకేనవాపి | తృణేనకార్యంభవతీశ్వరాణాం
కిమగ్గవాక్పాణిమతానరేణ || వా||యద్యపిస్వామినాచిరావధీరితస్యమే
బుద్ధివినాశఃశజ్యతేతదపిమత్తవ్యం||యతః|| శ్లో||యస్యయేచగుణాస్స
స్త్రివికసన్తినతేన్వయం | నహికస్తూరికామోదత్త్వపథేనవిభావ్యతే ||
అవరంచ || మణిస్థతతిపాదేషుకాచశ్శిరసిధార్యతే|క్రయవిక్రయవేళా
యాంకాచఃకాచోమణిర్మణిః||కదధితస్యాపిచదైర్యవృత్తైర్బుద్ధిర్వి
శోనహిశజగ్రనీయః | అధఃకృతస్యాపితనూనపాతోనాధశ్శిఖాయాతిక
దాచిదేవ || వా||దేవసర్వథాసవిశేషేణస్వామినాభవితవ్యం||యతః||
శ్లో||నిర్విశేషాయదారాజాసహఃసర్వేషువర్తతే | తదోద్యమసమగ్ధానా
ముత్సాహఃపరిహీయతే || త్రివిధాఃపురుషారాజన్నుత్తమాధమమధ్య
మాః|నియోజయేత్తతైవైతాంస్త్రివిధేష్యేవకర్తవ్యం || యతః||స్థానవివ
హియుజ్యంలేభృత్యాశ్చభరణానిచ | నహిచూడామణిఃపాదేనూపు

రోనచమూర్ధని॥అపిచ॥ కనకభూషణసంగ్రహణోచితోయదిమణిస్తుపు
ణిప్రణిధీయతే । నసవిరౌతినచాపిహిశోభతేభవతియోజయితుర్వచసీ
యతా॥అన్యచ్చ॥మకుటేరోపితఃకాచశ్చరణాభరణేషణిః । నహిదోషో
మణేరస్తికింతుసాధౌరవిజ్ఞతా॥పశ్య ॥ బుద్ధిమానసురక్తోయమిహేలాభ
యగుణోజనః॥ఇతిభృత్యపిచారజ్ఞోభృత్యైస్సంయుజ్యతేనృపః॥తథాహి॥
అశ్వశ్శస్త్రంశాస్త్రంపీణావాణీనరశ్చనారీచ । పురుషవిశేషంప్రాప్య
భవంతిచయోగ్యాఅయోగ్యాశ్చ ॥ అన్యచ్చ॥కింభక్తేనాసమర్థేనకింశ
క్తేనాపకారిణా । భక్తంశక్తంచమాంరాజన్నావజ్ఞాతుంత్యమహాని॥
యతః॥ అవజ్ఞానాద్రాజ్ఞోభవతిమతిహీనఃపరిజనస్తతస్తత్ప్రామాణ్యా
ద్భవతిసమీపేబుధజనః ॥ బుధైస్త్యక్తేరాజ్యేనహిభవతీనీతిర్గుణవతీ
విపన్నాయాంసీతానకలమవశంసీదతిజగత్ ॥ అపరంచ॥జనంజన్మషడ్భాని
త్యమర్చయంతిసృపార్చితం । నృపేనావమతోఽశ్వస్త్రసైన్యైర్వరవమన్య
తే॥కించ॥ బలాదపిగృహీతవ్యంయుక్తముక్తంసోమభిః ।
కిన్నప్రదీపస్యప్రకాశనం ॥ వా॥పింగలకోబ్రూతే-భద్రదమనకకిమే
తత్ - త్వమస్తాకంప్రథానామాత్యపుత్రః ఏతావత్కాలంపితృనవచనా
న్నాగతోసి-ఇదానీంయథాభిమతంబ్రూహి-దమనకాబ్రూతే - దేవప్ర
చ్ఛామికించిత్ - ఉచ్యతాం-ఉదకార్థీస్వామీపానీయమపీత్వాకించిస్తి
తథివాగతస్తిష్ఠతి - పింగలకౌవదత్ - భద్రముక్తంత్యయా - కింత్యేత
ప్రహస్యంవత్తుంకాదిద్విశ్వాసభూమిర్నాస్తి - తథాపినిభృతంకృత్వా
కథయామిశృణు - సంప్రతివనమిదమపూర్వసత్త్వాధిష్ఠితం-అతోస్తా
కంత్యాజ్యం-అనేనహేతునాచిస్తితోస్తి- తథాచశ్రుతోమయాపిమహా
నపూర్వశృట్టిః - శబ్దానురూపేణాస్యప్రాణినో మహతాబలేన భవిత
వ్యం-దమనకాబ్రూతే-దేవాస్తితావదయంమహాభయహేతుఃశబ్దోస్తా
భిరప్యౌకణి-తః-కింతుసకింముత్రీ- యఃప్రథమంభూమిత్యగంపశ్చ
ద్యుద్ధంచోపదిశతి - అపరంచ - అస్మికార్యసందేహేభృత్యానాముప
యోగపవజ్ఞాతవ్యః॥యతః॥ శ్లో॥బంధుస్త్రీభృత్యవగఃస్యబుద్ధైఃసత్త్వ
స్యచాత్మనః॥ఆపన్నకషపాషాణైసరోజానాతిసారతాం॥ వా॥సింహేలా

బ్రూతే - భద్రమహతీశంకామాంబాధతే-దమనకశ్చింతయామాసస్వ
గతం- అన్యథారాజ్యసుఖంపరిత్యజ్యస్థానాంతరంగంతుంకథంమాంసం
భాషసే- ప్రకాశంబ్రూతే- దేవయావదహంజీవామి- తావద్భయంన
కతావ్యం- కింతుకరటకాదయోప్యాశ్వాస్యంతాం- యస్మాదావత్ప్రతీ
కారాయదులభఃపురుషసమవాయః - తతస్తాదమనకకరటకారాజ్ఞా
మహాప్రసాదేనపూజితౌభయప్రతీకారంప్రతిజ్ఞాయచలితౌ- కరటకౌగ
చ్ఛ్చాదమనకమాహ- సఖకింశక్యప్రతీకారౌభయహేతురశక్యప్రతీకా
రోవేతిసజ్ఞాత్వా భయోపశమంప్రతిజ్ఞాయకథమయం మహాప్రసాదో
గృహీతః-యతోనుషకుర్వాణోనకస్యాపుష్పపాయనంగృహ్ణీయాత్- విశే
షతోరాజ్ఞః- *

వశ్యశ్లో॥యస్యప్రసాదేపద్మస్తివిజయశ్చపరాక్రమే!మృత్యుశ్చవ
సతికోర్భిసర్వతేజోహయోన్మవః॥ తథాహి॥ బాలోపినావమంతవ్యో
మనుష్యఇతిభూమిపః॥ సహతీదేవతాహ్యేషానరరూపేణతిష్ఠతి॥... *
వా॥దమనకోవిహస్యాహ-మిత్రతూష్టిమాస్యతాం-జ్ఞాతంమయాభయ
కారణంబలీవద్దనద్దితం - తద్వృషభాశ్చస్మాకమపిభక్ష్యోః - కింపునః
సింహస్య- కరటకోబ్రూతే- యద్యేవం- తహింస్వామిత్రాసస్తత్రై
వకిమితి నావసీతః- దమనకోబ్రూతే- యదిస్వామిత్రాసస్తత్రైవముచ్య
తే-తదాకథమయంమహాప్రసాదలాభఃస్యాత్.

అవరంచశ్లో॥నిరపేక్షానకతావ్యభృత్యైస్సాన్విమీకదాచన । నిర
పేక్షంప్రభుంకృత్వాభృత్యైస్సాన్విదధికణావత్ ॥ వా ॥ కరటకఃపుచ్ఛ
తి - కథమేతత్ - దమనకఃకథయతి - అస్త్యుత్రరావభేర్భుదశిఖరనా
మ్ని పర్వతేమహావిక్రమనామాసింహః - తస్యపర్వతకేందరేశయాన
స్యకేసరాగ్రంమూషికశ్చిన్నతి-తతఃకేసరాగ్రంలూసందృష్ట్వాకుపితో
వివరాంతగతంమూషికమలభమానోచింతయత్.

శ్లో॥తుద్రశశ్రుర్భవేద్యస్యవిక్రమానైర్వలభ్యతే।తమాహంతుం
పురసాగర్యఃసదృశస్త్రస్యనైనికః॥ వా ॥ ఇత్యాలోచ్యనగరంగత్వాద
ధికణానామానంబిడాలంమాంసాహారాదినాసంతోష్యబిలసమీపేష్ఠాపి

తవాక్ - అనంతరం తద్భయాన్ముషికోపినబహిర్నిస్సరతి - తెనాసాసిం
 హేలాక్షతకేశస్సఖంస్వపితి - మూషికశబ్దంయదాయదాశ్చణోతి - త
 దాతదామాంసాహారదానేనతంబిడాలంసంవధాయతి - అతైకదాస
 మూషికఃక్షుధాపీడితోబహిస్సంచరత్ మాజాన్రేణప్రాప్తోవ్యాపాది
 తశ్చ - అనంతరం ససింహేలానేకకాలంయావన్ముషికంనవశ్యతి - త
 త్కృతరావమపినశ్యణోతి - తదాతస్యానుపయోగాద్బిడాలస్యాహార
 దానైఃసంపాదరోబధూవ-అతోహంబ్రవీమినిరపేక్షోనకతఃవ్యగ్రత్యాది
 తతోదమనకకరటకాసంజీవకసమీపంగతో-తత్రకరటకస్తరుతలేసాహో
 పముపవిష్టః- దమనకఃసంజీవకసమీపంగత్వాబ్రవీత్-అరేవృషభ-ఏష
 త్వాంరాజ్ఞాపింగలకేనారణ్యరక్షాధం సేనావతిర్నియుక్తఃకరటకఃస
 మాజ్ఞాపయతి- సత్వరమాగచ్ఛనచేదస్తాదరణ్యాద్దూరమవసర - అన్య
 థాతేవిరుద్ధంఫలంభవివృతి- నజానేత్రుద్ధఃస్వామీకింబిధాన్యతి - తతో
 దేశవ్యవహారానభిజ్ఞఃసంజీవకఃసభయముపసృత్య సాష్టాంగపాతంకర
 టకంప్రణతవాక్.

*

తథాచోక్తంశ్లో॥నుతిరేవబలాద్గరీయసీయదభావేకరిణామియందశా
 ఇతిఘోషయతీవడిడిమఃకరిణోహస్తిపకాహతఃకర్ణః॥ వా॥ అథసం
 జీవకఃసశంకమాహ- సేనాపతేకింషయాకతఃవ్యం - తదభిధీయతాం
 కరటకోబ్రుతే-వృషభయద్యత్రకాననేస్తాతుమిచ్ఛావతఃతే-తదాదే
 వసాదారవిందంప్రణమ- సంజీవకోవదతి - తదభయవాచంమేయచ్ఛ
 గచ్ఛామి - కరటకేనోక్తం-శృణురేబలీవదత్ - అలమనయాశంకయా

యతః॥శ్లో॥ప్రతివాచమదత్తకేశవఃశపమానాయనచేదిభూభృతేఅ
 నుయఃకురుతెఘనధ్వనినహిగోమాయురుతానికేసరి॥అపరంచ॥తృణాని
 నోన్ములయతి ప్రభంజనోమృదూనిశీచైః ప్రణతానిసర్వతః । సము
 చ్ఛ్రితానేవతరూప్రబాధతేమహాన్తహత్యైవకరోతివిక్రమం॥ వా॥శ
 తస్త్రాసంజీవకంనాతిదూరేసంస్థాప్యపింగలకసమీపంగతో - తతోరాజ్ఞా
 సాదరమాలోకితోప్రణమ్యోపవిష్టే-రాజాహ-త్వయాసదృష్టః - దమ
 నకోబ్రుతే- దేవదృష్టోవిశీతశ్చ - కింతుమహాబలోసా-యథాదేవేన

జ్ఞాతం - తథాప్యసాదేవవదంత్రప్తుమిచ్ఛతితతఃసజ్జీభూయోపవిశ్యతాం
యతః॥ శ్లో॥ అంభసాభివ్యతేసేతుస్తథామంతోఽప్యరక్షితః । పైశు
న్యాభివ్యతేస్నేహూవాగ్భిభేదోఽహికాతరః॥ వా॥ తస్యశబ్దమా
తాగ్నన్నభేతవ్యం.

*

యతః॥ శ్లో॥ శబ్దమాతాగ్నన్నభేతవ్యమజ్ఞాత్వాశబ్దకారణంశబ్దహేతుం
పరిజ్ఞాయకుట్టిసిగారవంగతా॥ వా॥ కథమేతత్ - దమనకఃకథయతి - అ
స్తిశ్రీవర్షతమధ్యేబ్రహ్మపురాఖ్యంనగరం - తత్రలైలఖిరేఘంటాకర్ణ
నామరాక్షసఃప్రతివసతీతిజనప్రవాదఃశూర్యితే - ఏకదాఘంటామా
దాయపలాయమానఃకశ్చిచ్ఛిరోవ్యాఘ్రేణవ్యాపాదితఃఖాదితశ్చ - త
త్పాణిపతితాఘంటావానరైఃప్రాప్తా - తేవానరాస్తాఘంటామనుక్ష
ణంవాదయంతి - తతోనగరజనైఃసమనుష్యఃఖాదితోదృష్టః - ప్రతిదినంఘం
టావాద్యంశూర్యితే - అనంతరంఘంటాకణఃకుపితోమనుష్యాఖా
దతి - ఘంటాంచవాదయతి - ఇత్యుక్త్వాసర్వేజనానగరం త్యక్త్వాపలా
యితాః - తతఃకుట్టిన్యామర్కటోఘంటాం వాదయతీతిపరిజ్ఞాయరాజా
విజ్ఞాపితః - దేవయదిధనవ్యయఃక్రియతే - తదాహమేనంఘంటాకణం
సాధయామి - తతస్తస్యైవచురధనందంతం - తతస్తయాతద్వనంప్ర
విశ్య తరుతలేఫలాని తండులానిచభూమానిక్షిప్తాని - తతోవానరాఘం
టాంపరిత్యజ్యఫలాసక్తాబభూవుః - ఘంటాంగృహీత్వాకుట్టినిగృహం
సమాగతాతద్దేశపూజ్యానీత్ - తతోహంబ్రవీమిశబ్దమాతాగ్నన్నభేతవ్య
మితి - తతఃసంజీవకమానీయదశేనంకారితవంతౌ - పశ్చాత్తత్రైవవ
నేచిరమతిప్రియేణవసతి - అథకదాచిత్రస్యసింహస్యభ్రాతృస్తభకర్ణ
నామసమాగతః - తస్యాతిథ్యంకృత్వాసముపవిశ్యపింగలకస్తదాహారా
యపశూహాంతుంచలితః - అత్రాంతరేసంజీవకోవదతి - దేవాద్యహత
మృగాణాంమాంసానిక్వ - రాజాహ - దమనకకరటకాజానీతః - సం
జీవకోబ్రూతే - జ్ఞాయతాంకిమస్తినాస్తీవా - సింహూవిహస్యాహ -
నాస్త్యైవతత్ - సంజీవకోబ్రూతే - కథమేతావన్నాంసంతాభ్యాంఖాది
తం - రాజాహ - ఖాదితంవ్యయితమవధీరితంచ - ప్రత్యహమేషక్రమః

సంజీవకోబ్రూతే- కథంశ్రీమద్దేవపాదానాంగోచరేణైవంక్రియతే-రా-
జాహ-మదీయాగోచరేణైవక్రియతే-సంజీవకోబ్రూతే- నైతదుచితం-
తథాదోక్తం॥శ్లో॥నానివెద్యప్రకుర్వీతభతుఃకించిదపిస్వయం । కార్య-
మాపత్ప్రతికారాన్నాన్యత్రజగతీవతేః ॥ అన్యచ్ఛ ॥ కమండలూపమో-
మాత్యస్తనుత్యాగోబహుగ్రహః । నృపతేకింక్షణేమూఖోదరిద్రుఃకింప-
రాటకః॥సహ్యమాత్యస్సదాశ్రేయాకాకినీయఃప్రవధ్ధయేత్ । కో-
శఃకోశవతఃప్రాణాఃప్రాణాఃప్రాణానభూపతేఃకించాన్యైర్నకులా-
చారైస్సేవ్యతామేతిపూరుషః । ధనహీనఃస్వపత్నాపితృజ్యతేకింపునః-
పరైః॥వా॥పతచ్ఛరాజ్ఞఃప్రధానమాషణం.

శ్లో ॥ అతివ్యయోనపేతౌచతథాజనమధమతః । మోక్షణందూ-
రసంస్థానంకోశవ్యసనముచ్యతే॥ యతః ॥ ఓషక్రిమాయమనాలూచ్యవ్య-
యమానఃస్వవాఙ్చయా । పరిక్షీయతఏవా సాధనీవైత్రవణోపమః ॥
వా॥ తదాకణ్యస్తబ్ధకణోబ్రూతే-శృణుభాగ్రతః- చిరాశ్రితావేతౌ-
దమనకకరటకాసంధివిగ్రహకార్యాధికారిశౌనకదాచిద్ధరాధికారేనియో-
క్తవ్యా-అపరంచనియోగప్రస్తావేయన్తయాశ్రుతం-తన్తయాకథ్యతే.

శ్లో ॥ బ్రాహ్మణః క్షత్రియోబంధు నాధికారేప్రశస్యతే ।
బ్రాహ్మణసిద్ధమవ్యథంకృచ్ఛేణాపినయచ్ఛతి ॥ నియుక్తఃక్షత్రియో-
రవ్యేఖడ్గందశయతేధుః॥ సర్వాథంగ్రసతేబంధురాశ్రమ్యజ్ఞా-
తిభావతః ॥ అపరాధేపినిశ్శంకౌ నియోగీచిరసేవకః ॥ సస్వామినమవ-
జ్ఞాయచరేచ్ఛనిరవగ్రహః । ఉపకతాధికారస్యస్వాపరాధంసమన్య-
తే ॥ ఉపకారంధ్యజీకృత్యసర్వమేవావలుంపతి । ఉపాంశుక్రీడితోమా-
త్యఃస్వయంరాజాయతేయతః॥అవజ్ఞాక్రీయతేనేససదాపరిచయాద్ధు-
వం । అంతదుష్టఃక్షమాయుక్తఃసర్వానధికరఃకిం ॥ శకునిశ్శకటారశ్చ-
దృష్టాంతావత్రభూపతేఃసదామాత్యోనసాధ్యస్సాన్యత్ సమృద్ధస్సర్వప-
వహి ॥ సిద్ధానామయమాదేశబుద్ధిశ్చిత్తవికారిణీ । ప్రాప్తార్థగ్రహ-
ణంద్రవ్యపరివతావరోధనం ॥ ఉపేతౌబుద్ధిహీనత్వంభోగోమాత్య-
స్యదూషణం । నియోగ్యథగ్రహణాపాయోరాజ్ఞానిత్యపరీక్షణం ॥

ప్రతిపత్తిప్రదానంచతథాకర్మావిపర్యయః। సిపీడితావమంతుఃప్రైరంత
స్సారంమహీపతేః। దుష్టవ్రతాభివప్రా యోభవంతిహినియోగినః। ము
హునియోగినోబాధ్యావసుధాయామహీపతేః । సకృత్సింహీడితం
స్నానవస్త్రంముఖేద్భృహూదకం॥ వా॥ ఏతత్సర్వంజ్ఞాత్వా యథావ
సరంవ్యవహతఃవ్యం-సింహాయూతై-అస్తితావదేవం - కింత్యేతా
సర్వథానమమవచనకరౌ-స్తబ్ధకణోబూతే-ఏతత్సర్వమనుచితం.
యతః॥ శ్లో॥ ఆజ్ఞాభంగకరానాజ్ఞానక్షమేత్స్వసుతానపి । విశేషఃకో
శదోషేణరాజచిత్తగతస్య వా॥ స్తబ్ధస్యనశ్యతియశోవిషమస్యమైత్రీన
స్తేంద్రియస్యకులమథఃపరస్యధమః॥ విద్యాఫలంవ్యసనినఃకృపణస్య
సౌఖ్యంరాజ్యంప్రమత్తసచివస్యనరాధిపస్య ॥ విశేషతత్త్వ ॥ తస్మై
భ్యానియుక్తేభ్య శ్శత్రుభ్యాన్యవవల్లభాత్ । నృపతిర్నిజలోభాచ్చప్ర
జారయేత్సి తేవహి॥వా॥ బ్రాతఃసర్వథామద్వచనంక్రీయతాం - ఆహ
రోప్యద్యాస్తాభిఃకృతవివ-అయంసస్యభక్షకఃసంజీవకౌభాజనాధికారే
నియుజ్యతాం-ఏతద్వచనాత్తథానుష్ఠితేనలిపింగలకసంజీవకయోసర్వ
బంధుపరిత్యాగేనమహతాస్నేహేనకాలోతివతతై-తతోనుజీవినామ
ప్యాహగదానేత్రైఃథిల్యదశనాద్దమనకకరటకావన్యోన్యంచితయతః -
దమనకఆహ- కిమత్రవిధేయం - ఆత్మకృతోయందోషః-స్వయంకృతేపి
దోషేపరిదేవనమప్యనుచితం.

*

తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ స్వణరేఖామహంస్పృష్ట్యాబధ్వాత్సానంచదూతి
కాం। ఆదితుశ్చమణింసాధుఃస్వదోషాద్దుఃఖతాఇమే ॥ వా ॥ కరటకౌ
బ్రూతే-కథమేతత్ - దమనకఃకథయతి - అస్తికాశ్చనపురనాన్నినగ
రేవీరవిక్రమనామారాజా-తస్యధర్మాధికారిణాకశ్చిన్నాపితోవధ్యభూ
మింఢీయమాణః కందర్పకేతునామ్నా పరివ్రాజకేనసాధుద్వితీయేననా
యంవధ్యఇత్యుక్తావస్తాశ్చలేధృతః-రాజపురుషాఢోమః - కింనాయం
వధ్యః-సఆహ- శ్రూయతాంస్వర్ణరేఖామహంస్పృష్ట్యాత్వాదివరతి -
తఆహుఃకథమేతత్ - పరివ్రాజకఃకథయతిఅహంసింహలద్వీపస్యభూప
తెర్జిమూతకేతోఃపుత్రఃకన్దర్పకేతుః- ఏకదాకేలికాననావస్థితేనమయా

పోతవణిజ్యభూమ్యుశ్చ-యదత్ర సముద్రమధ్యే చతుర్దశ్యామావిర్భూత
 కల్పతరుతలేరత్యావలీకరణకల్పరపర్యజేన్ధితా సర్వాలజ్జారభూమి
 తాలక్ష్మీరివవీణాంవాదయన్తీకన్యాకాచిద్భృశ్యతశ్చితితోహంపోతవణిజ
 మాదాయపోతమారుహ్యతత్రగతః - అనన్తరంతత్రగత్వాపర్యజేన్ధ
 మగ్నతతై వసావలోకి తాతతస్సానఖసమేతాసముద్రమధ్యే మగ్న
 దృశ్యాభవత్ - తతస్త్రల్లావణ్యగుణాకృష్టేన మయాప్రాప్తబుద్ధ్యర్థం
 మౌద్వత్తఃతదనన్తరంకల్పతరోః శాఖామాకృష్యతస్యాః కనకపత్రనం
 ప్రాప్యసవన్ణప్రాసాదే తతై వసాపర్యజుస్థావిద్యాధరీభిరుపాస్య
 మానామయాలోకితా తయాచాహందూరాదేవదృష్ట్యే సఖంప్రస్థాప్య
 సాదరంసంభాషితః - తతస్తత్యఖ్యాచమయాపృష్టయాసమాఖ్యాతం -
 ఎషాకర్ణ్యకేతునామోవిద్యాధరచక్రవర్తినఃపుత్రీరత్నసుజ్జరీనామ -
 అనయాత్రతిజ్ఞావివాహితఃయఃకనకపత్రనంస్వచతుషాగత్యవశ్యతినవి
 వపితుర్గోచరేణమాంపరిణెవ్యతీతి - తదిమాంగాన్ధర్వవివాహనపరిణీత
 వాఙ్-అథగాన్ధర్వవివాహేవృత్తతయాసహాహంరమమాణశ్చిరంతిస్థా
 మితతపకదారహసితయోక్తం- స్వామిగ్రాసర్వదాస్వేచ్ఛయాసర్వమి
 దముపభోక్తవ్యం । కింత్వేషాచిత్రగతాస్వర్ణరేఖా నామవిద్యాధరీనక
 దాచిదపిస్ఫుష్టవ్యా । తతస్తద్వచనామపజాతకాతుకేనమయాస్వర్ణరే
 ఖాస్తనమణ్డలెస్పృష్టే । తయాచచిత్రగతయాప్యహంతథాచరణపఙ్క
 జాహతః । యథాగత్యస్వరాష్ట్రేపతితః । అథదుఃఖారోహంప్రవ్రజితః
 పృథివీంభ్రామ్యన్నిమాంసగరీమనుప్రాప్తః । అత్రచాస్తంగతేరవౌప్ర
 విశన్నేవాసన్నగోపగృహఆవాసంప్రాగ్ధితవాఙ్ । తేనచనిజగేహస్యై
 కదేశోనుజ్ఞాతః । అనుజ్ఞాయచకధితాగృహిణీయావదహమాగచ్ఛామి ।
 తావదయంయథాభద్రైణతిష్ఠతితథాకరిష్యసి । ఇత్యుక్త్యాగతః । అథత
 స్యభార్యాపుంశ్చలీ దూత్యాసహమన్త్రీయన్తీయావదవతిష్ఠతేతావత్త
 స్యాఃపతిర్గొస్తాదాగతఃసగోపఃస్వవధూంసున్త్రీయన్తీందూత్యాసహప
 శ్యత్ । సాగోపీపతిమూలోక్యత్రత్యుత్పన్నమతిర్నివృత్తామద్దిరాభ్యన్తరే
 శయనాద్యకల్పయత్ । తతస్తాంగోపస్తాడయిత్యాస్త్రమృబధ్వాసుప్తః ।

తతార్థరాత్రవీతస్యాదూతీనాపితవధూఃపునరాగతాతాంగోపీమువాచ
 తవవియోగానలదగ్ధోసాముమూర్ఛార్వర్తతేమహానుభావః *
 తథాచోక్తం॥శ్లో॥రజనీచయనాశ్చేనఖణ్ణీతేతిమిరేనిశి॥యూనాంమనాంసి
 వివ్యాధధృష్ట్యాదృష్ట్యావనోభవః॥వా॥తదహమాత్మానమత్రబధ్వాతి
 స్థామి॥త్వంతత్రగత్వాతంసంభాష్యసత్వరమాగచ్ఛ॥తథానుష్ఠితేసతి
 సగోపఃప్రబుధ్వావదత్॥ఇదానీంజారాన్తికంసయాసికథం-తతశ్చై
 యందూతీనకించిద్భ్రీపీతి॥తదాదర్శింతురమాత్రంసదదాసీత్సృక్త్వాప్ర
 కుపితేనగోపేనతస్యానాసికాచ్ఛిన్నా॥పునఃసుప్తః॥అనంతరమాగతా
 సాగోపీదూతీమపుచ్ఛత్॥కావార్తా॥దూత్యువాచ॥పశ్యమేముఖంమ
 మనాసికైవవార్తాంకథయతి॥అనంతరంసాగోపీతతైవాత్మానంబధ్వా
 వస్థితా॥దూతీచ్ఛిన్ననాసికాంగృహీత్వానిజగృహముపగతవతీవిషాదం
 భావయన్తీస్థితా॥తతఃప్రాతరనేననాపితేనఋరభాణ్డేయాచితేసతిసా
 ఋరభాణ్డమదత్వాఋరమేకంప్రదాత్॥పశ్చాదయంనాపితఃప్రకు
 పితఃఋరంమారాజేవగృహేప్రక్షిప్తవాక్॥అథకర్తితనాసికేయంవి
 నాపరాధేనానెనమమనాసికాచ్ఛిన్నేత్సృక్త్వాధర్మానికారిసమీపమేన
 మానీతవతీ॥సాచగోపీతేనగోపేనప్రప్తోవాచ॥అరేపాపకోమాంమహా
 సతీంవిరూపయితుంసమర్థః॥మమవ్యవహారమకల్మషమష్టేదిక్పాలావ
 జానన్తి.

*

యతః॥శ్లో॥ఆదిత్యచన్ద్రావనిలోనలశ్చద్యౌర్భూమిరాపోహృదయంయమ
 శ్చ॥ఉభేచసన్ధ్యేరజనీదినంచధర్మశ్చజానాతినరస్యవృత్తం॥వా॥త
 తోహంయదిమహాసతీ॥నిజస్వామిసంవిహాయనాన్యంమనసాపిచిన్తయా
 మి॥తదామమముఖమక్షతంభవతు॥తతోయావదసాగోపఃప్రదీపమా
 దాయతస్మృజమక్షతమపశ్యత్॥తావదేవక్షుశ్యతాంమమాపరాధమి
 త్యుక్త్వాపరిభ్రమ్యహృష్టహృదయోబధ్ననాద్విముచ్యతచ్ఛరణయోఃపతి
 త్వోవాచ॥ధన్యోహంయస్యేదృశీసతీభార్యా.

*

శ్లో॥మధుతిస్థతివాచియోషితాంహృదిహాలాహలమేవకేవలం॥అతప
 వనసీయతేధరోహృదయంముష్టిభిరేవతాడ్యతే॥వా॥తతశ్చసాధోర్వా

త్తాంశృణుతయూయంరాజపురుషాః । అయంగృహాన్నిస్సృత్యద్వాదశ
భిర్వస్తైర్వాణిజ్యంకృత్వామలయోపకణ్ఠాన్నానాదుర్లభానిరత్నాన్యా
దాయేమాంసగరీమాగతః । అత్రవేశ్యాగృహేసుప్తః । తతఃకుటిన్యాగృహ
ద్వారిస్థాపితకాస్తఘటితవేతాలస్యమూర్ధ్నిరత్నమేకమత్యుత్కృష్టమా
స్త్రీతద్వప్తృర్థుభేనసాధునారాత్రాపుణ్ణాయహస్తోయదారత్నైదత్తః
తదైవతేనవేతాలేనసంచారితోబాహుభ్యాంపీడితస్సన్నార్తనాదంచ
కారపశ్చాదుణ్ణాయకుటిన్యోక్తం । సాధోపుత్రమలయోపకణ్ఠాదాగతో
సి-తత్సర్వరత్నానిప్రయచ్ఛ । నచేదనేనత్యక్తవ్యోసి । ఇత్థమేవాయం
చేటకః । తతోనేనసర్వరత్నానిసమర్పితాని । అధునాచాయమపిహృతస
ర్వస్వోస్తాభిర్నిలితః । ఏతత్సర్వంశుక్రిత్యారాజపురుషైర్ద్రావ్యయఃప్రప
క్రీర్తితః । అతోహంబ్రవీమిస్వర్ణరేఖామహంస్పృష్టైస్త్వాది । తతస్స్వ
యంకృతోయందోషః । అత్రవిలపనమప్యనుచితం । క్షణంవిమృశ్యమిత్రయ
థానయోఃసాహృద్దంమయాకారితం । తథామిత్రభేదోపిమయాకార్యః ॥
యతః ॥ శ్లో ॥ అతథ్యాస్యపితథ్యానిదర్శయన్వృతిపేశలః । సమెనిమ్నో
న్నతానీవచిత్రకర్మవిదోజనాః ॥ అపరంచ ॥ ఉత్పన్నేష్వపికార్యేషుమతి
ర్యస్యనహీయతే । సనిస్తరతిదుగ్ధాణిగోపీజారద్వయంయథా ॥ *

వా ॥ కరటకఃపుచ్చతికథమేతత్ - దమనకఃకథయతి । అస్త్రీద్వారప
త్యాంపుర్యాంకస్యచిద్దోషస్యవధూర్బంధకీ । సాగ్రామస్యదండనాయ
కేనతత్పుత్రేణచసమంరమతే । *

తథాచోక్తం ॥ శ్లో ॥ నాగ్నిస్తృప్తపృథికాష్టానాంనాపగానాంమఘానా
దధిః । నాంతకఃసర్వభూతానాంనపుంసాంవామలోచనాః ॥ అన్యచ్చ ॥
నదానేనసమానేననాజవేననసేవయా । నశస్త్రైఃసైన్యశస్త్రైఃసర్వథా
విషమాః(స్త్రీ)యః ॥ యతః ॥ గుణాశ్రయంకీర్తియంతంచకాంతరత్నంవిధే
యంసధనంరతిజ్ఞం । విహాయశీఘ్రంవనితాప్రజంతినరాధమంశీలగుణా
దిహీనం ॥ అపరంచ ॥ నతాదృశీప్రీతిముపైతివారివిచిత్రశయాశయితా
పికామః । యథాహిదూర్వాదివికీర్ణభూమాప్రయాతిసౌఖ్యంపరకా
స్తసక్తో ॥ వా ॥ అథసాకదాచిద్దణ్డనాయకసుతేనసహరమమాణాత్స

తి-అథదండనాయకమాయాంతందృష్ట్వాతత్పుత్రంకుసూలేనిష్యదండ
 నాయకేనసమంతభైవాక్రీడత్ - అనంతరంతస్యాభర్తాగోపోగోష్ఠాత్స
 మాగతః-తమాలోక్యగోప్యోక్తం- దండనాయకత్వంలగుడంగృహీత్వా
 కోపందర్శయన్సత్యరంయాహి - తథాకృతేగోపేనాగత్యపత్నీపృష్టా
 కేనకార్యేణాత్రదండనాయకఃసకోపఃసమాగతః-సాబ్రూతే - అయం
 కేనాపికారణేనపుత్రస్యోపరిశ్రుద్ధః- సచపలాయమానోత్రాగత్యప్రవి
 ష్టః- మయాకుసూలేనిష్యదర్శితఃపిత్రాచాన్విష్యాత్రగృహేనదృష్టః-
 అతోయంకుపితవగచ్ఛతి - తతఃసాతత్పుత్రంకుసూలాదవతార్యదర్శితవ
 తీ-తథాచోక్తం॥శ్లో॥ ఆహోబోద్విగుణఃస్త్రీణాంబుద్ధిస్తాసాంచతుర్గుణా
 వద్భువోవ్యవసాయశ్చకామశ్చైష్టగుణఃస్మృతః॥ వా॥అతోహంబ్రవీమి
 ఉత్పన్నేష్వపికార్యేష్విత్యాది-కరటకోబ్రూతే-అస్తేష్వవం - కింత్వన
 యోర్మహాన్నిసర్గస్తేహాకథంభేదయతుంశశ్యః - దమనకఆహ - ఉ
 పాయశ్చింతనీయః.
 తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ ఉపాయేనహియచ్ఛక్యంసతచ్ఛక్యంపరాక్రమైః।
 కాకీకనకసూత్రేణకృష్ణసర్పమఘాతయత్ ॥ వా ॥ కరటకఃపుచ్ఛతి-క
 థమేతత్ - దమనకఃకథయతి - కస్మింశ్చిత్తరౌవాయసదమ్నతీనివసతః
 తయోరపత్యాని తత్తరుకోటరేవస్థితకృష్ణసర్పేణఖాదితాని తతఃపునర్గ
 ర్భవతీవాయసీబ్రూతే - స్వామికాత్యజ్యతామయంతరుః - అత్రైవత
 స్సాత్కర్మకృష్ణసర్పాదావయోఃకదాచిదపిప్రజావృద్ధిర్నభవిష్యతి.
 యతః॥శ్లో॥దుష్టాభార్యాశతంమిత్రంభృత్యాశ్చోత్తరదాయకాః । సస
 ర్పేచగృహవాసోమృత్యురేవసంశయః॥వా॥వాయసోబ్రూతే - ప్రి
 యే నభేతవ్యం-వారంవారంమయైతస్యమహాపరాధఃసోధః - ఇదానిం
 పునర్నతుంతవ్యః- వాయస్యాహ - కథమనేనబలవతాసాథాంభవాకా
 విగ్రహీతుంసమర్థః-వాయసోబ్రూతేఅలమనయాశంకయా.
 యతః॥శ్లో॥బుద్ధిర్యస్యబలంతస్యనిర్బోధస్యకుతోబలం । పశ్యసింహా
 మదోన్మత్తఃశశకేననిపాతితః ॥ వా ॥ వాయస్యాహ-కథమేతత్-వా
 యసఃకథయతి - అస్తిమందరనామిషర్వలేదుద్ధాంతో నామసింహః

సచసర్వదాపశూనాంవధంకుర్వన్నాస్తైతతః సర్వైఃపశుభిర్నిశిత్యా
ససింహూవిజ్ఞప్తః - కిమర్థంసర్వపశువధఃక్రియతే - వయమేవభవ
దాహారాగ్ధంప్రత్యహమేకైకంపశుందాస్యామః-సింహానోక్తం - ఏవ
మస్తు-తతఃప్రభృత్యేకైకంపశుంభక్షయన్నాస్తై - అథకదాచిద్వృధ
శశకస్యవారఃసమాయాతః-సోచింతయత్.

శ్లో॥ త్రాసహితోర్విసితిస్తుక్రియతేజీవితాశయా । పశ్చత్వంచేగ్గ
మిష్యామికింసింహానునయేనవా॥ వా॥తన్నందంమందమువగచ్చామి - త
తఃసింహూపిత్తుధావీడితఃకోపాత్తమువాచకిమాగమేవిలంబకారణం
సోబ్రవీత్ - నాహమపరాధీఅపితుసింహంతరేణావలోకితోబలాద్భృతః
పునగాగమనాయశవధంకృత్వా స్వామినేతన్నివేదయితుమత్రాగతో
స్త్రి-సింహాఃసకోపమాహ-సత్వరంగత్వాదర్శయ - క్వాసామరాత్కాతి
వృత్తి - తతఃశశకస్తంగృహీత్వాగంభీరకూపసమీపంగతః - అత్రాగత్య
పశ్యతుస్వామిత్వక్వా కూపాంతర్జలేతత్ప్రింహస్య ప్రతిబింబందర్శిత
వాక్ - తతోసాదర్శభృతఃకోపాత్తస్యోపరిపపాత-ఉద్ధృపాదోధశ్శి
రాస్తజ్జలేమగ్నఃపశ్చత్వమగమత్ - అతోహంబ్రవీమబుద్ధిర్యస్యేత్యా
ది-వాయస్యాహసర్వంశ్రుతంసంప్రతియథాకర్తవ్యంతదుపదిశ్యతామి
తి-వాయసోవదత్ - అత్రాసన్నేసరసిరాజపుత్రఃసతతమాగత్యన్నా
తి - స్నానసమయేతదక్లాదవతారితం తీర్థశిలానిహిత కనకసూత్రంచ
ఞ్చాప్సవిధృత్యానీయాస్త్రినో-టరేపాతయేతి - అథకదాచిత్స్నాతుంజ
లంప్రవిష్టేరాజపుత్రేవాయస్యాతదమస్థితం- అథకనకసూత్రానుసర
ణప్రవృత్తైరాజపురుషైస్తత్రతరుకోటరే కృష్ణసర్వోద్భవో వ్యాపాదిత
శ్చ-అతోహంబ్రవీమ్ముపాయేనహియచ్ఛక్యమిత్యాది॥కరటకఆహ-య
ద్యేవంతదాగచ్ఛ-శివాస్సంతుతేపంధానః - తతోదమనకఃపింగలకసమీ
పంగత్వాప్రణమ్యోవాచ- దేవ - ఆత్యయికంచవనమకుశలంమన్యమా
నఃసమాగతోస్త్రి.

యతః॥ శ్లో॥ ఆపద్యున్మార్గగమనేకార్యకాలాత్యయేషుచ॥కల్యాణవచ
సంబ్రూయాదప్రజ్ఞోపిహితోనరః॥అన్యచ్ఛభోగస్యభాజసంరాజానరా

జాకార్యభాజనం రాజకార్యపరిధ్వంసీమం త్రీదోషేణలిప్యతే || వా || తథా
హిపశ్యమాత్యానామేషత్రయః || శ్లో || వరంప్రాణపరిత్యాగః శిరసో
వాపికర్తనం నతుస్వామిపదావాప్తిపాతకేచ్ఛోరుపేక్షణం || వా || పింగ
లకః సాదరం బ్రూతే - అథభవాణ్కింవత్తుమిచ్ఛతి - దమనక ఆహ - అ
యంతావత్సంజీవకస్తవోపర్యసదృశవ్యవహరీ - తథాచాస్తృత్యన్నిధా
నేశ్రీమద్దేవపాదానాం శక్తిత్రయసిందాంకృత్వా రాజ్యమేవాభిలషతి -
ఏతచ్ఛ్చుత్వా పింగలకః సాశ్చర్యంతూష్ణీంస్థితః - దమనకః పునరాహ -
దేవసర్వామాత్యపరిత్యాగంకృత్వా ఏకపవాయం సకలకార్యాధికారి
కృతః - అయంచమహాద్దోషః.

యతః || శ్లో || అత్యుచ్చితేమంత్రిణిపార్థివేవవిష్టభ్యపాదావపతిష్ఠతే
శ్రీః | సాస్త్రీస్వభావాదసహభరస్యతయోర్ద్వయోరేకతరంజహతి ||
అపరంచ || ఏకంభూమిపతిః కరోతి సచివం రాజ్యప్రధానం యదాతం మో
హాచ్ఛ్చయితేమదః సచమదాలస్యేన నిర్భిద్యతే | నిర్భిన్నస్యపదంకరోతి
హృదయేతస్యస్వతంత్రస్సృహోస్వాతంత్ర్యస్సృహాయాతతః సస్య
పతేః ప్రాణాంతికంప్రహ్యతి.

తథాచోక్తం || విరక్తస్యచభక్తస్యదంతస్యగళితస్యచ | అమాత్యస్య
చదుష్టస్యమూలాదుద్ధరణంవరం || కించ || యఃకుర్యాత్సచివాయతాం
శ్రియంతద్వాసనేసతిసోధవజ్జగతీపాలః సీదెత్సంచారక్షేర్వినా || విశే
షతశ్చ || సదామాత్యోనసాధ్యస్సాన్యత్సమృద్ధస్సర్వవివహిః | సిద్ధానా
మయమాదేశః బుద్ధిశ్చిత్తవికారిణీ || వా || సచసర్వకార్యేస్వేచ్ఛాతః
ప్రవర్తతే - తదత్రప్రమాణంస్వామీజానాతి.

శ్లో || నసోస్తిపురుషోలోకేయోనకామయతే శ్రియం | పరస్యయవ
తింభార్యాంసాకాంతంనేక్ష్యతేచకః || వా || సింహాలావిమృశ్యాహ-భ
ద్రయద్యప్యేవం - తథాపిసంజీవకేనసహమమమహాద్దోషేషః.
పశ్య || శ్లో || కుర్వన్నపివ్యభీకానియఃప్రియఃప్రియపవసః | అశేషదోష
దుష్టోపికాయఃకస్యనవల్లభః || అన్యచ్ఛ || అప్రియాణ్యపికుర్వాణోయః
ప్రియఃప్రియఎవసః | దద్ధమాద్దిరసారేపికస్యవహ్నివనాదరః.

వా॥దమనకఃపునరాహ-దేవసపవాతిదోషః.

యతః॥శ్లో॥యస్మిన్నేవాధికంచతురారోహయతిపార్థివః॥సుతేమాత్యై
పుష్పదాసీనేసలత్స్యశ్రీయతేజనః॥ శృణుదేవ॥అప్రియస్యాపిపథ్యస్యప
రిణామస్సుఖావహః । వక్తాశ్రోతాచయత్రాస్తిరమస్తేతశ్రసంపదః॥
వా॥త్వయాచమూలభృత్యానపాస్యాయమాగన్తుకఃపురస్కృతః- ఏత
చ్ఛానుచితంకృతం.

శ్లో॥ మూలభృత్యాపరాధేననాగన్తాప్రతిపాలయెత్ । నాతఃపర
తరోదోషోరాజ్యభేదకరోయతః ॥ వా ॥ సింహలబ్రూతే-కిమాశ్చ
ర్యంమయామభయవాచందత్వానీతఃసంవర్ధితశ్చ - తత్కథంశ్రు
హ్యతి-దమనకోవదతి- దేవ.

శ్లో ॥ దుర్జనఃప్రకృతింయాతీసేవ్యమానోపినిత్యశః॥ స్వేదనాభ్యజ్ఞానో
పాయైశ్వపుచ్ఛమివనామితం ॥ అపరంచ॥ స్వేదితోమద్దితశ్చైవరజ్జ
భిఃపరివేష్టితః॥యైక్తోద్వాదశభిర్వైశ్వపుచ్ఛఃప్రకృతింగతః॥ అన్య
చ్ఛ॥వర్ధనంచాభసన్తానంఖిలానాంప్రీతయెకుతః॥ఫలన్త్యమృతసేకేపిస
పథ్యానిపిషక్రమాః॥వా॥అతోహంబ్రవీమి॥శ్లో॥ అపృష్టాపిహితంబ్రూ
యాద్యన్యనేచ్ఛేత్పరాభవం॥ఏషపవసతాంధర్మేవిపరీతమతోన్యథా॥త
థాచోక్తం॥సన్నిధిగమశలాన్నివారయతియస్తతః-ర్మయన్నిర్మలం సా
స్త్రీయానువిధాయినీసమతిమాకాయస్సద్భిరభ్యర్చ్యతే ॥ సాస్త్రీర్యాన
మదంకరోతిససుఖీయస్త్రుష్టయాముచ్యతే తన్నిత్రంయదకృత్రిమంస
పురుషాయఃఖద్యతేనేద్రియైః॥

వా ॥ యదిసంజీవకవ్యసనార్దితోవిజ్ఞాపితోపిస్వామీననివర్తతే-తదాభృ
త్యేనదోషః.

తథాచ ॥ శ్లో ॥ నృపఃకామాసక్తోనగణయతికార్యంనచహితంయథేష్టం
స్వచ్ఛందఃప్రవిచరతిమత్తోగజశ్చన । తతోమానధ్మాతఃసపతతియదాశో
కగహనేతదాభృత్యేదోమాక్షిపతిననిజంవేత్త్యవినయం । పింగలకఃస్వ
గతం ॥ నపరస్యాపవాదేనపరేహందండమాచరెత్ । అత్యనావగమం
కృత్యాబధీయాత్పుజయేచ్ఛవా ॥ తథాచోక్తం ॥ గుణదోషావనిచ్ఛి

త్యకుర్యాన్నగ్రహనిగ్రహాః । స్వనాశాయయాథాన్యస్తోదర్పాత్సర్వము
భాకరః ॥ వా॥ ప్రకాశంబ్రూతే-తదాసంజీవకఃకింప్రత్యాదిశ్యతాం-ద
మనకఃసంభ్రమమహా-దేవమైవం-ఏతావతామంత్రభేదోజాయతే॥
తథాచోక్తం ॥ శ్లో॥ మంత్రబీజమిదంగుప్తంరక్షణీయంయథాతథామ
నాగపినభిద్యేతద్భిన్నంనప్రరోహతి ॥ కించ॥ ఆదరస్యప్రధానస్యకర్త
వ్యస్యచకర్తృణః । షీప్రమక్రియమాణస్యకాలఃపిబతితద్రసం ॥ తదవ
శ్యంసమారభ్యోమహతాప్రయత్నెనసంపాదనీయః ॥ కించ॥ మంత్రో
యోధృవాధీరఃసర్వాంశైస్సంవృతైరపి । చిరంనసహతేస్థాతుంపరే
భ్యోభేదశంకయా॥ వా॥ యద్యసాదృప్తదోషోపిదోషాన్నివర్త్యసంభాత
వ్యస్తదలీవానుచితం.

యతః॥ శ్లో॥ సకృద్దుష్టంతుయన్త్రితంపునస్సంభాతుమిచ్ఛతి॥ సమృత్య
మేవగృహ్లాతిగర్భమశ్వతరీయథా॥ వా॥ సింహయాబ్రూతే-జ్ఞాయతాం
తావత్కిమయమస్మాకంకర్తుంసమర్థః-దమనక ఆహ-దేవ.

శ్లో॥ ఆక్షాక్షిభావమజ్ఞాత్వాకథంసామర్థ్యనిర్ణయః । పశ్యటిష్టిభ
మాత్రేణసముద్రోవ్యాకులీకృతః ॥ వా॥ సింహఃపృచ్ఛతి - కథమే
తత్ - దమనకఃకథయతి - దక్షిణసముద్రతీరటిష్టిభదంపతీనివసతః -
తత్టిష్టిభీచాసన్నప్రసవాభర్తారమాహ - నాథప్రసవయోగ్యస్థానం
నిభృతమనుసంధీయతాం - టిష్టిభావదత్ - నన్నిదమేవస్థానంప్రసూ
తియోగ్యం-సాహ- సముద్రవెలయాస్థానమిదంవ్యాప్యతే-సోబ్రవీత్ -
భద్రేకిమహంనిర్బలః- మమగృహోవస్థితాన్యజ్ఞానికింసముద్రేణాపహర్త
వ్యాని-టిష్టిభీవిహాస్యాహనాథతవసముద్రస్యచమహదంతరం.

అథవా॥ శ్లో॥ పరాభవంపరిచ్ఛేత్తుంయోగ్యాయోగ్యంనవేత్తియః॥ అ
స్త్రీహయస్యవిజ్ఞానంసకృచ్ఛేపినసీదతి ॥ అపిచ॥ అనుచితకార్యారంభః
స్వజనవిరోధోబలీయసాస్పర్ధా॥ ప్రమదాజనవిశ్వాసోమృత్యోద్వాహ
ణితత్వారి ॥ వా॥ తతఃకృచ్ఛేణస్వామివచనాత్సతత్రైవప్రసూతా
ఏతత్సర్వంశ్రుత్వాసముద్రేణతచ్ఛక్తిజిజ్ఞాసార్థంతదండాన్యపహృతా
ని-అథటిష్టిభీశోకార్తాభర్తారమాహ - నాథకష్టమాపతితం- తాన్యండా

నిమేషహృతాని - టిట్టిభోవదత్ ప్రియేమా బై పీరిత్యుక్తా వక్షిణామ్నేశ
సంకృత్యా - పక్షిస్వామినోగరుడస్య సమీపంగతః-తత్రగత్వా సకలవృ
త్తాంతం టిట్టిభనభగవతోగరుడస్య పురతోనివేదితం - దేవసముద్రేణా
హంస్యగృహోవస్థితోవినాపరాధేనైవంగృహీతః - తద్వచనమాకర్ణ్య
గరుత్మతా ప్రభుర్భగవాన్నారాయణస్సప్తిస్థితిప్రళయహతుర్విజృంభ
స్సముద్రమండదానాయాదిదేశ - తతోభగవదాజ్ఞామ్నాలౌ నిధాయ
సముద్రేణతాన్యండాని టిట్టిభాయసమర్పితాని - అతోహం బ్రవీమ్యక్టా
న్తీభావమజ్ఞాత్వేత్యాది.

శ్లో॥ శాస్త్రాతిక్రమమజ్ఞాత్వావైరమారభతేద్విషః | సపరాభవమా
పోతిసముద్రావటిట్టిభాత్ ॥ వా॥ రాజాహ-కథమసాజ్ఞాతవ్యోద్రో
హబుద్ధిరితి-దమనఃపునరాహయదాసాసదర్పశృంగౌగ్రప్రహరణాభిము
ఖశ్చకితమివాగచ్ఛతి తదాజ్ఞాన్యతిస్వామీ - ఏవముక్త్యా సంజీవకో సమీ
పంగతశ్చ-మందమ్మందముపసర్పన్విస్తీతమివాత్మానమదర్శయత్ - సం
జీవకేసనాదరముక్తంభద్రమశలంతే-దమనకోబ్రూతే-అనుజీవినాంకు
తస్యమశలం.

యతః॥ శ్లో॥ సంపన్నయః పరాధీనాస్సదాచిత్తమనిర్వృతం | స్వజీవితే
వ్యవిశ్వాసస్తైషాంయోరాజసేవకాః ॥ అన్యచ్ఛ ॥ కోధాన్ప్రవృన్గర్వి
తోవిషయిణఃకస్యాపదోస్తంగతాః | స్త్రీభిఃకస్యనభిజ్ఞితంభువిమనఃకో
వాస్తీరాజ్ఞాంప్రియః | కఃకాలస్యభుజావైరంనచగతఃకోర్థీగతోశౌర
వం | కోవాదుర్జనవాగురాసుపతితఃతేమేణయాతఃపుమాక ॥ వా॥ సంజీ
వకేనోక్తంసఖేబ్రూహికిమేతత్-దమనకఆహ-కింబ్రవీమిమన్దభాగ్యః.

పశ్య ॥ శ్లో॥ మజ్జన్మపిపయోరాశౌలభ్యా సర్పావలంబనం | నముచ్చ
తినచాథతైతథాముగ్ధోస్త్రిసంప్రతి ॥ యతః॥ ఏకత్రరాజవిశ్వాసోనశ్య
త్యన్యత్రపాన్థవః | కింకరోమిక్వగచ్ఛామిపతితోదుఃఖసాగరే ॥ వా ॥ ఇ
త్యుక్త్యాదీర్ఘంనిశ్చస్యోపవిష్టః- సంజీవకోబ్రూతేమిత్రతథాపిసువిస్త
రమ్మనోగతముచ్యతాం - దమనకస్సునిభృతమాహ-యద్యపిరాజవిశ్వా
సోనకధనీయస్తథాపిభవానస్త్రదీయప్రత్యయాదాగతః మయాపరలో

కాధి నావశ్యంతవహితమాఖ్యేయం - శృణు-అయంస్వామీతవోపరివిక్ర
తబుద్ధీరహస్యక్తవాన్ - సంజీవకమేవహత్వాస్వపరివారంతర్వయా
మీతి-ఏతచ్ఛ్రుత్వాసంజీవకఃపరంవిషాదమగమత్ - దమనకఃపునరాహ-
అలంవిషాదేనప్రాప్తకాలకార్యమనుష్ఠీయతాం- సంజీవకఃక్షణంవిమ్బ
శ్యాహ-సుముఖాదిదముచ్యతే.

శ్లో॥దుర్జనగమ్యానార్యఃప్రాయేణాపాత్రభృగ్భవతిరాజా । కృప
ణానుసారిచధనం దేవోగిరిజలధివర్షీ చ॥తథా॥సీచమాశ్రయతేలక్ష్మీరకులీ
సంసరస్వతీ!అపాత్రంభజతేనారీగిరౌవర్షతివాసవః ॥ వా॥స్వగతంకిం
వాదుర్జనచేష్టితఃసేవేద్వితద్వ్యవహారంవినేతుంసశక్యతే.

యతః॥శ్లో॥కశ్చిదాశ్రయసౌందర్యాద్ధత్తేశోభామసజ్జనః! ప్రమదా
లోచనస్యస్తంమలీమసమివాంజనం॥ వా॥తత్రవిచిత్రోక్తంకష్టంకిమిద
మాపతితం.

యతః ॥ శ్లో॥ ఆరాధ్యమానోనృపతిఃప్రయత్నాన్నతోపమాయాతి
కిమత్రచిత్రం! అయంత్యపూర్ణప్రతిభావిశేషోయస్సేవ్యమానోరిపుతా
ముపైతి॥వా॥తదయమశక్యార్థప్రమేయః.

యతః ॥ శ్లో॥నిమిత్తముద్దిశ్యహియఃప్రకుప్యతిద్రువంసతస్యావగమే
ప్రసీదతి!అకారణద్వేషిమనస్తయస్యకథంజనస్తంపరితోషయిష్యతి॥
వా॥ కింమయాపకృతంరాజ్ఞోధవానిన్ద్రిమితౌపకారిణశ్చభవతిరాజానః
దమనకోబ్రూతే-ఏవమేతచ్ఛృణు.

శ్లో॥విజ్ఞేస్సిద్ధైరుపకృతమపిద్వేష్యతామెతికశ్చిత్ । సాక్షాదన్వైర
పకృతమపిప్రీతిమేవోపయాతి! చిత్రంచిత్రంకిమథదరితంనైకభావాశ్ర
యాణాం సేవాధర్మఃపరమగహనోయోగినామప్యగమ్యః॥అన్యచ్ఛు
కృతశతమసత్సునష్టంసుభాషితశతంచనష్టమబుధైషు! వచనశతమవచన
కరేషుబుద్ధిశతమచేతనేషునష్టం॥కించ॥చందనతరుషుభుజక్లాబలేషుకమ
లానితత్రచగ్రాహః! గుణఘాతినశ్చబలాభోగేషుసుఖాన్యలంసవిఘ్నా
ని॥అన్యచ్ఛు॥ మూలంభుజక్లేకుసుమానిభృక్లేశ్శాఖాష్టవక్లేశ్శిఖరాణిభక్లేః!
నాన్వైవతచ్ఛందనపాదపస్యయాన్నాశ్రితంధుష్టవరైఃకుపజైః॥

వా॥ దమనకో బ్రూతే-అయంతావత్సావీ వాచిమధురోవిషహృదయో
జ్ఞాతః॥ యతః॥ శ్లో॥ దూరాదుచ్చితపాణిరాద్వరీనయనఃప్రతాపి తాగ్ధా
సనోగాధాలిజనతత్పరఃప్రియకథాప్రశ్నైషుదత్తాదరః॥ అంతర్భూతవి
షోబహిర్భూతమయశ్చాలీవమాయాపటుఃకోనామాయమపూర్వనాటక
విధిర్యశ్శిషితోదుర్జనైః॥ తథాహి॥ పోతోదుస్తరవారిరాశితరణేదీపోంధ
కారాగమే నిర్వాతేవ్యజనంమదాంధకరిణాందర్శివశాన్వైస్సృణిః॥ ఇ
థంతద్భువి నాస్తియస్యవినినానోపాయచింతాకృతా॥ మన్యేదుర్జనచిత్త
వృత్తిహరణేథాతాపిభగ్నోద్దయః॥

వా॥ సంజీవకఃపునర్నిశ్చస్యకష్టంభాకథమహంసస్యభక్షకఃసింహే
ననిపాతితవ్యః.

యతః॥ శ్లో॥ ద్వయోరేవసమంవిత్తంద్వయోరేవసమంబలం॥ తయో
ర్వివాదోమన్తవ్యోనోత్తమాధమయోఃక్వచిత్॥

వా॥ పునర్విచిన్త్యకేనాయంరాజామమోపరివికారితోనజానేభేద
ముపగతాద్రాజ్యస్పదాభేతవ్యం.

యతః॥ శ్లో॥ మన్త్రిణాపృథివీపాలచిత్తంవిఘటితంక్వచిత్॥ వలయం
స్ఫుటికస్యేవకోహిసన్ధాతుమీశ్వరః॥ అన్యచ్చ॥ వజ్రంచరాజతేజశ్చద్వ
యమేవాతిభీషణం॥ ఏకమేకత్రవతతివతత్యన్యత్యమన్తతః॥

వా॥ తతస్సంగ్రామేమృత్యురేవవరమిదానీంతదాజ్ఞానువర్తనమ
యుక్తంయతః॥ మృతఃప్రాప్తోతివాస్వర్గంశత్రుంహత్వాసుఖానివా॥
ఉభావపిహిశూరాణాంగుణావేతాసుదుర్లభా॥ వా॥ యుద్ధేకాలశ్చాయం.

శ్లో॥ యత్రాయుద్ధేఘ్రవంమృత్యుర్యుద్ధేజీవితసంశయః॥ తమేవకాలం
యుద్ధస్యప్రవదన్తిమనీషిణః॥ యతః॥ అయుద్ధేహియదాపశ్యేన్నకించిద్ధిత
మాత్మనః॥ యుద్ధమానస్తదాప్రాజ్ఞోమియతేరిపుణాసహ॥ జయేచలభ
తేలక్ష్మీంమృతావపిసరాజ్ఞనాం॥ క్షణవిధ్వంసినఃకాయాఃకాచింతామరణే
రణే॥ వా॥ ఏతచ్చింతయిత్వాసంజీవకఅహ-భోమిత్రకథమసామాంజి
ఘాంసుజ్ఞాతవ్యః॥ దమనకో బ్రూతే-యదాసోస్తద్భక్తస్సమున్నతలాం
గూలఉన్నతచరణోవివృతాస్యస్తాన్వంశశృతి తదాత్వమేవస్వవిక్రమం॥

దర్శయిష్యసి॥యతః॥శ్లో॥బలవానపినిస్తేజాఃకస్యనాభిభవాస్పదం॥నిశ్శ
జ్జుందీయతేలోకైఃపశ్యభస్మచయేపదం॥ *

వా॥కింతుసర్వమేతత్సుగుప్తమనుష్టాతవ్యంనోచేన్నత్వ॥నామామిత్వ
త్వాదమనకఃకరటకసమీపంగతః - కరటకేనోక్తంకింనిష్పన్నం-దమన
కేనోక్తంనిష్పన్నోసావన్యోన్యభేదః-కరటకోబ్రూతే-కోత్రసందేహః-
యతః॥శ్లో॥బంధుఃకోనామదుష్టానాంకుప్యతేకోనయాచితః॥కొనుత్పప్య
తివిత్తైనమకృత్యేకొనపణ్డితః॥అన్యచ్ఛ॥దుర్వృత్తఃక్రియతేధూరైశ్శ్రీ
మానాశ్చవివృద్ధయే॥కిన్నామఖలసంసర్గఃకురుతేనాశ్రయాశవత్॥*
వా॥తతోదనమకఃపిఙ్గళకసమీపంగత్వాదేవసమాగతోసాపాపాశయః
తతఃసజ్జీభూయస్థీయతామిత్వత్వాపూర్వోక్తాకారంకారయామానసం
జీవకోప్యాగత్యతథావిధంవికృతాకారంసింహందృష్ట్వాస్వానురూపంవి
క్రమంచకార-తతస్తయోర్యుద్ధేసంజీవకస్సింహేనవ్యాపాదితః-అథ
సంజీవకంసేవకంపింగళకోవ్యాపాద్యవిశ్రాంతఃసశోకభవతిస్థితి-బ్రూ
తేచకిన్మయాదారుణంకర్మకృతం॥ *

యతః॥శ్లో॥పరైస్సంపూజ్యతేరాజ్యంస్వయంపాపస్యభాజనం॥ధ
ర్మాతిక్రమతోరాజాసింహచాహస్త్రివధాదివ॥అపరంచ॥భూమ్యేకదే
శస్యగుణాన్వితస్యభృత్యస్యవాబుద్ధిమతఃప్రణాశః॥భృత్యప్రణాశేమర
ణంసృపాణాంనష్టాపిభూమిఃసులభానభృత్యాః॥ *

వా॥దనకోబ్రూతేస్వామి॥కోయంనూతనోన్యాయఃయదరాతింహ
త్వాసంతాపఃక్రియతే॥ *

తథాదోక్తం॥శ్లో॥పితావాయదివాభ్రాతాపుత్రోవాయదివాసుహృత్॥
ప్రాణచ్ఛేదకరారాజ్ఞాహస్తవ్యాభూతిమిచ్ఛతా॥అపిచ॥ధర్మార్థకా
మతత్వజ్ఞోనైకాన్తకరుణోభవేత్॥నహిహస్తస్థమవ్యన్నంక్షమావాకా
భక్షితుంక్షమః॥కించ॥క్షమాశత్రోచమిత్రేచయతీనామేవభూషణం॥
అపరాధిషుసత్వేషుసృపాణాంనైవదూషణం॥అపరంచ॥రాజ్యలో
భాదహంకాగాదిచ్ఛాతస్సాన్వమిసఃపదం॥ప్రాయశ్చిత్తంతుతనైకం
జీవోత్సగోనచాఘరం॥అన్యచ్ఛ॥రాజాఘ్నీబ్రహ్మణసర్వభతు.

స్త్రీచావశాదుష్కృతిస్సహాయః । ప్రేష్యఃప్రతీహాధిక్యతఃప్రమాదీ
త్యాజ్యాశ్చమేసప్తకృతంసవేత్తియః ॥ విశేషతత్త్వ ॥ సత్యాన్యతాచప
దుమాప్రియవాదినీచ హింసాదయాళు రపిచార్థవరావదాన్యా । ని
త్యవ్యయాప్రచురరత్నధనాగమాచవేశ్యాంగనేవన్యపనీతిరనేకరూపా॥
వా ॥ ఇతిదమనకేససంతోషితఃపింగళకస్సాన్వితప్రకృతిమావన్నసింహః
సనేసముపవిష్టః - దమనకఃప్రహృష్ట మనావిజయతాం మహారాజశు
భమస్తుసర్వజగతామిత్యుక్తాయభాసుఖమవస్థితః-విష్ణుశర్మోవాచ
సుహృద్భేదశ్శుభ్రతస్తావత్ భవద్భిః - రాజపుత్రాణామభవన్మృసాదా
చచ్ఛిణ్యంతస్సుఖినోభూతావయం-విష్ణుశర్మబ్రవీత్ - అపరమవీదమస్తు
శ్లో ॥ సుహృద్భేదస్తావద్భవతు భవతాంశత్రునిలయే ఖలఃకాలాకృ
ష్టఃప్రళయముపసర్పత్వహరహః । జనోనిత్యంభూయాత్సకలసుఖసంప
త్తివసతిః కథారంభేరమ్యేసతతమిహబాలోపిరమతాం॥ *

ఇతిశ్రీహితోపదేశే.

సుహృద్భేదోనామద్వితీయకథాసంగ్రహస్సమాప్తః.

అథవిగ్రహః.

వా ॥ పునఃకథారంభకాలేరాజపుత్రాణామః-ఆర్యరాజపుత్రావ
యంతద్విగ్రహంశ్రీకుంభంకుతూహలమస్త్రీ-విష్ణుశర్మణోక్తంయదేవ
భవద్భ్యోరోచతేకథయామి శ్రూయతాం-యస్యాయమాద్యశ్లోకః. *

శ్లో ॥ హంసైస్సహమయూరాణాంవిగ్రహేతుల్యవిక్రమే । విశ్వా
స్యవిజితాహంసాఃకాకైఃస్థితావరిషందిరే॥ వా॥ రాజపుత్రాణామఃకథ
మెతత్ - విష్ణుశర్మకథయతి- అస్తికర్పూరద్వీపేవన్యకేళినామధేయం
సరస్త్రహిరణ్యగర్భోనామరాజహంసఃప్రతివసతి-సచసర్వైర్జల
చరపక్షిభిర్మృగైర్వాపక్షిరాజ్యేభిషిక్తః. *

యతః॥ శ్లో ॥ యదినస్యాన్నరపతిస్సమ్యజ్జైతాతతఃప్రజాః । అకర్ణధా
రోజలధౌవిష్ణవంతేహనారవ॥అపరంచ॥ప్రజాంసంరక్షతిన్యపస్సానధ్యయ
తిపాద్ధివం॥ వర్ధనార్తక్షణంశ్రేయస్తదభావేనదవ్యసత్ ॥ *

వా॥ ఏకదా సారాజహం సస్సువిస్తీర్ణకమలవర్యజే-సుఖాసీనః పరివారపరివృత స్తిప్తతితతఃకుతశ్చిద్దేశాదాగత్యదీర్ఘముఖో నామబకః ప్రణమ్యోపవిష్టః॥ రాజోవాచ॥ దీర్ఘముఖదేశాంతరాదాగతోసివార్తాంకథయ - సబ్రూతే-దెవ-అస్తమహతీవార్తాతాం వత్తుం సత్వరమాగతోహం- శూయతాం - అస్తజంబూద్వీపే వింధ్యో నామ గిరిస్తత్రచిత్రవర్ణో నామ మయూరః పక్షి రాజోనివసతి-తస్యానుచరైశ్చరద్భిః పక్షిభిరహందగ్ధారణ్యమధ్యే చరన్తవలూకితః పృష్టశ్చక్రస్త్యంకుతస్సమాగతోసీతి-తదామయోక్తం - కరుషరద్వీపస్య రాజవక్రవర్తివోహిరణ్యగర్భస్య రాజహంసస్యానుచరోహంకాతుకాదేశాంతరం ద్రష్టుమాగతోస్మితి-ఏతచ్ఛ్రుత్వా పక్షిభిరుక్తం అనయోద్దేశయోః కోదేశోభద్రతరోరాజాచ-మయోక్తం అఃకిమేవముచ్యతే మహదంతరంయతః కరుషరద్వీపస్సు గఽపవద్వీతీయః-రాజహంసశ్చ ద్వీతీయస్సు గఽపతిరత్రమరున్ధలేవతితాయూయంకింకురుథ- అన్తద్దేశే గమ్యతాం - తతోస్తవద్వచనమాకణ్యః సర్వేసకోపాబభూవుః॥

*

తథావోక్తం॥ శ్లో॥ పయఃపానంభుజంగానాంకేవలంవిషవర్ధనం॥ ఉపదేశోహిమూఖాణాంప్రకోపాయనశాంతయే॥ అన్యచ్ఛ॥ విద్వానేవోపదెప్తవ్యోనావిద్వాంస్తుకదాచన॥ వానరానుపదిశ్యాథస్థానబ్రహ్మాయయఃఖగాః॥ వా॥ రాజోవాచకథమేతత్-దీర్ఘముఖఃకథయతి - అస్మిన్ మహదాతీరేవిశాలశ్శాల్యలీతరుః-తత్రనిమిత్తనీడకోద్రేపక్షిణోనివసంతిసుఖేనపమాను - అథనీలపటలైరివజలధరపటలైరావృతేనభస్మలేఖారాసారైరమహతీవృష్టిర్బభూవ-తతోవానరాంశ్చ తరుతలేవస్థితాశీతాకులాకంపమానానవలోక్య కృపయా పక్షిభిరుక్తం భోభావానరాశ్శృణుత॥

*

శ్లో॥ అస్మాభిర్నిమిత్తానీడాశ్చంచుమాత్రాహృతైస్తృణైః॥ హస్తపాదాదిసంయుక్తాయూయంకిమితిసీదథ॥ వా॥ తచ్ఛ్రుత్వావానరైర్జాతరోమైరాలోచితమహూనిర్వాతనీడగర్భావస్థితాసుఖినః

పక్షిణోస్తాన్నిం దంతిభవతు తావద్దృష్టై రుపశమః అనంతరమేకవా
నరేణోక్తం.

*

శ్లో॥ సూచీముఖాదురాచారామూఖాఃపండితమానిసః । అశక్తాగృ
హానిమాణేశక్తాశ్చగృహభంజనే ॥ వా ॥ అనంతరంశాంతేపానీయవ
వేతైర్వానరైఃపుత్రమారుహ్యసర్వేనీడాభగ్నాఃతేషామండానిచాధః
పాతితానిఅతోహంబ్రవీమివిద్వానేవోపదేశ్యవ్యత్యాది - రాజోవాచ
తతస్తైఃకింకృతం-బకఃకథయతి తతస్తైఃకోపాదుక్తంకేనాసారాజహంసో
రాజాకృతః - తతోమయోపజాతకోపనోక్తం - అయంతేమయూరః
కేనరాజాకృతః - తచ్ఛ్రుత్వాతేమాంహంతుముద్యతాః-తతోమయాపి
సువిక్రమోదశితః॥

*

యతః॥ శ్లో॥ అన్యదాభూషణంపుంసాంక్షమాలజ్జైవయోషితామ్ । పరా
క్రమఃపరిభవేవైయాత్యంసురతేషివ॥రాజావిహస్యాహ॥ అన్తినశ్చప
రేహంచయస్సమీక్ష్యబలాబలం । ఆన్తరంనైవజానాతినతిరస్క్రియతే
రిభిః॥అన్యచ్ఛనుచిరంహిచరన్నిత్యంశ్రేయఃపశ్యత్యబుద్ధిమాణాద్విపిచ
ర్నపరిచ్ఛనోపవాద్దోపాన్తర్దభావతః॥

*

వా॥ బకఃపుచ్చతి॥ కథమేతత్ - రాజాకథయతి-అస్తిహస్తినాపురేవిలా
సోనామరజకః-తస్యగర్దభోతివాహనాద్దుర్బలోముమూక్షురివాభవత్ -
తతస్తైనరజకేనాసోవ్యాఘ్రచర్మణాప్రచ్ఛాద్యారణ్యసమీపేసస్యత్రై
త్రైనియుక్తఃతతోదూరాదవలోక్యవ్యాఘ్రబుద్ధ్యాత్రైత్రపతయస్సత్వ
రంపలాయనై-గర్దభస్తత్యస్యభక్షణాద్దినేదినేపుష్టాంగోభవత్ - అథకే
నాపిసస్యరక్షకేణధూనరకంబళకృతతనుత్రాణేన ధనుస్సజ్జీకృత్యైకా
నైస్థితః - తంచదూరాద్దృష్ట్వాగర్దభఃశబ్దంకుర్వాణస్తదభిముఖంసథావి
తః- సస్యరక్షకేణగర్దభోయమితిజ్ఞాత్వాలీలయైవవ్యాపాదితః - అతో
హంబ్రవీమి-సుచిరంహిచరన్నిత్యమిత్యాది-దీర్ఘముఖోబ్రూతే- తతఃప
క్షిభిరుక్తం-రేపాపదుష్టబక- అస్మాకంభూమాచరన్నస్తత్సాన్నిపినమధి
క్షిపసితన్నత్యస్తవ్యమిదానీమిత్యుక్త్వాసర్వమాంచంచభిర్నత్వాసకా
పాఠాః-పశ్యరేముర్ఖసహంసస్తవరాజాసర్వధామృదుః - తస్యరా

జ్యేష్ఠికారోనాస్తి - యతః - ఏకాస్తమృదుఃకరతలస్థమవ్యర్థంరక్షితుమ
క్షమః- సకథంవృధిపీంశాస్తిరాజ్యంవాతస్యకింకీతుత్వశ్చకూపమండూ
కసమః- తేనతదాశ్రయముపదేశసి॥

*

శృణు॥ శ్లో॥ సేవితవ్యోమహాన్వృక్షఃఫలఛాయాసమన్వితః । యదిదై
వాభ్యులంనాస్తిఛాయాకెననివార్యతే॥అన్యచ్ఛ॥ హీనసేవానకర్తవ్యా
కర్తవ్యోమహదాశ్రయఃపయోపిశౌణ్డినిహస్తైవారుణీత్యభిధీయతే॥ అ
పరంచ॥ నస్థాతవ్యంనగస్తవ్యంక్షణమవ్యసతాసహ॥ అసతాంసర్గమో
మృత్యుస్సతాంసర్జోహిభేషజం ॥ అజాసింహప్రసాదేనవనేచరతినిర్భ
యం ॥ అన్యచ్ఛ॥ మహానవ్యల్పతాంయాతినిర్దోహోగుణవిస్తరః । అథా
రాధేయభావేనగజేన్ద్రాభివదర్పణే ॥ విశేషతత్త్వ॥వ్యవదేశోపిసిద్ధిసాన్న్యద
తితక్తైనరాధిపేశశశినోవ్యవదేశేనశశకస్సుఖమేధతే॥

*

వా॥ మయోక్తంకథమేతత్ -పక్షిణఃకథయన్తి- కదాచిద్వక్షాన్వపి
వృష్టైరభావాత్తృషారోగజయూధోయూధపతిమాహ - నాథకోపు
పాయోస్తాకంజీవనాయనాస్తితుగ్రజంతాంనిమజ్జనస్థానంచయంచ
నిమజ్జనాభావాదన్ధాభివక్త్రయామఃకించాకుర్మః-తతోహస్తిరాజోనాతి
దూరంగత్వానిర్మలంహ్రదందర్శితవాక్-అనస్తరంతత్రీరావస్థితశశకా
గజయూధపదాహతిభిశ్చుగ్ధితాబభూవుః-అనస్తరంశీలీముఖినామశశ
కశ్చిన్తయామాస- అనెనగజయూధేనపిపాసాకులితేనప్రత్యహమత్క
గస్తవ్యం-అతోవిసప్తచుస్తృత్కులం-తతోవిజయోనామవృద్ధశశోవదత్ -
మావిషీదతమయాత్రప్రతీకారఃకర్తవ్యఇతిప్రతిజ్ఞాయచలితః-గచ్ఛతా
చతేనాలోచితం-కథమ్మయాగజయూధనికటేస్థితాకర్తవ్యం.

*

యతః॥ శ్లో॥ స్మృతశ్చన్నపిగజోహంతిజిహ్వసంభుజంగమః॥ పాలయన్నపి
భూపాలఃప్రహసన్నపిదుర్జనః॥

*

వా॥ అథాహంపర్వతశిఖరమారుహ్యయూధనాథంనివేదయామి-తథా
నుష్ఠితేయూధనాథఉవాచ-కస్త్వంకుతస్సమాయాతఇతి-సమ్రాతే -
దూతోహంభగవతాచంద్రేణపేషితః - యూధపతిరాహకార్యముచ్య
తా-విజయోవదతి॥

*

శ్లో॥ ఉద్యతేష్వపిశస్త్రైః సుమాతో వదతినాన్యథా । సదై వావధ్యమానేన
యథాన్యహివాచకః॥ *

వా॥ తదహంతదాజ్ఞయా బ్రవీమిశృణు-యదేతేశశకాశ్చస్త్రైః సంతతుకా
స్త్యయానిసాగరితాస్తన్నభద్రంకృతం యతోష్మదీయరక్షకాఅతఏవమ
మశశీతిప్రసిద్ధిః-ఏవముక్తపతిదూతేయూధపతిర్భయాదిదమాహ. *

ఇదమజ్ఞానతఃకృతంపునర్మగమిష్యామి-దూతఉవాచ-తదత్రసరసి
భగవంతంచస్త్రైః సుమాతోపాత్ప్రకంపమానంప్రణమ్యప్రసాద్యచగచ్ఛ-
తతస్తేనరాత్రానీత్వా తత్రసరసిజలేచచ్ఛలంప్రతిబింబందర్శయిత్వా
యూధపతిః-ప్రణామంకారితః-దేవాజ్ఞానాదనేనకృతంతుమ్యతామిత్వ
త్వాతేనశశకేనసయూధపతిఃప్రప్థాపితఃఅతోహంబ్రవీమివ్యవదేశేపిసి
ద్ధిస్సాన్యదిత్యాది-తతోమయోక్తం సపవాస్తత్ప్రభుర్నహాప్రతాపోతిస
మర్థస్త్రైలోక్యస్యాపిప్రభుత్వంతత్రయుజ్యతే - అథాహంతైఃపక్షిభిర్భ
ద్యాకథమస్తమ్భమాచలసీత్యభిధాయచిత్రవర్ణస్యరాజ్ఞస్సమీపంసీతః
తతోరాజ్ఞఃపురతోమాముద్దిశ్యతైఃప్రణమ్యోక్తందేవావధీయతామేష
దుష్టబకాస్తదైశేచరన్నపిదేవపాదానధిక్షిపతి - రాజాహంకాయంకుతస్స
మాయాతః-తఉఃఃహిరణ్యగర్భస్యరాజహంసస్యానుచరఃకర్పూరదీప్తి
పాదాగతః - అథాహంగృహేణమన్త్రిణాపృష్టఃకస్తత్రముఖ్యోమన్త్రి
తి-మయోక్తంసర్వశాస్త్రార్థపారగస్సర్వజ్ఞోనామచక్రవాకః-గృహ్య
బూతేయుజ్యతేస్వదేశజోసా. *

యతః॥ శ్లో॥ స్వదేశజంకులాచారేవిశుద్ధముపధాశుచిం । శాస్త్రజ్ఞమ
వ్యసనినంవ్యభిచారవివర్జితం ॥ ఆధీతవ్యవహారజ్ఞంఖ్యాతంమాలంవిపశ్చి
తం । అర్థస్యోత్పాదకంసమ్యజ్ఞిదధ్యాత్మన్త్రిణంసృషః ॥ వా ॥ అత్రా
స్తరేశుకేనోక్తందేవకర్పూరదీప్తిపాదయోలఘుదీప్తిపాజంబూదీప్తిపాస్త
ర్గతావతత్రాపిదేవపాదానానూధిపత్యంతతోరాజ్ఞాప్యక్తమేవమే
వ- యతః॥ శ్లో॥ రాజామన్తశ్శిశుశ్చైవప్రమాదీధనగర్వితః । అప్రాప్య
మభివాఞ్ఛన్తికింపునర్లభ్యతేపియత్ ॥ *

వా॥ తతోమయోక్తం-యదివచనమాత్రేణైవాధిపత్యంసిద్ధ్యతిత

దాజంబూద్వీపేవ్యస్తృత్ప్రభోర్హరణ్యగర్భస్యస్వామ్యమస్త్రీ-శుకౌబ్రూ
తే-కథమత్రనిర్ణయః- మయోక్తంసంగ్రామవివ-రాజ్ఞావిహస్యోక్తం
స్వస్వామినంగత్వాసజ్జీకురు - తదామయోక్తంస్వమాతౌపిప్రస్థాప్య
తాం-రాజోవాచ-కఃప్రస్థాస్యతిదౌత్యేనయతవివంభూతోదూతకార్యః.

శ్లో॥ భక్తోగుణేశుచిద్దక్షఃప్రగల్భోవ్యసనీతుమీ । బ్రాహ్మణఃపరమ
ర్షజ్ఞోదూతస్సౌత్ప్రతిభానవాక్ ॥గృహ్రివదతి-సన్ద్యైవదూతాబహ
వఃకిన్తుబ్రాహ్మణవివకర్తవ్యః॥

*

యతః॥ శ్లో॥ ప్రసాదంకురుతేవత్యస్సంపత్తింనాభియాచతే । కాళిమా
కాలకూటస్యనాపైతీశ్వరసంగమాత్ ॥ వా ॥ తతశ్శుకపవప్రజతుశుక
త్వమేవానేనసహగత్వాస్తదభిలషితంబ్రూహి-శుకౌబ్రూతేయధాజ్ఞా
పయతిదేవః-కింత్యయందుజన్వోబకః- దుర్జనేనసహక్వచిన్నగచ్ఛామి -
తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ బలఃకరోతిదుష్కర్తంనూనంఫలిసాధుమ । దశా
ననోహరత్యైతాంబంధనంస్యాత్తుహూదధేః ॥ అపరంచ ॥ నస్థాతవ్యం
నగంతవ్యందుర్జనేనసమంక్వచిత్ । కాకసజ్జాగ్రతాహంసప్రిష్టగచ్ఛం
శ్చవతఃకః॥ వా ॥ రాజోవాచ-కథమేతత్-శుకఃకథయతి - అస్త్యుజ్జ
యినీవత్కేనిప్రాంతరేమహాన్విష్టలవృక్షస్త్రహంసకాకానివసతః
కదాచిన్ద్రీస్తుసమయేపరిశ్రాంతఃకశ్చిత్పథిస్తత్తరుతలేధనుఃకాండంస
న్నిధాయసుప్తః-తతఃక్షణాన్తరేతన్ముఖాద్వృక్షచాయాపగతాతతస్సూ
ర్యతేజసాతన్ముఖం వ్యాస్తమవలోక్యకృపయావృక్షస్థితహంసేనసమౌ
ప్రసాద్యచాయాకృతా-తతోనిర్భరనిద్రాసుఖనతేనముఖవ్యాదానంక్వ
తం-అథసుఖమసహిష్ణుస్సృభావదౌర్జన్యేనసకాకస్తన్ముఖపురీషోత్సర్గం
క్వత్వాపలాయితః-తతోసాపుణ్ణాయోర్ధ్వంపశ్యతితావధంసోదృష్టపై
శరేణహత్వావ్యాపాదితః-అతోహంబ్రవీమిసస్థాతవ్యమిత్యాది. *

యతః॥ శ్లో॥ త్యజదుర్జనసంసర్గంభజసాధుసమాగమం । కురుపుణ్యమ
హూరాత్రంస్మరనిత్యమనిత్యతాం॥

*

వా॥ దేవవర్తకవార్తామపికథయామి-ఏకదాసర్వేపక్షిణోభగవతోగరు
డస్యయాత్రాప్రసజ్జేనసముగ్రతీరంచలితాః-తత్రకాకేనసహసవ

కశ్యపతః- అథగచ్ఛతోగోపస్యశిరసిస్థితదధిభాణ్డాద్దధివారంవారంతేన
కాకేనఖాద్యతేతతోయావదసేదధి భాణ్డంభూమానిధాయోధ్వమవ
లోకతేతావతేనకాకవర్తకాదృష్టాతతస్తేనఖాచితఃకాకఃపలాయితః-వర్త
కస్సృభావనిరవరాధామద్దగతిస్తేనప్రాప్తోవ్యాపాదితః-అతోహంబ్రవీ
మినస్థాతవ్యంనగంతవ్యమిత్యాది-తతోమయోక్తం- భాగ్రతశ్శుకకిమేవం
బ్రవీషిమాంప్రతియథాశ్రీమద్దేవపాదాస్తథాభవానపి - శుకాబ్రూ
తేపవమస్తుకింతు.

*

శ్లో॥ దుర్జనైరుచ్యమానానిసస్తితానిప్రియాణ్యపి । అకాలకుసుమా
నీవభయంసంజనయన్తిమే॥

*

వా॥ దుర్జనత్వంచభవతోవాగ్వాపారాదేవప్రత్యక్షీకృతంయదన
యోర్భూపాలయోర్విగ్రహేభవద్వచనంనిదానం॥

*

పశ్య. శ్లో॥ ప్రత్యక్షేపికృతేదోషేమూర్ఖస్సాన్వై నతుష్యతి । రథ
కారోనిజాంభార్యాంసజారాంశిరసాకరోత్॥ వా॥ రాజోవాచకథమే
తత్-శుకఃకథయతి-అస్తిశ్రీనగరేమందచుతిర్నామ రథకారస్సచస్వభా
ర్యాంబద్ధకింజానాతి కింతుజారేణసమంస్వచతుమైకస్థానై నపశ్యతిత
తోసారథకారోన్యగ్రామంగమిష్యామిత్యక్త్వాచలితః- కియద్దూరంగ
త్వాపునరాగత్యస్యగృహేబట్వాతలంప్రవిశ్యనిభృతంస్థితః - అథమమ
భగ్రాగ్రామాస్తరంగతగ్గతివిశ్వాసాజ్జారస్సద్భ్యాకాలఆహూతః-పశ్చా
త్తేనసహతస్యాంబట్వాయానిర్భరంక్రీడతి - బట్వాతలెకిచ్ఛిదంగస్స
ర్మాత్-స్వామినం విజ్ఞాయసావిషణ్ణాభవత్-తతోజారేణోక్తం - కిన్ము
యాసహోద్యనిర్భరంసరమసేవిష్టితేవప్రతిభాసి - తయోక్తంయోసా
ప్రాణేశ్వరసోద్యగ్రామాంతరంగతస్తేనసకల జనపూర్ణోప్యయంబ్ర
మః - మాంప్రత్యరణ్యమివప్రతిభాతి - కింభావి తత్రపరస్థానెకింభాది
తవాకథంవాప్రసుప్తగత్యస్తద్భృదయంవిదీర్యతే - జారేణోక్తం- త
త్కామేవంవిధస్నేహభూమిస్తైరథకారోయః- కలహకారీబంధకిత్తిబ్రూ
తే-తతస్తయోక్తం-బద్ధరకింబ్రవీషిశృణు.

*

శ్లో॥ పరుషాణ్యపిచోక్తాయాదృష్టావాక్రోధచతుషా । యాప్రసన్నా

ముఖభర్తుస్సానారీధర్తుభాగినీ || అవరంచ || సగర్వస్తోవనస్తోవాపాపోవా
యదివాశుచిః | యాసాంస్త్రీణాంప్రియోభర్తాతాసాంలోకేసుఖోద
యః || అన్యచ్ఛ || భర్తాహిపరమంనార్యాభూషణంభూషణైర్విన్నా | ఏ
షావిరహితాతేనశోభనాపినశోభనా || వా||త్వంజారఃమనోతాల్యాత్పు
ష్పతాంబూలసదృశఃకదాచిత్యేవ్యసే - సచస్వామీమాంవిక్రతుండవే
భ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోపిదాతుంసమర్థస్సాస్యత్ కింబహునా.

అవరంచ || తస్మిన్జీవతిజీవామిమ్యతేతస్మిన్ప్రియేపునః|తస్మైతౌచా
నుమరణమేషమెదృఢనిశ్చయః||యతః||తిస్త్రఃకోట్యోర్ధ్వకోటిచయానిలో
మానిమానవే|తావతాకలంవసేత్స్వర్గేభర్తారంయానుగచ్ఛతి || అన్య
చ్ఛ||వ్యాశక్రూపీయథావ్యాశంబలాదుద్ధరతేచిలాత్ | తద్వద్భర్తార
మాదాయస్వర్గలోకేమహీయతే || అవరంచ || చితౌపరిష్వజ్యవిచేతనం
పతింప్రియాహియాముంచతిదేహమాత్మనః|కృత్వాతిపాపంశతలక్షమ
వ్యసాపతింగృహీత్వాసురలోకమాపుయాత్ || యతః || యస్తేదద్యా
త్పితౌత్వేనాంబ్రాతాచానుమతేపితుః | శుశ్రూషేజ్జీవితంతంహి వృ
త్తంచానుశయెదితి || వా||ఏతత్సర్వంశ్రుత్వాసురభకారోధన్యోహంయ
న్యై తాదృశీభార్యాసేహవతీ ప్రియవాదితీమనసి నిధాయతాంబ
ట్యాంస్త్రీపురుషసహితాంమూర్ధ్వికృత్వాచిరంననర్త-అతోహంబ్రవీ
మిప్రత్యక్షేపిక్యతేదోషఇత్యాది - అతోహంతేనరాజ్ఞాయథావ్యవహ
రంసంపూజ్యప్రస్థాపితః - శుకోపిమమపశ్చదాగచ్ఛన్నానై - ఏతత్స
ర్వంజ్ఞాత్వాయథాకర్తవ్యమనుష్ఠీయతామితి- చక్రవాకోవిహస్యాహ
దెవభకేనతావద్దేశాన్తరంగత్వాయథాశక్తిరాజకార్యమనుష్ఠితం - కిం
తుస్వభావపవమూహాణాం.

యతః||శ్లో||శతందద్యాన్మవివదెదితిప్రాజ్ఞస్యలక్షణం | వినాహేతు
మపిద్వంద్వమేతన్నుద్భస్యలక్షణం || వా||రాజాహ-అలమనెనోపాలంభే
నప్రస్తుతమనుసద్ధీయతాం-చక్రవాకోబ్రూతేదెవవిజనెబ్రవీమి.

యతః||శ్లో||వణ్ణాకారప్రతిధ్వనైర్నేత్రవక్త్రవికారతః|అపూహ
త్తిమనోధీరాస్తస్మాత్త్రహసిమస్త్రయేత్ || వా||తతోరాజామస్త్రీవత
(F)

త్రస్థితౌఅన్యేన్యత్రగతాః-చక్రవాకోబ్రూతే - దేవాహమేవాజానా
మికస్యాప్యస్తస్మిన్నయోగినఃప్రైరణాయబకే నేదమనుస్థితం.

యతః॥శ్లో॥ వై ద్యానామాతురశ్శ్రేయాన్వ్యసనీయోనియోగినాం।
విదుషాంజీవనముత్సాహస్సద్వంద్యోన్మవతేర్జనః,
వా॥రాజాబ్రవీత్ -భవతుకారణమత్రపశ్యాన్నిరూపణీయంసంప్రతియ
తూర్తవ్యంతద్బాహి-చక్రవాకోబ్రూతేదేవప్రణిధిఃప్రస్థీయతాం.
తతస్తదనుస్థానంబలాబలఞ్చజానీమః.

తథాహి॥భవేత్స్వపరరాష్ట్రాణాంకార్యాకార్యావలోకనేచారశ్చ
తుర్మహీభర్తుర్యస్యనాస్త్యస్థపవనః॥ వా ॥ సచద్వితీయంవిశ్వాసపా
త్రంగృహీత్వాయాతు- తేనాసౌస్వయంతత్రావస్థాయద్వితీయంమం
త్రకార్యంసునిభృతంసంపాద్యప్రస్థాపయిష్యతి.

తథాచోక్తం॥శ్లో॥తీర్థాశ్రమపురస్థానేశాస్త్రవిజ్ఞానహేతునా । త
పస్వివ్యంజనోపేతైస్సచరైస్సహసంవదేత్ ॥

వా॥నూఢచారశ్చయోజితేస్థలేచరతితతోసావేవబకోనియుజ్యతాం-
ఏతాదృశపవకశ్చిద్భకోద్వితీయత్వేనప్రయాతు - తద్గృహలోకాశ్చరా
జద్వాతేతిస్తన్తుకింతుదేవపతదపిసుగుస్తమనుస్థాతవ్యం.

యతః॥షట్కర్ణోభిద్యతేమంత్రస్తథాగుప్తస్యవార్తయా। ఇత్యాత్మ
నాద్వితీయేనమంత్రఃకార్యోమహీభుజా॥అపరంచ॥మంత్రభేదేపియేదో
పాభవన్తిపృథివీపతేః।నశక్యాస్తేసమాధాతుమితిసీతివిదాంమతం॥

వా ॥ రాజావిమృశ్యోవాచ - ప్రాప్తస్తావన్తయోత్తమఃప్రణిధిః
మంత్రీబ్రూతేదేవతదాసం గ్రామేజయోపిప్రాప్తః - అత్రాస్తరే
ప్రతీహారఃప్రవిశ్యప్రణమ్యోవాచ- దేవజంబూద్విషాదాగతోద్వారిశు
కస్తివృతి-రాజాచక్రవాకమాలోకతేచక్రవాకేనోక్తం - కృతావాసే
తంస్థాపయపశ్యాదానియర్రప్తవ్యః- యథాజ్ఞాపయతిదేవభిత్వభిధాయ
ప్రతీహారశ్శుకంగృహీత్వాగతః-రాజాహ- విగ్రహస్తావదుపస్థితః-చక్ర
వాకోబ్రూతే-దేవతథాచ-విగ్రహానామవిధిః.

అపరంచ॥శ్లో॥విజేతుంయతతేచారీన్నయద్దేవకదాచన । అసత్వోవి

జయోయస్మాద్దృశ్యతేయధ్యమానయోః॥ అన్యచ్ఛ ॥ సామూదానేన
భేదేనసమస్తైరథవాప్యథక్ । సాధితంప్రయతేతారీన్నయద్దేనకదాచన॥
యతః॥ సర్వవివజనశ్శూరోహ్యసాసాదితవిగ్రహః । అదృష్టపరసామర్థ్య
స్సదర్పఃకోభవేన్నహి ॥ కించ॥నతథోక్తావ్యతే గ్రావాప్రాణిభిద్దారు
ణాతథా । అల్పపాయాన్నహాసిద్ధిరేతన్నస్త్రీఫలమ్మహత్ ॥
వా॥కిన్తువిగ్రహముపస్థితంవిలోక్యవ్యవప్రాయతాం.

యతః ॥ శ్లో ॥ యథాకాలకృతోద్యోగాత్ కృషిఃఫలవతీభవేత్ । త
ద్వన్నీతిరియంచేవచిరాత్ఫలతిసక్షణాత్ ॥ అపరంచ ॥ మహతోదూరభీ
రుత్వమాసన్నేశూరతాగుణః । విపత్తాహిమహాకాలోకే ధీరత్వమధిగ
చ్ఛతి ॥ అన్యచ్ఛ ॥ ప్రత్యూహస్సర్వసిద్ధీనాముత్తాపఃప్రథమఃకీల । అతి
శీతలమవ్యంభఃకింభినత్తినభూతలం॥
వా॥విశేషతత్త్వమహాబలోసాచిత్రవర్ణోరాజా.

యతః॥ శ్లో ॥ బలినాసహయోద్ధవ్యమిలినాస్థినిదర్శనం । తద్యుద్ధంహస్త
నాసార్ధంనరాణాంమృత్యుమావహేత్ ॥ అన్యచ్ఛ ॥ సమూఖఃకాలమ
ప్రాప్యయోవకర్తరివర్తతే । కలిర్బలవతాసార్ధంకీలపటేర్గమోయథా॥
కించ॥కార్మస్సంకోచమాస్థాయప్రహరమపిమర్షయేత్ । ప్రాప్తకాలేతు
నీతిజ్ఞఃకీర్తిష్టేతుగ్రిరసర్వవత్ ॥ మహాత్యల్పేభ్యుపాయజ్ఞః సమవివభవే
త్తమః । సమున్ములయతుంపుత్రాకృత్యణానీవనదీరయః॥ వా॥అతస్తద్దూ
తోహ్యశ్వాస్యతావద్ధ్రియతాం-యావద్దుర్గస్సజ్జీప్రియతే.

యతః॥ శ్లో ॥ ఏకశ్శతంయోధయతిప్రాకారస్థోధనుర్ధరః । శతంశతస
హస్రాణితస్మాద్దుర్గంవిశిష్యతే॥ కించ॥సదుర్గవిషయఃకస్యరాజ్ఞఃపరిభ
వాస్పదం । అదుర్గవిషయోరాజాగోత్రచ్యుతమనుష్యవత్ ॥ దుర్గంకుర్యా
న్నహాఖాతముచ్చప్రాకారసంయుతం । సయంత్రాస్త్రజలంజైలసరి
న్నరువనాశ్రయం॥ విస్తీర్ణంచాతివైషమ్యంధనధాన్యరసాన్వితం । ప్రవేశ
శ్చాపసారశ్చసప్తైతాదుర్గసంపదః ॥ స్వామ్యమాత్యసుహృతోశరా
స్త్రదుర్గబలానిచ । పరస్పరోపకారీచరాజ్యంసప్తాజ్ఞముచ్యతే । దుర్గాధ్య
క్షోబలాధ్యక్షాధనాధ్యక్షశ్చభూపతిః । దూతఃపురోధానైవజ్ఞోభిషజ్మహా.

స్త్రిణోమతాః॥వా॥రాజాహ-దుర్గపురస్యానుసంధానేకోనియుజ్యతాం-
చక్రవాకోబ్రుతే.

శ్లో॥యోయత్రకుశలఃకార్యేతత్రతంవినియోజయేత్ । కార్యేష్వద్యు-
ష్టకర్తాయశ్శాస్త్రజ్ఞోపివిముహ్యతి॥

వా॥తదాపహాయతాంసారసస్తథానుష్ఠితే సతిసమాగతంసారసమా-
లోక్యరాజోవాచ-భౌసారసత్వంసత్వరందుర్గమనుసంధేహి.

సారసఃప్రణమ్యోవాచ-దేవదుర్గంతావదిదంఛిరాత్ సునిరూపితమాస్తై-
మహత్సరఃకింతేవత్సద్యవర్తినిద్విపేథాన్యసంగ్రహఃక్రియతాం.

యతః॥శ్లో॥థాన్యానాంసంగ్రహారాజన్నతమస్సర్వసంగ్ర-
హాత్ నిషిష్ఠంహిముఖేరత్నంసమర్ప్యాత్పూజధారణం ॥ కించఖ్యాత-
స్సర్వరసానాంహిలవణోరసఃత్తమః । గృహ్స్థీయాత్తంవినాతేనవ్యంజ-
నంగోమయాయతే ॥ వా ॥ రాజాహ-సత్వరంగత్వాసర్వమనుష్ఠీయ-
తాం-పునఃప్రవిశ్యప్రతీహోబ్రుతే - దేవసింహశద్విపాదాగతోమే-
ఘవర్ణోనామవాయసస్సపరివారోద్వారితివృత్తిదేవపాదంద్రష్టుమిచ్ఛతి-
రాజాహ-కాకఃప్రాజ్ఞఃబహుదుష్టశ్చతద్భవతాసంగ్రహ్యః-చక్ర-
వాకోబ్రుతే కాకస్థిలచరః వయంజలచరాఃతేనాస్తద్విపక్షపక్షైఃనిషీ-
ప్యకథంసంగ్రహ్యతే.

తథాచోక్తం॥శ్లో॥ఆత్మపక్షపరిత్యాగాత్పరపక్షేచయోరతః । నపరై-
ర్హస్యతేమూఢోనీలవర్ణస్సగౌలవత్ ॥

వా॥రాజోవాచకథమేతత్ -మస్త్రీకథయతి- అస్తిసృగాలఃకశ్చిత్
స్వేచ్ఛయానగరోపాస్తేభ్రామ్యన్నీలపాచనభాండేనిపతితః పశ్యాదు-
థ్థాతుమసమర్థఃప్రాతరాత్మానంమృతవత్సందర్శ్యస్థితః-అథనీలీసంధా-
నభాండస్వామినాతం సృగాలమూర్ధ్వచరణంమిలితనయనం దంతని-
షాగ్సితంమృతమితిమత్వాతదుథ్థాప్యగ్రామాద్దూరంసీత్వాపరిత్యక్తః-
తతోసావనంగత్వాత్మానంనీలవర్ణమవలోక్యచింతయత్ - అహమిదా-
నీంనీలవర్ణఃక్షేమవర్ణస్తదాత్మనదౌత్కర్షంకింససాధయామీత్యుక్త్వా
సృగాలానాపహాయతేనోక్తమహంభగవత్పావనదేవతయా స్వహస్తై-
నారణ్యరాజ్యేసర్వోపధిరసేనాభిషిక్తః - పశ్యతయూయంమమవర్ణం

తదద్యారభ్యాస్తదాజ్ఞయాన్తిన్నరణ్యేవ్యవహారఃకార్యః - సృగాలాశ్చ
తంవిశిష్టవర్ణమవలోక్యసాష్టాజ్ఞపాతంప్రణమ్యోచుః- యదాజ్ఞాపయతి
దేవః-తతోనేనక్రమేణసర్వేషుపశుషుస్వాధిపత్యం తేనస్వజ్ఞాతిభిరావృ
తేనాధికంసాధితం-తతస్తేనసింహవ్యాఘ్రాదీనుత్తమపరిజనాఃప్రా
ప్యసృగాలాశవలోక్యలజ్జమానేనావజ్ఞాయస్వజ్ఞాతయస్సర్వేదూరికృ
తాఃతతోవిషణ్ణాఃసృగాలాశవలోక్యవృద్ధసృగాలేనప్రతిజ్ఞాతంమావి
షీదతవివంచేదనేనానీతిజ్ఞైవయంమర్త్యజ్ఞాఃపరిభూతాః- తద్యథాయంన
శ్యతితన్నయావిధేయంయతోత్రవ్యాఘ్రాదయోవర్ణమాత్రవిప్రలభౌ
స్సృగాలమజ్ఞాత్యా రాజానమేనంమగ్యం తే తద్యథాయంపరిచీయతేత
థాకురుతతత్రైవమనుష్ఠేయంయత్సంధ్యాసమయేస్య సన్నిధానేమహా
రావమేకంకరిష్యథ - తతస్తంశబ్దమాకర్ణ్యజాతిస్వభావాత్రేనాపిశబ్దః
కర్తవ్యః-

యతః॥ శ్లో॥ యస్సభావోహియస్యస్యాత్తస్యాసాదురతిక్రమః। శ్వా
యదిక్రియతేరాజాసకింనాశ్నాత్పుష్పానహం॥ వా॥ తతస్తథానుష్ఠితే
సృగాలోయమిత్యభిజ్ఞాయవ్యాఘ్రేణవ్యాపదితః.

తథావోక్తం॥ శ్లో॥ భిద్రంమర్త్యచవిర్యంచసర్వంచేత్రీహయోరిపుః। ద
హత్యంతరతశ్చైవశుషుకవృక్షమివానలః॥

వా॥ అతోహంబ్రవీమిఆత్మపక్షపరిత్యాగాదిత్యాది - రాజాహ
యద్యేవంతథాపిదృశ్యతాంతావదయందూరాదాగతస్తస్సంగ్రహేవి
చారఃకార్యః-చక్రవాకోబ్రూతేదేవప్రణిధిఃప్రహితోదుర్గంచసజ్జీకృత
మతశ్శుకోప్యాసీయప్రస్థాప్యతామ్.

యతః॥ శ్లో॥ మస్త్రైజయోనచాశక్యస్తీన్మదూతప్రయోగతః। తచ్ఛారాం
తరితందూతంపశ్యేద్విరసమన్వితః॥

వా॥ తతస్సభాంకృత్యాహూతశ్శుకఃకాకశ్చ- శుకఃకింబిదున్నతశి
రాదత్తాసనముపవిశ్యబ్రూతేమహారాజాధిరాజశ్రీనుచ్చితవర్ణస్తాం
సమాజ్ఞాపయతియదిజీవితేనశ్రియావాప్రయోజనమస్తి తదాసత్త్వర
మాగత్యాస్తచ్చరణౌప్రణమనచేదవస్థాతుంస్థానాన్తరంచిస్తయ-రాజా
సకౌపమాహ-ఆకోప్యస్మాకంనాస్తితతఃకథాయమేషువర్ణోబ్రూతేదేవ

ఆజ్ఞాపయహస్త్విదుష్టశుకమత్రాంతరేచక్రవాకోరాజానంశాంతయ
న్నాహ.

యతః॥ శ్లో॥ నసాసఖాయత్రనసత్తివృద్ధావృద్ధానతేయేనవదన్తిదర్శం ।
ధర్మస్సనోయత్రనసత్యమస్తీసత్యంగతద్యధ్యయమభ్యుపైతి ॥ యతో
ధర్మోజ్యేషః॥

కించ॥ శ్లో॥ దూతోష్టేచ్ఛాప్యవధ్యస్సాన్యద్రాజాదూతముఖోయతః । ఉ
ద్యతేష్వపిశస్త్రేషుసృపతేకింపునద్విజం ॥ తథాహి ॥ స్వాపకవక్షంప
రోత్రవక్షంసమాతోమన్యతేక్వచిత్ । సదైవావధ్యభావేనదూతస్సర్వం
హిజల్పతి॥

వా॥ తతోరాజాకాకశ్చప్రకృతిమావన్నశ్శుకౌపున్యథాయచలితః - చశ్చ
చప్రవాకేనానీయప్రబోధ్య కనకాలంకారాదికందత్వా సంప్రేషిత
స్సద్దేశంయయా - తతోవింధ్యాచలంగత్వాస్వరాజానంచిత్రవర్ణం
ప్రణతవాతమాలోక్యచిత్రవర్ణోరాజాహ-శుకకావార్తాకీదృశోసాదే
శః- శుకౌబ్రూతే - దేవసంతృప్తాదియంవార్తాసంప్రతియద్ధోద్యోగః
క్రియతాందే శశ్చసౌకర్యపరదీపస్సర్వైకదేశః రాజాచద్వితీయః
స్వగౌపతికథంవర్ణయితుంశక్యతే - తతస్సర్వాశిష్టానామాయరా
జామన్త్రయితుముపవిష్టస్స ఆహ-సంప్రతికర్తవ్యవిగ్రహవిషయేయథా
కర్తవ్యముపదిశ్యతాంవిగ్రహావశ్యంకర్తవ్యః.

తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ అసన్తుష్టాద్విజానష్టాస్సన్తుష్టాఇవపాద్ధివాః । సలజ్జా
గణికానష్టానిర్లజ్జాశ్చకులస్త్రియః॥ వా॥ దూరదర్శినామగృహోబ్రూతే
దేవవ్యసనితయావిగ్రహానవిధిః.

యతః॥ శ్లో॥ మిత్రామాత్యసుహృద్వర్తాయదాస్యర్థభక్తయః । శ
త్రుశాంవిపరీతాశ్చకర్తవ్యోవిగ్రహస్తదా॥ అన్యచ్చ॥ భూమిత్తిత్రం
హిరణ్యంచవిగ్రహస్యఫలంత్రయం । యదైతన్నిశ్చితంభావికర్తవ్యోవి
గ్రహస్తదా॥ వా॥ రాజాహ-మమవచనాదిదంతావదవలోకయతుమం
త్రీతదేతేషాముపయోగః కేనవర్తనదానైస్క్రియతాం - తదాహాయ
తామృహూర్తికః- శుభలగ్నంయాతృగ్ధంకరోతు-మస్త్రీనదతి-దేవ
తథాపిసహసాయాత్రాకరణమయ్యుక్తం.

యతః॥ శ్లో॥ విశన్తి సహసా మూఢా యో విచార్య ద్విషద్బలం । ఖడ్గధారా
పరిష్వజ్జంబభస్తే తేనునిశ్చితం॥ వా॥ రాజాహ-మంత్రిన్త మోత్సహభ
జ్జంసర్వధామాకృతాః విజగీషుర్యథాపరభూమిమాక్రమతితథాకథయా
గృహోబ్రవీత్ - దేవతత్ కథయామికింతు తదనుష్ఠితమేవఫలప్రదం.

తథాచోక్తం॥ కిన్ముంత్రేణాననుష్ఠానెశాన్త్రువత్ప్రధివీపతేః । నహ్యోష
ధపరిజ్ఞానాద్వ్యాధేశ్యాన్తిః క్వచిద్భవేత్॥ వా॥ రాజాదేశశ్చానతిక్రమ
ణీయిత్యతియథాశ్చుతం నివేదయామిశృణుదేవ.

శ్లో॥ నద్యన్రివనదుగైషుయత్రయత్రభయంనృపః । తత్రతత్రచసేనానీ
ర్యాయాద్భహుతరైర్భవైః॥ బలాధ్యక్షఃపురోయాయాత్ప్రవీరపురుషా
న్వితః । మధ్యేకశత్రంస్వామిచకౌశభూతంచయద్దనం॥ పార్శ్వయోరు
భయోరశ్వానశ్వానాంపార్శ్వతొరథాః । రథానాంపార్శ్వతొనాగా
నాగానాంచపదాతయః॥ పశ్చాత్సేనాపతిర్యాయాత్ ఖనానాశ్వాన
యశనైః । మన్త్రిభిస్సుభతైర్ముక్తఃప్రతిగృహ్యబలంనృపః ॥ సయా
యాద్విషమంనాగైర్జలాశ్యంసమహీధరః । సమమన్తైర్జలంనాభిస్స
ర్వత్రైవపదాతిభిః । హస్తిసాంగమనంప్రోక్తంప్రశస్తంజలదాగమే । త
దన్యచ్చతురంగాణాంపత్తీనాంసర్వదైవహి । శైలెషుదుర్గమాగైషువి
ధేయంనృపరక్షణం॥ స్వయోదైరక్షితస్యాపితయనంయోగినిద్రయా । నా
శయేత్సర్వయెచ్చతూన్ధ్రైఃకంటకమర్దనైః । పరదేశప్రవేశేభమర్యా
దాటవికాన్సురః । యత్రరాజాతత్రకౌశోవి నాకౌశంసరాజతా । స్వభృ
త్యేభ్యస్తతోదద్యాతోహిదాతుర్మయధ్యతే । ననరస్యనరోహసఃకిం
తుద్రవ్యస్యభూపతేఃగౌరవంలాఘవంచాపిధనాధననిబంధనం । అభేదేన
చయుధ్యేతరత్యైవపరస్పరం । ఫల్గునైస్యజ్ఞయతిశ్చిత్త్యధ్యేమ్యాహ
స్యకారయేత్ । పదాతీంశ్చమహీపాలపురోసీకస్యయోజయేత్ ॥ ఉపరు
థ్యారిమాసీతరాష్ట్రంచాస్యోవపీడయేత్ । స్యద్దనాన్తైస్సమేయుధ్యేద
నూపేనాద్విపైస్తథావృక్షగుల్మౌవృతేచాపైరసిచర్తాయుదైష్ఠ్యైః ॥
దూషయేచ్ఛాస్యసతతంయవసానోద్దకెఢ్ఢనం । భిద్యాన్తైచ్చవతటాకాని
ప్రాకారాణాపరిఘాన్స్తథా । బలెషుప్రముఖోహస్తీనతథాన్యోమహీపతేః॥

నిజైరవయవై రెవమాతంగోష్ఠాయుధస్త్పృతః | బలమశ్వశ్చనైన్యానాం
 ప్రాకారోజంగమాయతః | తస్మాదశ్వధికో రాజావిజయీష్ఠవిగ్ర
 హే || తథాహోక్తం || యుధ్యమానాహయారూఢా దేవానామపిదుర్జ
 యాః | అపిహరస్థితాస్తైషాంవైరిణోహప్రవర్తినః | ప్రథమంయుద్ధకారి
 త్వంసమస్తబలపాలనం | ద్విత్వాగ్జాణాంవిశోధిత్వంపత్తికర్తృప్రచక్ష
 తే || స్వభావశూరమస్త్రజ్ఞమవిరక్తంజితశ్రమం | ప్రసిద్ధంక్షత్రియ
 ప్రాయంబలంశ్రేష్ఠతమంవిదుః | యథాప్రభుకృతాన్నానాద్యుధ్యంతే
 భువిమానవాః | సతథాబహుభిర్దత్తైర్ద్రవిజైరపిభూపతేః || వరమల్పబ
 లంసారంనబహ్విముణ్డమణ్డలీ | కుర్యాదసారభక్తోహిసారభక్తమపిస్ఫు
 టమ్ | అప్రమాదోనధిస్తానందేయాంశహరణ్భయత్ | కాలయాసో
 ప్రతీకారస్తద్వైరాగ్యస్యకారణం || ఆపీడయజ్జలంశత్రోర్జిగీషురతి
 భీషయేత్ | సుబసాధ్యంద్విషాంనైన్యంద్విగ్రహకాలప్రసీడితం || దాయా
 దాదపరోమంత్రీనాస్తిభేదకరోద్విషాం | తస్మాదుష్ణాపయే ద్యత్సాద్రా
 యాదంతస్య విద్విషః || సన్ధాయయువరాజేన యదివాముఖ్యమన్త్రి
 ణా | అన్తఃప్రకోపనంకార్యమభీయోక్తుస్థిరాత్మనః | ద్వైష్యంమిత్రవ
 రైశ్చాపిభక్తందత్వాభిహూతయేత్ || అథవాగోగృహో కృష్టస్తస్కృఖ్యం
 ప్రతిబంధనాత్ | స్వరాష్ట్రంవాసయేద్రాజాపరదేశాపహరణాత్ | అ
 థవాదానమానాభ్యాంవాసితంధనదంహితత్ | రాజాహ-ఆకిమృహు
 నోదితేన.

ఆత్మోదయఃపరస్థానిర్ద్వయంసీరితీయతీ | ఇత్యూరికృత్యకృతిభిర్వాచ
 స్పత్యంప్రతీయతే || వా || మన్త్రిణావిహస్యోక్తంసర్వమేతత్ || కింతు ||
 అన్యమచ్ఛంఖలంసత్వమన్యచ్ఛాస్త్రనియన్త్రితం | సామానాధికరణ్యం
 హితేజస్తిమిరయోఃకుతః ||

వా || తతఃక్షణాయరాజామాహూర్తికావేదితలగ్నేప్రస్థితః - అథప్ర
 హితప్రణిశ్చరో హిరణ్యగర్భ సమీపమాగత్యప్రణమ్యోవాచ - దే
 వసమాగతప్రాయో రాజాచిత్రవర్ణస్సంప్రతిమలయ వర్వతోపత్యకా
 యాంసంధావారేవర్తతేదుర్గసాధనంప్రతిక్షణమత్రసంధాతవ్యంయ
 తోసాగృహోమహామస్త్రీకిచ్చకేనచిత్రహతస్యవిశ్వాసకథాప్రసక్తేనై

తదిజ్ఞీ తమవగతం - యదేతేనకోవ్యస్తద్దురైనియుక్తః-చక్రవాకోబ్రూ
తే-దేవకాకపవాసౌసంభవతి - రాజాహనకదాచిదేతత్-యద్యేవంత
దాకథం తేనశుకస్యాభిభవాయోద్యోగఃకృతః- అపరఞ్చ- శుకస్యాగమ
నాత్తస్యవిగ్రహాతాస్సహస్సచిరాదత్రాస్తై-మస్త్రీవదతితథాప్యా
గస్తుకశృజునీయః.

రాజాహ॥శ్లో॥ ఆగస్తుకాహితకరాదృశ్యదైహిక్యచిత్ శృణు । పరో
పిహితవాన్యంధుర్బుధురవ్యహితఃపరః ॥ అహితోదేహజోవ్యాధిహిత
మారణ్యమాషధం ॥ అపరఞ్చ ॥ ఆసీద్వీరవరోనామశుభ్రకస్యమహీప
తేః॥ సేవకస్త్వల్పకాలేనసదదాసుతమాత్మనః॥ వా ॥ చక్రవాకఃపృచ్ఛ
తికథమేతత్ - రాజాకథయతి - అహంపురాశుబ్రకస్యరాజ్ఞఃక్రీడా
సరసికరుప్పరకెళినామోరాజహంసస్య పుత్రాత్ర్యకరుప్పరమంజర్యా
మహాసురాగవానభవం- తత్రవీరవరోనామరాజపుత్రఃమతశ్చిద్దేశాదా
గత్యరాజద్వారిప్రతిహారముపాగమ్యోవాచ- అహంవర్తనాథీరాజపు
త్రోమాంరాజదర్శనంకారయ- తతస్తైనాసౌరాజదర్శనంకారితోబ్రూ
తేదేవయదిమయాసేవకేన ప్రయోజనమస్థితదాత్మద్వర్తనం క్రియ
తాం-శుభ్రక్రీడవాచ-కిన్దైవవర్తనం - వీరవరోహోక్తం-ప్రత్యహంసువర్ణ
శతచతుష్టయం-రాజాహకాతేసామగ్నీ- వీరవరోబ్రూతేద్వాపాహూ
త్రితయశ్పఖడ్గః-రాజాహనైతచ్ఛక్యం- తచ్చుత్సావీరవరఃప్రణమ్య
చలితః - అథమన్త్రిభిరుక్తం-దేవదినచతుష్టయస్యవర్తనందత్వాజ్ఞాయ
తామస్యస్వరూపం-కిముపయక్తోయమేతావద్వర్తనంగృహ్ణోత్యనుపయ
క్తోవేతి - మన్త్రివచనాదాహూయతాంబూలందత్వా తద్వర్తనందత్త
వాక్-యతః.

శ్లో॥ తాంబూలంకటుతిక్తమిశ్రమధురంత్రారంకషాయాన్వితం వా
తఘ్నంకఫనాశనంకృమిహరందౌర్గధ్యదోషాపహం॥ వక్త్రస్యాభరణం
మలాపహరణంకామాగ్నిసందీపనం । తాంబూలస్యసఖేత్రయోదశగు
ణాస్త్వగైప్యమిదుర్లభాః॥

వా॥వర్తనవినియోగశ్చరాజ్ఞానునిభృతనిరూపితః తనర్థంవీరవరే

యదేవేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోదత్తం-అపర స్త్రితీయోభాగోదీనేభ్యోదత్త
 స్తదవశిష్టంచభోజనాయవిలాసాయచవ్యయితః-ఏతత్సర్వంనిత్యకృత్యం
 కృత్వా రాజద్వారమహర్నిశం ఖడ్గపాణీస్తేవతే యదాచరాజాస్వ
 యంసమాదిశతితదాస్వగృహమపియాతి- అథకృష్ణచతుర్దశ్యంరాత్రౌ
 రాజాసకరుణక్రందనధ్వనింశుశ్రావ-శుభగ్రీకఉవాచ- కఃకోత్రద్వా
 రితిస్మతి-తదాతేనోక్తందేవాహంవీరవరః-రాజోవాచ- క్రందనానుసర
 ణంక్రియతాం-సోవదత్ యదాజ్ఞాపయతిదేవఇత్యుక్త్వాచలితః- రాజ్ఞా
 చిన్తితం - అయమేకాకీరాజపుత్రోమయాసూదీమేఘేతమసిప్రహిత
 స్తదనుచితం - అహమపిగత్వానిరూపయామి-తతోరాజాపిఖడ్గమోదా
 యతదనుచలితోనగరాగ్భూర్జగ్రామ- తతోగత్వాచవీరవరేణరుదతీరూ
 పయావనసంపన్నాసర్వాలంకారభూషితాకాచిత్ స్త్రీదృష్టాపృష్టాచ-
 కాత్వంకిమర్థంరోదిషీతి- స్త్రియోక్తం-అహమేతస్యశుభగ్రీకస్యరాజ్ఞో
 లక్ష్మీశ్చిరాదేతస్యభుజచ్ఛాయాయాన్మహతానుభావవిశ్రాంతా - ఇదా
 నీమన్యత్రగమిష్యామీతిదుఃఖతా-వీరవరోబ్రూతే- యత్రాపాయస్సం
 భవతితత్రోపాయస్తివతితత్కథంస్యాత్పునరిహావలంబనంభగవత్యాః
 లక్ష్మీరువాచయదిత్వమాత్మనః పుత్రంశక్తివరంద్వాప్రింశల్లక్షణోపే
 తంభగవత్యాస్సర్వమజ్ఞశౌయాఉపహరీకరోషితదాహంపునరత్రసుచి
 రంనివసామిత్యుక్త్వాదృప్తశ్యాభవత్ । తతోవీరవరేణస్వగృహంగత్వా
 నిద్రాయమానాస్వవధూః ప్రబోధితాపుత్రశ్చతానిద్రాంపరిత్యజ్యో
 థ్థాయోపవిష్టా-వీరవరస్తత్సర్వంలక్ష్మీవచనముక్తవాః । తచ్ఛ్రుత్వాశ
 క్తివరస్సానందోబ్రూతే - ధన్యోహమేవంభూతోరాజ్యరత్రాయాయ
 స్యోపయోగస్తావత్ కోవిలంబనహేతురేవంవిధేకర్తృణీదేహస్యవినియో
 గఃశ్లోఘ్యః-శక్తివరమాతోవాచ - అస్తుతు-లోచితంయద్యేతన్నకర్త
 వ్యంతదాకేనావరేణకర్తృణాస్యమహావర్తనస్యవిస్తారోభవేత్ - ఇత్యా
 లోచ్యసర్వేసర్వమజ్ఞశౌయతనంగతాఃతత్రసర్వమజ్ఞశౌంసంపూజ్య
 వీరవరోబ్రూతే-దేవిప్రసీదవిజయతాంసుభగోమహారాజఃగృహ్యతా
 మయముపహరఇత్యుక్త్వాపుత్రస్యశిరశ్చిచ్ఛేద- తతోవీరవరశ్చిన్తయా

మాస-గృహీతరాజవర్తనస్యనిస్తారఃకృతః - సంప్రత్యపుత్రస్యజీవనవి
దంబనమాలోచ్యా త్తనశ్చిరశ్చిన్నవాకతతస్త్రియాపి స్వామిపుత్రశో
కార్తయీతదనుష్ఠితం - తతస్సరాజా-ఎతత్సర్వంశ్రుత్వాదృష్ట్యాచచ
స్తయామాస.

శ్లో॥ జీవన్విచమ్రయన్తేచమద్విధాఃతుద్రుజన్తవః। అనేనసదృశో
కేసభూతోనభవిష్యతి॥

వా॥ ఏతత్పరిత్యాగద్రాజ్యేనమమకింప్రయోజనం - తతస్సర్వశిర
శ్చేత్తుంశుభ్రకేసరాజ్ఞాఖడ్గఢ్ఢాపితః- అథభగవత్యాసర్వమజ్ఞశయా
ప్రత్యక్షభూతయారాజహస్తోద్భుతఢక్తశ్చపుత్రప్రసన్నాస్త్రితేలంసా
హనేనజీవనాన్తేపితవరాజ్యభిజ్ఞోనాస్తి - రాజాచసాష్టాక్షపాతంప్రణ
మ్యోవాచ- దేవిరాజ్యేనవామమప్రయోజనంనాస్తియదిమయ్యసుకం
పాత్రియతేతదామమాయశ్చేషేణాప్యయం రాజపుత్రస్సపుత్రదారో
జీవతుఅన్యథాహంయథాప్రాప్తాంగతింగచ్ఛామి-భగవత్యువాచ - అ
నేనతేసత్యోతగ్దేణ భృత్యవాత్సల్యేన చతుష్టాస్త్రిచృవిజయ్యాభవతి
యమపిసపరివారోరాజపుత్రోజీవత్విత్తుక్త్వాదేవ్యదృశ్యాభవత్ - రా
జాతాంప్రణమ్యాలక్షితశ్చలితఃప్రాసాదపృష్ఠతదైవగత్వాసుప్తః- వీ
రవరోపినపుత్రదారఃప్రాప్తజీవనస్సృగృహంగతః- అథపునద్వారస్థో
వీరవరోభూపాలేనపృష్ఠస్సన్నాహ - దేవసారుదతీస్త్రీమామవలోక్యా
దృశ్యాభవత్ - నకాప్యన్యావార్తావిద్యతే - తద్వచనమాకర్ణ్యరాజావి
స్తయత్కథమయంశ్లోఘ్నోమహాసత్వః.

యతః॥ శ్లో॥ ప్రియంబ్రూయాదకృపణశూరస్సాన్యదవికణ్ఠనః। దాతా
సత్పాత్రవర్షిస్యాత్పగల్భస్సాన్యదనిష్ఠురః॥

వా॥ ఏతన్మహాపురుషలక్షణం - ఏతస్మిన్సర్వమస్తి-తతస్సరాజా
ప్రాతశ్చిష్టపఖాంకృత్వా సర్వవృత్తాంతంప్రస్తుత్య ప్రసాదాక్షన్యైక
ణ్ణటరాజ్యందదౌ - తత్క్రిమాగస్తుకౌజాతిమాత్రాద్దుష్టస్త్రాప్యష్ట
మాధమమధ్యమాస్సన్విచక్రవాకోబ్రూతే.

శ్లో॥ యోకార్యంకార్యవచ్ఛాస్తిసకింఘ్రీన్మపేచ్ఛయా। వరంస్వా

మమనోదుఃఖంతన్నశాసేదకార్యతః ॥ వైద్యోగురుశ్చమస్త్రీవయస్య
రాజ్ఞఃప్రియంపదాః।శరీరధర్మకోశేభ్యఃక్షిప్తంసపరిహీయతే॥ శృణుదే
వ॥పుణ్యాల్లబ్ధంయదేకేనతన్నమాపిభవిష్యతి । హత్వాభిక్షుంమహాలో
భాన్నిధ్యర్థీనాపితోయథా॥

వా ॥ రాజాపుచ్ఛతికథమేతత్ - మస్త్రీకథయతి - అస్త్రయోధ్యా
యాంచూడామణిరామతుమ్రయః। తేనధనార్థినామహతాక్షేశేనభగ
వాంశ్చంద్రార్ధచూడామణిశ్చిరమారాధితః - తస్యాజ్ఞాయాయత్యైశ్వ
రేణస్వప్నేఆదిప్తః । యత్త్వమద్యప్రాతఃతౌరంకృత్వాఅగుడహస్త
స్సృగ్మహేనిభృతం ఘాత్యసీతతోయదాగతంభిక్షుకం ప్రాజ్ఞజేవ
శ్యసీతమేవనిర్దయంఅగుడప్రహారేణహనిష్యసీతతోసాభిక్షుకస్త్రైణా
త్సువర్ణపూర్ణకలశోభవిష్యతితేనత్వయాస్వేచ్ఛయా యావజ్జీవంసుఖ
నాభవితవ్యం - అథతదనుష్ఠితేనతితద్వృత్తంతౌరకరణాయానీతేననా
పితేనతత్సర్వమాలోక్యచిన్తితం అహూనిధిప్రాప్తేరయముపాయః -
తదహమప్యేవఽకింసకరోమి - తతఃప్రభృతిసనాపితస్తథావిధోలగుడహ
స్తఃప్రతిదినంభిక్షుకాగమనమపేక్షతే - ఏకదాసమాగతోభిక్షుకొలగు
డేనహత్వావ్యాపాదితఃతేనాపరాధేనరాజపురుషతాడితః పశ్చత్వంగ
తః - అతోహంబ్రవీమిపుణ్యాల్లబ్ధంయదేకేనేత్యాది - రాజాహ.

శ్లో॥ పురావృత్తకథోద్ధారైఃకథంనిర్ణీయతేవరః । వాప్యాన్నిషాగ్ర
ణోబద్ధర్వాకింవిశ్వాసఘాతుకః॥

వా ॥ యాతుప్రస్తుతమనుష్ఠీయతాంమలయాధిత్యకాయాంచిత్రవ
ర్ణస్తదధునాకింవిధేయం - మస్త్రీవదతి - దేవఆగతప్రణిధిముఖాన్తయా
శ్రుతంతన్నహేమన్త్రిణోగృధ్రస్యోపదేశాచ్చిత్రవర్ణేనానాదరః కృతః
తదసామూఢోజేతుంశక్యః.

యతః॥ శ్లో॥ లుబ్ధఃకూరోవశోసత్యఃప్రమాదీభీరురస్థిరః।మూఢో
యోధావమన్తాచసుఖభేద్యోరిపుష్కలైః॥

వా ॥ తతోసాయావదన్నద్ధర్మద్వారరోధనంకరోతితావన్నద్యప్రివస
వశ్శక్యసుతద్బలానిహంతంసారసాదయస్సేనాపతయోనియుజ్యంతాం.

తథాచోక్తం || శ్లో || దీర్ఘవత్సవపరిశ్రాంతం నద్యద్రివససజ్జులం |
మోరాగ్నిభయనస్త్రస్తంతుత్పిపాసాద్దితంతథా || ప్రశస్తంభోజనవ్య
గ్రంవ్యాధిదుష్ఫిక్షపీడితం | అసంస్థితమభూయిష్టం వృష్టివాతసమాకు
లం || పంకపాంసుజలక్లిన్నంసువ్యస్తంవత్సవజీతం | ఎవంభూతంమహీ
పాలఃపరసైన్యంవినాశయేత్ || అన్యచ్ఛ || అవసంధభయాద్రాజాప్ర
జాగరకృతశ్రమం | దివాసుస్తంసదాహన్యాన్నిద్రావ్యాకులసైనికం ||

వా || అతస్తేతస్యప్రమాదినోబలంగత్వా యథావకాశం దివారాత్రా
వాఘ్నస్తబహవో నిహతాస్తతశ్చిత్రవణ్ణోవివణ్ణస్త్వమత్త్రిణం దూ
రదర్శినమాహ - తాతకిమిత్యస్తదుపేతౌక్రియతేకింక్వాపివినయోమ
మాస్తి.

తథాచోక్తం || నరాజ్యంప్రాప్తమిత్యేవంవర్తితవ్యమసాంప్రతం |
త్రియంవ్యావినయోహన్విజరాకూపమివోత్తమం ||

వా || అచిచ-దక్షశ్చియమధిగచ్ఛతిపథ్యాశీకల్యతాంసుఖమరోగీచ-
ఉద్యుక్తోవిద్యాంతంధర్మార్థయశాంసచవిసితః గృహ్రోవదత్ దేవశృణు.

శ్లో || అవిద్యాసపిభూపాలోజ్ఞానబుద్ధ్యపసేవయా | పరాంశ్రియమ
వాపోతిజలాసన్నతరుర్యథా || అన్యచ్ఛ || పానంస్త్రీమృగయామ్యాతమ
ర్థదూషణమేవచ | వాద్దణ్ణయోశ్చపారుష్యందూషణానిమహీభుజాం ||
కించ || ససాహసైకాస్తవశానువర్తినాసచాప్యపాయోపహతాస్తరాన్త
నా | విభూతయశ్శక్యమవాప్తూర్జితానయేచశౌర్యేచవసన్నిసమ్పదః ||

వా || త్వయాప్యబలోత్సహమవలోక్యసాహసైకరసికైసమయోప
స్యస్తైష్వపిమస్త్రైష్వనవధానంవాక్పారుష్యచ్ఛక్రతమతోదుర్నితేఃఫల
మిదమనుభూయతే.

తథాచోక్తం || దుర్నన్త్రిణంకముపయాన్తినసీతిదోషాఃసంతాపయన్తిక
మపథ్యభుజంసరోగాః | కంశ్రీర్నదర్పయతికంసనిహన్తిమృత్యుఃకంస్త్రీ
కృత్రాసవిషయాఃపరితాపయన్తి || ముదంవిషాదశ్శరదంహిమాగమఃతమో
వివస్వానసుహృదఃకృతఘ్నతా | విశుద్ధబుద్ధిశ్శుచమాపదంనయఃశ్రియ
స్సమృద్ధాఅపిహన్తిదుర్నయః || వా || తతోమయాప్యలోభితంప్రజ్ఞాహీ

నోయంకథమన్యథామమనీతికథాభిర్వర్తయతి.

యతః॥ శ్లో॥ యస్యనాస్తిస్వయంప్రజ్ఞాశాస్త్రంతస్యకరోతికిం॥ లోచనాభ్యాంపిహీనస్యదర్పణఃకింకరిష్యతి॥ వా॥ తెనాహమపితూష్టింస్థితః
అథరాజాబద్ధాఙ్గాలిరాహ-తాత - అస్తిమహాపరాధః - ఇదానీమవశిష్ట
బలసహితోపి విధ్యాచలంయథాగమిష్యామి తదుపేదిత - గృధ్రస్యగ
తంచింతయతికర్తవ్యోత్రప్రతీకారః.

యతః ॥ శ్లో॥ దేవతాసుగురౌగోషురాజసుబ్రాహ్మణేషుచనియస్త
వ్యస్సదాకోపోబాలవృద్ధాతురేషుచ ॥ వా॥ మస్త్రీవిహస్యబ్రాతేదేవ
మౌబైషీస్సమాశ్వాసిహిశృణుదేవ.

శ్లో॥ మస్త్రీణాంభిన్నసద్ధానేభిషజాంసాన్నిపాతకే॥ కర్మాణీయుజ్య
తేరాజ్ఞఃసుప్థఃకోవానపణ్డితః॥ అపరంచ ॥ అరభస్తేల్పమేవాజ్ఞాఃకామం
వ్యగ్రాభవన్తిచ॥ యహోరమ్భాఃకృతధియస్త్రైస్తన్తిచనిరాకులాః॥

వా॥ తదత్రభవత్ప్రతాపాదేవదుర్గంభజ్జ్వాలీర్తిప్రతాపసహితం
త్వామచిరేణకాలేనవిధ్యాచలంనేష్యామి - రాజాహకథమధునాన్వల్ప
బలేనతత్సంపద్యతే - గృధ్రోవదతిదేవసర్వంభవిష్యతి-యతఃవిజిగీషోద్దీ
ర్ఘసూత్రతావిజయసిద్ధేరవశ్యం భావస్తదద్యదుర్గద్వారరోహోవిధీయ్య
తాం-ప్రహితవ్రణిధినాబకేనాగత్యహిరణ్యగర్భస్యతత్రాధితం-దేవస్వ
ల్పబలవినాయం-రాజాచిత్రవర్ణిగృధ్రస్యమస్త్రోపప్తంభేనదుర్గావరో
ధంకరిష్యతి-రాజహంసోబ్రాతేసర్వజ్ఞకిమధునావిధేయం-చక్రవాకో
వదతిస్వబలేసారాసారంవిచార్యస్వర్ణవస్త్రాద్రిదానేనయథాహం
పూజ్యతాం.

యతః॥ శ్లో॥ యఃకాకినీమవ్యవధప్రపన్నాంసముద్ధరేన్నిమగ-సహస్ర
తుల్యం॥ కాలేషుకోటివ్యపిముక్తహస్తస్తంరాజసిహ్నంనజహాతిల
క్ష్మీః॥ అన్యచ్చ॥ క్రతౌవివాహేవ్యసనేరిపుక్షయేయశసూరేకర్మణిమిత్ర
సంగ్రహే॥ ప్రియాసునారీవ్యధనేషుబద్ధవ్యతివ్యయోనాస్తిసరాధిపా
ప్తసు॥ యతః॥ మూర్ఖస్సల్పవ్యయత్రాసాత్సర్వనాశంకరోతిహి॥ కన్సు
ధీస్సత్త్యజేద్భాజ్జంశులగస్యేవాతిసాధ్వసాత్॥

వా॥ రాజాహకథమిదానీమతివ్యయోయుజ్యతే ఉక్తచ్ఛ్చ॥ అపదర్శంభ
నంరత్నేత్-మస్త్రీబ్రూతే శ్రీమతఃకథమావదః- రాజాహ-కదాచితు-
పితాలక్ష్మీః-మస్త్రీపునర్వదతిసజ్జితార్థోపనశ్యతి - తదేవంకారృణ్యంప
రిత్యజ్యస్వభటాఃదానమానాభ్యాంపురస్కరియంతాః.

తథాచోక్తం ॥ శ్లో॥ పరస్పరజ్ఞాసన్నుస్తాః ప్రాణాత్మకుంసునిశ్చి
తాఃకులీనాఃపూజితాన్సమ్యగ్విజయంతేద్విషాంబలం॥ అపరఞ్చ॥ స్వభ
టాఃకిలసంపన్నాస్సంహతాఃకృతనిశ్చయాఃఅపిపఞ్చశతంశూరానిఘ్న
న్తిరిపువాహినిం॥ కీఞ్చ॥ శిష్టైరవ్యవిశేషజ్ఞఉగ్రశృక్వతనాశకః॥ త్యజ్యతే
కింపునరానైర్వరశ్చాప్యప్యంభరిర్నరః॥ యతః ॥ సత్యంశౌర్యంద
యాత్యాగోన్మవస్యైతేమహాగుణాః । ఏతైస్త్యక్తోమహీపాలః ప్రా
ప్తోతిఖిలవాచ్యతాం॥ వా॥ అమాత్యావపపురస్కర్తవ్యాః.

తథాచోక్తం ॥ శ్లో॥ యోయేనప్రతిబుద్ధస్సాన్యతృహతేనోదయేవ్య
య్యానువిశ్వస్తోనియోక్తవ్యః ప్రాణేషుచథనేషుచ ॥ యతః ॥ ధూర్త
స్త్రీనివాశిశుర్యస్యమంత్రిణస్సర్వహీనతేః । అనీతివపనక్షిప్తఃకార్యా
జ్ఞాసనిమజ్జతి ॥ శృణుదేవ॥ హర్షక్రోధౌసహాయస్యకోశస్సల్పవ్యయే
నచ । నిత్యంభృత్యానపేక్షాచతస్యస్యాధనదాధరా ॥ యేహంరాజ్ఞాస
హస్యాతాముపచయాపచయాధురవం । తెమాత్యాగతితాన్రాజానావ
మన్యేత్-దాచన॥ యతః॥ మహీభుజోమదాంధస్యమజ్జతఃకార్యసాగరే ।
స్థలతోహికరాలంబఃససుహృద్భిరచేష్టితం ॥ వా॥ అథాగత్యప్రణమ్యమే
ఘవణ్ణాబూతే-దేవదృష్టిప్రసాదంకురు- ఎవయుద్ధాధీవిపత్నీదుర్గద్వా
రితిష్ఠతితదైవపాదాదేశాద్భహిర్నిః సృత్యస్వవిక్రమందర్శయామితేన
దేవపాదానామాన్మణ్యముపగచ్ఛామి-చక్రవాకోబూతే- మైవంయది
బహిర్నిఃసృత్యయోధవ్యంతదాదుర్ధౌశ్రయణంనిష్క్రియోజనం.

అపరంచ॥ శ్లో॥ విషమోపియథానక్రస్సలిలాన్నిస్సృతోవశః । వనా
ద్వినిర్గతస్సత్యంసిహిహిపిస్యాత్సృగాలవత్ ॥ వా॥ వాయసోబూతే
దేవస్వయంగత్వాదృశ్యతాంయుద్ధం

యతః॥ శ్లో॥ పురస్కృత్యబలంరాజాయోధయేదవలోకయత్ । స్యా

మినాధిష్ఠితశ్శ్చపికింసంహాయతేధ్రువం॥ వా॥అథతేనర్వేదుర్గద్వా
రంగత్వామహాహవంకృతవస్త్రః - అపరేమ్యశ్చిత్రవర్ణారాజాగృధ్రము
వాచ-తాతయత్ప్రతిజ్ఞాతంతదధునాపాలయ-గృధ్రోబ్రూతేశ్వణుదేవ
శ్లో॥అకాలసహమత్యల్పంమూర్ఖవ్యసనినాయకం॥అగుప్తంభీరుయో
ధంచదుర్గవ్యసనముచ్యతే॥వా॥తత్రావదత్రనాస్తి.

శ్లో॥ఉపజావశ్చిరాద్గోధోవసుంధస్తీవ్రపారుషః॥ దుర్గస్యలంఘ
నోపాయాశ్చత్వారఃకథితాశ్చమే॥ వా॥అత్రచయథాశక్తిక్రియతాం
యుద్ధంకర్ణేకథయతి-తత్రానుదితపవభాసురేప్రాతఃకాలచతుర్ద్వపి
ద్వారేషుయుద్ధేప్రప్తౌతైదుర్గాభ్యంతరగృహేగృహేకాకేనాగ్నిర్నిక్షి
ప్తః-తతోగృహీతంచుర్గమితికోలాహలంశ్రుత్వానెకగృహేషుపావకం
ప్రదీప్తంప్రత్యక్షేణావలోక్యరాజహంసస్యసైనికాఃఅన్యేచదుర్గవాసి
నస్సత్వరంజలంప్రవిష్టాః.

యతః॥శ్లో॥సుమంత్రితంసువిక్రాంతంసుయుద్ధంసుపలాయితం॥ప్రా
ప్తకాలేయథాశక్తిమర్యాన్నతువిచారయేత్॥

వా॥రాజహంసస్సుఖీస్వభావాన్మందగతిఃసారసద్వితీయశ్చదిత్రవ
ర్ణస్యసేనాపతినామకుర-తేనాగత్యవేష్టితః-హిరణ్యగర్భరాజాహసే
నావతేసారసమమానురోధాదాన్యైరంసవ్యాపాదయిష్యసిత్వం గంతు
మధునాపినమర్థఃతద్గత్యాజలంప్రవిశ - మత్పుత్రంచూడాకర్ణనామా
నంసర్వజ్ఞస్యసమ్మత్యారాజానంకారయిష్యసి-సారసోబ్రూతే - దేవన
వక్తవ్యమేవందుస్సహంవచఃయావచ్చంద్రారోదివిత్థితః తావద్వి
జయతాందేవః - అహంపునరేవదుర్గాధికారీతన్మమమాంసాస్సగ్నిలిప్తై
నవత్కానాప్రవిశతుశశ్రుః.

శ్లో॥క్షమీదాతాగుణగ్రాహీస్వామీభాగ్యేనలభ్యతే॥ శుచిర్దక్షాను
రక్తశ్చభృత్యఃఖలుసుదుర్లభః॥వా॥సారసోబ్రూతేశ్వణుదేవ.

శ్లో॥యదిసమరమపాస్యనాస్తిమృతోగ్భయమితియుక్తమితోన్య
థాప్రయాతుం॥అథమరణమవశ్యమేవజంతోఃకిమితిముధామలినంయశః
క్రియంతాం॥అన్యచ్చ॥భవేత్సిన్ధవనోద్భాగ్నిద్రవీచివిభ్రముభణ్ణురే॥జా

యతేపుణ్యయోగేనపదాధైజీవితవ్యయః ॥ వా ॥ దేవత్వంచస్వామి -
సర్వధారక్షణీయః.

యతః॥ శ్లో ॥ ప్రకృతిస్సాన్వమినాత్యక్తాసమృద్ధాపినజీవతి। అపిధన్వస్తరి
రైవద్యఃకింకరోతిగతాయపి॥ అపరంచ॥ నరేశ్వరైజగత్సర్వముస్థిలతిని
మీలతి । సూర్యోదయఇవాంభోజంతప్రబోధేప్రబుధ్యతే॥ అపిచ॥ స్వా
మ్యమాత్యశ్చరాష్ట్రించదుర్గంకోశోబలంసుహృత్ । రాజ్యాంగానిప్ర
కృతయఃపారాణాంశ్రేణయోపిచ॥ వా॥ అత్రాపిప్రధానాగ్ధంరాజా-
అథసుక్కుటేనాగత్యరాజహంసస్యశరీరైఖరతరనఖాఘాతఃకృతః- తత
స్సత్వరముపసృత్యసారసేనస్వదేహోస్తరితః- అనస్తరంకుకుటనఖప్ర
హారైర్జ్వరీకృతేనసారసేనస్వాంగేనాచ్ఛాద్యరాజాజలేక్షిప్తః- కుక్కు
టోపిసేనాపతేశ్చంచుప్రహారేణవ్యాపాదితఃపశ్యాత్సగసోపిబహుభిః
పక్షిభిఃసంభూయవ్యాపాదితః- అథచిత్రవర్ణిరాజా-దుర్గంప్రవిశ్యదు
గ్రావస్థితంద్రవ్యంగ్రాహయిత్వావందిభిర్జయశజైరానందితోబహిర్ని
ర్జగామ- రాజపుత్రైరుక్తం- తస్మిన్రాజహంసబలసౌసారసఃపుణ్య
వాణ్యేనస్వదేహదానెనరాజారక్షితః.

యతః॥ శ్లో ॥ జనయన్తిసుతాన్సర్వానైవగవాకృతీన్ । విషాణోల్లి
ఖతస్కంధంకాచిదేవగవాంపతిం॥ వా॥ విష్ణుశర్మణోక్తంస్వభావతస్స
దేహానశ్రీతానక్షయలోకాన్విద్యాధరీపరిజనోనుభవతుమహోనత్వః.

తథాచోక్తం॥ శ్లో ॥ ఆహవేషుపయేశూరాస్సాన్వయ్యర్థంశ్యక్తజీవి
తాః । భర్తృభక్తాఃకృతజ్ఞాశ్చతేనరాస్సర్వగమినః॥యత్రతత్రహత
శూరశ్శత్రుభిఃపరివారితః । అక్షయాకలభతేలోకాయదిత్యైబృంసగ
చ్ఛతి॥ వా॥ దిగ్రహఃశ్రుతోభవద్భిః- రాజపుత్రైరుక్తంశ్రుత్వాసుఖినో
భూతావయం-విష్ణుశర్మాబ్రవీత్-అపరమప్యేవమస్తు.

దిగ్రహఃకరితురంగపత్తిభిర్మాకదాపిభవతాన్మహీభుజాం । నీతిమ
స్త్రీపవనైస్సమాహతాస్సంశ్రయస్తుగిరిగహ్వరంద్విషః॥

ఇతిహితోపదేశేదిగ్రహానామతృతీయకథాసంగ్రహః

సమాప్తః.

శ్రీరామాయణము

హి తో ప దె శె.

సంధిర్నామచతుర్థకథాసంగ్రహః.

—*—

వా॥పునఃకథారంభకాలరాజపుత్రైరుక్తం- ఆర్యవిగ్రహస్ఫులితో
స్తాభిస్సద్ధిరధునాభిధీయతాం - విష్ణుశర్మణోక్తం-శ్రూయతాంసద్ధిమ
పికథయామియస్యాయమాద్యశ్లోకః.

శ్లో॥ వృత్తేనుహతిసంగ్రామేరాజ్ఞోర్నిహతసేనయోః । స్థేయా
భ్యాంగృధ్రచక్రాభ్యాంవాచాసద్ధిఃకృతఃక్షణాత్॥వా॥రాజపుత్రాడీ
శుఃకథమేతత్ - విష్ణుశర్మకథయతి-తతస్తేనరాజహంసేనోక్తం-కేనా
న్మద్దుర్గైఃప్రీతిప్రీతిః కింపాథకృతేన కింవాన్మద్దుర్గవాసినాకేనాపివిపక్ష
యుక్తేన-చక్రవాకోవదతిదేవభవతోనిష్కారణబద్ధురసామెఘవర్ణఃసవ
రివారోనదృశ్యతేతన్నస్యేతస్యవిచెష్టితమిదంరాజాక్షణంవిచిన్త్యాహ అ
స్తితావదేవంమమదుర్భాగ్యమేతత్.

తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ అపరాధస్సదైవస్యనపునర్నన్త్రిణామయం।కా
ర్యంసుఖటితంయత్సాదైవయోగాద్వనశ్యతి ॥ వా॥మన్త్రిబ్రూతేఉ
క్తమేతత్.

శ్లో॥విషమాంహిదశాంప్రాప్యదైవంగర్హయతేనరః।అన్యనఃకర్మదో
షాంశ్చనైవజానాత్యపజ్ఞీతః ॥ అపరంచ ॥ సుహృదాంహితకామానాం
యోవాక్యంనాభినందతి । సకూర్మశివదుర్భుద్ధిఃకాష్టాద్భ్రష్టోవినశ్యతి ॥

వా॥రాజాహుఃకథమేతత్-మన్త్రికథయతి-అస్తిమగధశేషపుష్కల
లాభిధానం సరస్త్రచిరాత్సంకటవికటనామానౌహంసౌనివసతః - త
యోర్నిత్రంకమ్బుగ్రీవనామాకూర్మశ్చప్రతివసతి-అదైకదాధీవరైరా
గత్యత్రోక్తంయదత్రాస్తాభిరద్యోషితాప్రాతర్మత్యకూర్మాద
యోవ్యాపాదయితవ్యాఃతదాకర్ణ్యకూర్మోహంసావాహ - సుహృదౌ
శ్రుతోయంధీవరాలాపః అధునాకిన్యుయాకర్తవ్యం - హంసావాహతు
జ్ఞాయతాం పునస్తావత్ప్రతిర్యదుచితంతతాకర్తవ్యంకూర్మోబ్రూతే
మైవంయద్దృష్టవ్యంతతాకర్తవ్యమత్ర.

తథాచోక్తం॥అనాగతవిధాతాచప్రత్యుత్పన్నమతిస్తథాద్వావెతా

సుఖమేధేయద్భవిర్యోవినశ్యతి || వా || తావాహతుఃకథమేతత్ - కూర్మకథయతి - పురావితస్యైస్సైవసరస్యైవవిధేషుధీవరేషూపస్థితేషుమత్యుత్తయేణాలోచితంతత్రానాగతవిధాతానామైకోమత్స్యః - అహంతావత్జలాశయాస్తరంగచ్ఛామిత్యుత్తాహ్రదాస్తరంప్రవిష్టః - అపరేణప్రత్యుత్పన్నమతినామ్నామత్యేనాభిహితంభవిష్యదథేప్రమాణాభావాత్కుశ్రమయాగస్తవ్యంతదుత్పన్నేయథాకార్యంతదనుష్ఠేయం.

తథావోక్తం||శ్లో||ఉత్పన్నామాపదంయస్తుసమాధతైసబుద్ధిమాః|
వణిజోభార్యయాజారఃప్రత్యత్యైనిహ్నుతోయథా||

వా||యద్భవిష్యఃకథమేతదిత్యుచ్ఛతి - ప్రత్యుత్పన్నమతికథయతి|
స్త్రీవిక్రమపురేనముద్రదత్తోనామవణిక్ - తస్యరత్నప్రభానామవధూః
కేనాపిస్వసేవకేనసహసదారమతే.

యతః||శ్లో||నైతావత్సమవేక్షునైనచావయవనిశ్చయం| సురూపంవా
కురూపంవాపుమానిత్యేవభుంజతే||అన్యచ్ఛ|| ఇహస్త్రింసునిశ్చితమపిప్రతి
చింతనీయమారాధితోనరపతిఃప్రతిశఙ్కనీయః| అజ్ఞాస్థితాపియవతిఃపరి
శఙ్కనీయాఇహైన్యపేచయువతౌచకుతోవశిత్యం||

వా||అథైకదాతస్యముఖేనుంబనందదతీసాసముద్రదత్తేనావలోకితా
తతఃబన్ధకీభర్తుస్సమీపంగత్వాపాహనాతైతస్యసేవకస్యహహతీర్వృ
తిఃయతోయుష్మద్బంధనీయమానంకరుషిరమశ్నోతి-అస్యవదనేకరూరగ
ద్ధోమయాఘాతః-తచ్ఛ్చుత్వాసేవకేనప్రకుప్యోక్తం-యస్యస్వామినో
గృహే-ఏతాదృశీభార్యాతత్రసేవకేనకథంఘోతవ్యం యత్రప్రతిక్షణం
గృహిణీసేవకస్యముఖేజిహ్రుతితతోసాపుష్టాయచలితః| తతోసాసాధు
నాయత్నంతోవ్యరక్షితః-అతోహంబ్రవీమ్యత్పన్నామాపదమిత్యా
ది-తతోయద్భవిష్యేణోక్తంయదభావినతద్భవీత్యాది-తతః ప్రాతర్జ్ఞా
నేనబద్ధఃప్రత్యుత్పన్నమత్కృతవదాత్మానం సందర్శ్యస్థితస్తతోజాలా
దవసారితోయథాశక్త్యుత్ప్లత్యగంభీరంజలంప్రవిష్టః యద్భవిష్యశ్చధీ
వరైఃప్రాప్తౌవ్యాపాదితః - అతోహంబ్రవీమి-అనాగతవిధాతేత్యాది-
తద్యథాహమన్యద్గ్రీదంప్రాప్తోమితథాక్రియతాం - హంసావాహ

తుఃజలాశయాస్తరే ప్రాప్తైతవకుశలంస్థలేగచ్ఛతస్తైకోవిధిః - కూర్మో
బ్రూతేయథాహంభవద్భ్యాంసహాకాశవత్సనాయామి తథావిధీయ
తాం- హంసాబ్రూతఃకథముపాయస్సంభవతి - కచ్ఛపోవదతియువా
భ్యాంచఱ్ఛుధృతంకాస్తఖిణ్ణమేకంమయాముఖేనావలంబ్యగస్తవ్యం యు
వయోఃపక్షుబలేనమయాపిసుఖేనగస్తవ్యం- హంసాబ్రూతఃసంభవత్యే
వముపాయః.

కింతు॥శ్లో॥ఉపాయంచీస్తయన్ప్రాజ్ఞోప్యపాయమపిచిస్తయేత్ । ప
శ్యతోబకమూర్ఖస్యనకులైర్భక్షితాఃప్రజాః॥

వా॥కూర్మఃపుచ్ఛతికథమేతత్-తౌకథయతః-అస్తుత్తరపథేగృహ
కూటోనామపర్వతః- తత్రైవరేవాతీరస్యగ్రోధపాదపేబకానివసన్తి-
తద్వృక్షస్యాధస్తాద్వివరేనర్పస్తిప్తతీసవతేషాం బాలాపత్యానిభాదతి-
అథశోకాగ్రానాంబకానాంప్రలాపంశ్రుత్వాకేన చిద్వృద్ధబకేనోక్తం-
ఏవంకురుథయూయం మత్స్యినానీయనకులవివరాత్సర్పవివరం యావ
త్పక్షిగ్రమేనైకైకశోమత్స్యినాస్తీర్యాగచ్ఛత- తతస్తదాహారలు
భైర్నకులైరాగత్యసర్వోరప్తవ్యస్సృభావద్వేషా త్సర్పవివరందృష్ట్వా
ప్రవిశ్యససర్వోహంతవ్యః- తథానుష్ఠితేనతితైర్నకులైస్తద్వివరంప్ర
విశ్యసర్వోహారితః- తతోనకులైర్వృక్షౌపరిపక్షిశాబకానాంరావశ్యు
తోనంతరంతద్వృక్షమారుహ్యపశ్యతాంబకానాంశాబకాభక్షితాఃఅత
ఆవాంబ్రూవఉపాయంచీస్తయన్నిత్యాది - ఆవాభ్యాంనీయమానం
త్వాంశృష్టేలోకైఃకించీద్వక్తవ్యమేవాశ్చర్యత్వాత్ తదాకర్ణ్యయది
త్వముత్తరం దదాసీతదాతవమరణంభవిష్యతి తత్సర్పథా త్రైవస్థీయ
తాం-కూర్మోవదతికిమహమప్రాజ్ఞః నాహముత్తరందాస్యామికిమపినవ
క్తవ్యస్సయా-తథానుష్ఠితేనతికాశేనీయమానంతం కూర్మమలోక్య
సర్వేగోరక్షకాఃపశ్చాద్ధావన్తివదన్తిచ-అపరాయహదాశ్చర్యంపక్షి
భ్యాంకూర్మస్సమూహ్యాతే-తత్రకశ్చిదాహయద్యయంకూర్మఃపతతితదా
త్రైవపత్వాభాదితవ్యోసుయా-కోపినిగడతిఖిణ్ణశోశంకృత్వానేతవ్యః
కశ్చిదాహాలయంసీత్వాదద్భాభక్షణీయః - ఏవందుస్సహంపరుషవచన

మాకర్ణ్యక్రోధాద్విస్తృతపూర్వసంసారోవదత్ యుష్మాభిర్భుక్తభ
క్షితవ్యమితివదన్ కాస్తాత్పతితోగోరక్షతైర్వ్యాపాదితః - అతోహం
బ్రవీమిసుహృదాంహితకామానామిత్యాది.

అన్యచ్ఛ్లో॥ రక్షితవ్యంసదావాక్యంవాక్యాద్భవతినాశసంహంసా
భ్యాంసీయమానస్యకూర్మస్యవతనంయథా॥

వా॥ అథప్రణిధిర్భక్స్తత్రాగత్యతమువాచదేవప్రాగేవమయా
నివేదితందుర్గశోధనంప్రక్షుణంకర్తవ్యమితితచ్ఛయిష్మాభిర్నృతంఅథ
స్తదనవధానస్యఫలమిదమనుభూతందుర్గదాహశ్చైయం మేఘవర్ణవా
మ్నావాయసేనగృధ్రప్రయుక్తైనకృతః-రాజానిశ్వస్యాహ.

శ్లో॥ ప్రణయాదుపకారాద్వాయోవిశ్వసతిశత్రుషు । ప్రసుప్తశ్చ
వృత్తౌగ్రాత్యతితఃప్రతిబుధ్యతే॥ వా॥ ప్రణిధిరువాచతతోదుర్గదాహం
విధాయయదాగతోమేఘవర్ణస్తదాచిన్రవణైనప్రసాదితేనోక్తంఅయం
మేఘవర్ణోశ్రకర్పూరద్వీపగాజ్యేభిషిచ్యతాం.

తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ కృతకృత్యస్యభృత్యస్యకృతంనైవప్రణాశయేత్,
ఫలెనమనసావాచాదృష్టౌచైనప్రహర్షయేత్॥ వా॥ చక్రవాకోబ్రూతే
దేవశ్రుతంయత్ ప్రణిధిఃకథయతి-రాజాహతతస్తతః-ప్రణిధిరువాచత
తఃప్రధానమంత్రిణాగృధ్రేణోక్తం దేవనెదముచితం ప్రసాదాంతరం
క్రియతాం.

యతః॥ శ్లో॥ అధికారేణయోయుక్తఃకథంతస్యాస్తిఖణ్డనంసీచేమూప
కృతంరాజన్వాలుకమివముద్రితం॥ అపరంచ ॥ మహతామాస్పదేనీచః
కదాపినహియుజ్యతే । సహిమాదామణిష్ఠానెపాదుకాకైశ్చిదివ్యతే ॥
తథాచోక్తం ॥ శ్లో॥ నీచఃశ్లాఘ్యపదంప్రాప్యస్వామినంహస్తమిచ్ఛతి।
మూషికోవ్యాఘ్రతాంప్రాప్యమునింహస్తంగతోయథా॥ వా॥ చిన్రవ
ర్ణఃపుచ్ఛతికథమేతత్ - గృధ్రఃకథయత్వస్తిగౌతమస్యమునేస్తపోవనే
మహాతపానామమునిస్తేనాశ్రమసన్నిధానేమూషికశాబకఃకాకముఖా
ద్భుజోద్భుజైరదయాయుక్తైనస్వకీయాహారవిశేషైఃపాలితః - తంచ
మూషికంఖాదితుంయత్నాదన్వవ్యన్భిడాలోమునినాద్భుజేతమ్మూషికం

భీతమాలోక్యతపఃప్రభావాద్భులిష్టోబిడాలఃకృతః- సబిడాలఃకుమరాద్భి
భేతి- తతఃకుమరఃకృతసోపివ్యాఘ్రాద్భిభేతతోసావ్యాఘ్రఃకృతఃఅథ
వ్యాఘ్రమపితమ్నునిర్నూషికనిర్విశేషంవశ్యతి - అతస్సర్వేతత్రత్యాజ
నాస్తమ్నునింద్యప్రేవదన్త్యనేనమునినామూషికోయం వ్యాఘ్రతాంసీ
తః-ఏతచ్ఛ్రుత్వావ్యాఘ్రస్సవ్యథోచిన్తయత్ - యావదనేనమునినాజీ
వితవ్యంతావత్ మమస్వరూపావస్థానమకీర్తికరంనఫలాయవ్యతఇతిస
మాలోచ్యమునింహంతుంసమద్యతః - మునిస్తస్యచిక్కిర్నితంజ్ఞాత్వాపున
ర్నూషికోభవేత్సుక్త్వామూషికవీచకృతః-అతోహంబ్రవీమి-నీచశ్లాఘ్యః
పదంప్రాప్యేత్యాది-అపరంచదేవసుకరమిదమితిసమన్తవ్యం.

శృణు॥ శ్లో॥ భక్షయిత్వాబహున్మత్స్యనుత్తమాధమమధ్యమాః।
అతిలాల్యాగ్భకఃపశ్చిన్మృతఃకరగటసంగ్రహాత్ ॥ వా॥ చిత్రవర్ణఃపు
చ్ఛతికథమేతత్ - మస్త్రీకథయతి-అస్తిమాశవవిషయేపద్మగర్భాభిధానం
సరస్తతైక్రోవృద్ధబకసామర్థ్యహీనఉద్విగ్నమాత్మానం దర్శయిత్వా
స్థిగఃసచకేనచితుగ్రీరేణదృష్టఃపుష్టశ్చ-కిమితిభవానత్రాహారపరిత్యా
గేనత్స్థితి-బకేనాభిహితంమత్స్యమమజీవనహేతవఃమత్స్యశ్చాత్రా
వశ్యమేవప్రాతఃకైవలైర్వార్యాపాదసీయాఇతివార్తానగరోపాస్తేమ
యాకర్ణితాతతోవర్తనాభావేనాస్తన్వరణముపస్థితమితిజ్ఞాత్వాహారేపి
మదాదరఃకృతః - తతోమత్స్యిరాలోచితమిహాసమయేతావదుపకార
కిఏవాయంలక్ష్యతేతదయమేవయథాకర్తవ్యంపుచ్ఛ్యతాం.

తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ ఉపకర్తాగ్రిణాసన్నిర్మమిత్రేణాపకారిణా ఉపక
కారాపకారౌహిల్య్యంలక్షణమేతయోః॥

వా॥ మత్స్యఙ్గోచుఃభోబకాస్సాకంకుత్రక్షణోపాయః। బకోబ్రూ
తే-అస్తిరక్షణోపాయః జలాశయాన్తరాశ్రయణంతత్రైకైకశోహం
యుష్మాన్నయామి। మత్స్యిరపిభయాదుక్తమేవమస్తు- తతోసాదుష్టబక
స్తావన్మత్స్యనేకైకశోసీత్వాకస్త్రింశ్చిద్దేశేఖాదిత్వా పునరాగత్యవదతి
తేమయాజలాశయాన్తరస్థాపితాః అనన్తరంకులీరస్తమువాచభాబక
మామపితృనయ - తతోబకోవ్యపూర్వకులీరమాంసాగ్రీ సాదరంతంసీ

త్వాస్థలేభృతవాః - కులీరోపిమత్స్యకట్టకాకీర్ణాంభూమిందృష్ట్యాచింత
యత్ - హోహతోష్టిమందభాగ్యఃభవత్స్విదాసీంసమయోచితంవ్యవహరి
ష్యామీత్యాలోచ్యకులీరస్తస్యబకస్యగ్రీవాంచిచ్ఛేదనచ పశ్చతాంగతః
అతోహంబ్రవీమీభక్షయిత్వాబహూన్తత్సాన్యనిత్యాది- తతఃపునర్చిత్ర
వర్ణోబూతేశ్వణుతావన్నహామన్త్రిన్మయైతదాలోచితమస్తి- అత్రావ
స్థితేనానేనమేఘవర్ణేనరాజ్ఞాయావత్తికర్పరద్విపస్యోత్తమవస్తూనితా
వస్త్యస్తాకముపనేతవ్యానితేనమహతావిలాసేనాస్మాభిర్వింధ్యాచలే
స్థాతవ్యందూరదర్శివిహస్యాహదేవ.

శ్లో॥ అనాగతవతీంచినాంకృత్వాయస్తుప్రహృష్యతి। సతిరస్కారమా
పోతిభగ్నభాణ్డోద్విజోయథా॥

వా॥ రాజాహకథమేతత్ - మస్త్రీకథయతి-అస్తిదేవీకోతేనగరేదేవ
శర్వానామబ్రాహ్మణః తేనమహావిషువ సంక్రాంతైసక్తుపూర్ణశరావ
ఏకఃప్రాప్తః - తతస్తమాదాయాసాభాణ్డపూర్ణకుంభకారవర్ణపస్యై
కదేశేశయనేషిప్తదేహః - సక్తురత్నార్థంహస్తేదణ్డమేకమాదాయరా
త్రావచింతయత్ యద్యహమిమంసక్తుశరావం విక్రీయదశక పర్వకా
న్ప్రొహ్నిమితదాత్రైవతైః కపద్దకైర్ముటశరావాదికముపక్రీయానేక
థాప్రవృద్ధైర్ధనైఃపునఃపునఃపూగవస్త్రాదికముపక్రీయతం విక్రీయలక్ష
సంఖ్యానిధనానికృత్వా వివాహచతుష్టయంకరిష్యామి తాసుతతోయా
రూపవతీతస్యామధికానురాగంకరిష్యామి-సపత్న్యోయదాద్వంద్వంక
రిష్యంతితదాకోపాకులోహంతాలగుడేనతాడయిష్యామీత్యభిధాయతేన
లగుడఃప్రక్షిప్తః సక్తుశరావశ్చున్జితోభాణ్డానిచబహూనిభాగ్నానితత
స్తేనశబ్దేనాగతేనకుంభకారేణతథావిధానిభాణ్డాన్యవలోక్యబ్రాహ్మణ
స్తీరస్కూతోమణ్డపాద్భహిష్కృతః అతోహంబ్రవీమ్యనాగతవతీంచ
నైమిత్వాదితతోరాజారహసిగృధ్రగ్రిమన్త్రిణఃప్రచ్ఛతాతయథాక
ర్తవ్యంతథోపదిశేతిగృహ్రోపదతిశ్శృణు.

శ్లో॥ మదోద్ధతస్యస్యవతేఃప్రకీర్ణస్యేవదన్తిసః। గచ్ఛన్త్యన్త్యార్గయాత
స్యనేతారఃఖలవాచ్యతాం॥

వా॥ దేవకిమస్త్యభిర్బలదర్పాద్వర్గంభగ్నంకంతుతవప్రతాపాధిష్ఠితోపాయేన-రాజాహభవతాముపాయేన- గృహ్రిబ్రూతేయద్యస్తద్వచనంక్రియతేతదాస్వదేశంగవ్యతాపాధునా - అన్యభావద్వారాకాలే ప్రాప్తేతుల్యబలేనానేన సహపునర్విగ్రహేసత్యస్తాకం పరభూమిస్థానాంస్వదేశగమనమపిచుర్లభం భవిష్యతిసుఖశోభాన్ధం సద్ధాయగమ్యతాండుర్గంభగ్నంకీర్తిశ్చలబ్ధవమమసన్తుతంతావదెతత్.

యతః॥ శ్లో॥ యోహిధర్మపురస్కృత్యహితాభ్యర్తుఃప్రియాప్రియంప్రియాన్యాహతధ్యానితేనరాజాసహాయవాక్పరంతు॥సద్ధిమిచ్ఛేన్నమేనాపిసంధిగోవిజయోయుధి। సుద్దోపసుద్దావనోన్యన్యంసప్తాతుల్యబలంకం॥అన్యచ్ఛుసహృద్బలంతథారాజ్యమాత్మానంకీర్తిమేవచ। యుధిసందేహఙ్లాన్తంకోహికుర్యాదబాలిశః॥

వా॥ రాజోవాచకథమేతత్ - మస్త్రీకథయతి - పురాదైత్యముపాయాదారో సుద్దోపసుద్దానామానో మహతాకాయశ్లేశేన త్రైలోక్యరాజ్యకామనయాచిరాచ్ఛద్ద్రశేఖరమారాధితవస్తై తతస్తయోర్భగవాత్పరితుష్టస్సన్వరంపరయతమిత్యక్తవా ననన్వరం తయోమయాసమాధిష్ఠయా సరస్వత్యాతావన్యద్వత్తుకామావన్యదభిహితవంతౌ యద్యావయోర్భగవాన్పరితుష్టస్తదాస్వప్రియాంపార్వతీంపరమేశ్వరోదదాతు-అథభగవతామ్రుద్ధేనవరప్రదానస్యావశ్యకతయామూఢతయాచపార్వతీప్రదత్తైతతస్తస్యారూపలావణ్యలుప్తాభ్యాం జగన్మూతిభ్యామ్ననసోత్సుకాభ్యాంపాపతిమిరాభ్యాన్మమేత్యన్యోన్యకలహాభ్యాం ప్రమాణపూరుషఃకశ్చిత్పుచ్ఛ్యతామితిమతౌకృతాయాంసవివ భర్తావృద్ధద్విజరూపీసమాగత్యతత్రోపస్థితః - అనంతరమావాభ్యామియం స్వబలలభాకస్యేయమావయోర్భవతి బ్రాహ్మణమపుచ్ఛతాం - బ్రాహ్మణోబూరితే.

శ్లో॥వర్ణశ్రేణోద్విజఃపూజ్యఃక్షత్రియోబలవానపి । ధనధాన్యాధికోవైశ్యశూద్రస్తద్విజసేవయా॥ వా॥ తద్యువాభ్యాంక్షత్రధర్మానుగోయుద్ధనివయువయోర్నియమగ్రత్యభిహితే సతిసాధూక్తమనేనేతికృత్వా

న్యోన్యతుల్యవీర్యోసమకాలేన్యోన్యఘాతేనవినాశముపగతా - అతోహం
బ్రవీమిసద్ధిమిచ్ఛేత్సమేనాపీత్యాది- రాజాహప్రాగైవకిన్నోక్తంభవ
ద్భిః-మస్త్రీవదతిమద్వచసంకిమవసానపర్యంతంశ్రుతంభవద్భిః- తథాపి
మమసన్న్యత్యానాయంవిగ్రహారంభః సాధుగుణయుక్తోయం హిరణ్యగ
ర్భఃసవిగ్రాహ్యః.

తథాచోక్తం॥ స్తో॥సత్యార్యోధార్మికోనార్యఃప్రాతృసంఘాతవా
స్సలీ॥అనేకయుద్ధవిజయీసద్ధేయాస్సప్తకీర్తితాః॥ సత్యేనపాలయన్స
త్యంసద్ధితోవైతివిక్రియాం॥ ప్రాణబాధేపిసువ్యక్తమార్యోనాయాత్య
నార్యతాం॥ ధార్మికస్యాభియుక్తస్యసర్వపవహిపూజ్యతే॥ప్రజానురా
గాధగ్నాచ్ఛద్యుఃఖచ్ఛేద్యోహిధార్మికః॥ సద్ధికార్యోవ్యనార్యేణవినాశే
సముపస్థితే॥వినాతస్యాశ్రయేణాన్యోనకుర్యాత్కాలయావనం॥ హం
సతత్వాద్యథావేణుర్నిబిడఃకంటకైర్వృతః॥సశక్యతేసముచ్ఛేతుంభ్రా
తృసంఘాతవాంస్తథా॥ బలినాసహయోద్ధవ్యమితినాస్తినిదర్శనం॥ప్ర
తివాతంసహిషునఃకదాచిదుపసర్పతి॥ జమదగ్నేస్సుతస్యేవసర్వస్సర్వ
శ్రసర్వదా॥అనేకయుద్ధజయినఃప్రతాపాదేవభుజ్యతే॥ అనేకయుద్ధవిజ
యీసద్ధానంయస్యగచ్ఛతి॥ తత్ప్రతాపేనతస్యాశువశమాయాన్తిశత్ర
వః॥వా॥తదత్రబహుభిర్దురైరుపేతస్సంధేయోయం రాజహంసః-చక్ర
వాకోవదత్ - సర్వమవగతంభోబకప్రజత్వంతద్విశేషవిశ్వంపునజ్ఞాన్
త్వాగమిష్యసి - అథహిరణ్యగర్భఃచక్రవాకంపుప్రవాన్ముద్రికాసద్ధే
యాఃకతితాన్మోక్షుమిచ్ఛామి-మస్త్రీబూతేదేవకథయామి.

శృణు॥స్తో॥బాలోవృద్ధోదీర్ఘరోగితథాజ్ఞాతిబహిష్కృతః॥ భీరుకోభీ
రుజనకోలుభోలుభజనస్తథా॥ విరక్తప్రకృతిశ్చైవవిషయేష్వతిశక్తి
మా॥అనేకచిత్తమస్త్రీశ్చదేవప్రాహ్మణనిద్రకః॥ దైవోపహతకశ్చైవ
దైవచింతకపవచ॥దుర్భిక్షవ్యసనోపేతోబలవ్యసనసంకులః॥ అదేశస్థోబ
హురిపుర్యుక్తఃకాలేనయశ్చన॥ సత్యధర్మవ్యపేతశ్చవింశతిఃపురుషాః
మీ॥ఏతైస్సంధింసమర్షిత్వతిగృహ్ణీయాన్తుకేవలం॥ఎతేవిగృహ్యమాణాహి
క్షీప్రంయాన్తిరిపోర్వశం॥బాలస్యాలప్రభావత్వాన్నలోకోయోధుమి

చృతిః । యద్ధాయద్ధఫలంయస్మాద్దాశుంశక్తోనపాలితః ॥ ఉత్సాహశక్తి
హీనత్వాత్పృథోద్ధిగ్మమయస్తథా । సైవరేవపరిభూయేతేద్వావప్యే
తావసంశయం ॥ సుఖచ్ఛేద్యోహిభవతిసర్వజ్ఞాతిబహిష్కృతః । తత్ర
సైనంవినిఘ్నన్తిజ్ఞాతయస్తావ్త్వమానినః॥

భీరుశ్యుక్థపరిత్యాగాత్స్వయమేవాపగచ్ఛతి । తదైవభీరుజనకస్సం
గ్రామైర్విముచ్యతే ॥ బుద్ధిస్యాసంవిభాగిత్యాసన్నయ్యధ్యవ్యవసజీవి
నః । బుద్ధానుజీవితైరయోదానభినైర్నిహన్యతే ॥ సవ్యభ్యతేప్రకృతిభి
ర్విరక్తప్రకృతిర్యుధిఃసుఖాభియోజ్యోభవతివిషయేష్వతిశక్తిమాక ॥ అ
నెకచిత్తమస్త్రోచ్చద్వేష్యోభవతిమన్త్రిణాం । అనవస్థితచిత్తత్వాత్కా
ర్యైతైస్సుఉపేక్ష్యతే ॥ సదాధర్మబలీయస్తాద్దైవప్రాప్త్యానందకః । విశే
ష్యతేస్వయంహ్యోవదైవోపహతకస్తథా ॥ సంపత్తేశ్చవిపత్తేశ్చదైవమే
వహితారణం । ఇతిదైవంపురోధ్యాయన్నానమపిచెష్టతే । దుర్బిక్ష
వ్యసనీదైవస్వయమేవావసీదతి । బలవ్యసనయ్యుక్తస్యయోధ్యంశక్తిర్న
జాయతే ॥ అదేశస్థోహిరిపుణాస్వల్పకేనాపిహన్యతే । గ్రాహూల్పి
యానపిజలేగజేన్ద్రీయపిక్వతి । బహుశశ్రుస్తుసంత్రస్తశ్చ్యేనమధ్యేక
పోతవత్ । యేనైవగచ్ఛతిపథాతేనైవాసావిపద్యతే । అకాలసైన్యయ్యుక్త
స్తుహన్యతేకాలయోధినా । కాశీకేనహతజ్యోతిర్నిశీతభవవాయుః ॥ స
త్యధర్మవ్యపేతేనసందధ్యాతగదాచన । ససద్ధితోప్యసాధుత్వాగవిరా
ద్యాతివిక్రీయాం ॥

వా ॥ అపరమపికథయామిసంధివిగ్రహాసనయానసంశ్రయదైవధీ
భావాష్టక్ష్మణాఃకర్మణామారంభోపాయఃపురుషవ్రవ్యసంపత్తీదేశకాల
విభాగోవినిపాతప్రతీకారఃకార్యసిద్ధిశ్చైతిపశ్చగోమన్త్రఃసామదానభే
దదణ్ణాశ్చత్వారఉపాయాఃఉత్సాహప్రభుమన్త్రిఇతిశక్తిత్రయం- ఏత
త్సర్వమాలోచ్యనిత్యంవిజగీషవోభవన్తిమహాన్తైః.

యతః॥ శ్లో॥ యాహిప్రాణపరిత్యాగమూర్త్యేనాపినలభ్యతే । సాశ్రీ
ర్నితివిదాంగేహాచంవలాపిస్తథాపతి ॥ తథాచోక్తం॥ విత్తంయదాయ
స్యసమంవిభక్తంగూఢశ్చచారోఃభృతశ్చమన్త్రః । సదాప్రియంప్రాణి

మయోబ్రహ్మీతిససాగరాంతాంపృథిపీంప్రశాస్తి॥వా॥కింతుయన్యపివహా
మన్త్రిణాగృధ్రేణాసన్ధిముపన్యస్తం- తథాపితేనరాజ్ఞాసంప్రతిజయగ
ర్వాన్నమన్తవ్యం-దేవతదేవంక్రియతామస్తన్నిత్రంసింహశద్విపన్యహ
హాబలోనామసారసోరాజాజంబూద్విపేకోపంజనయతుయతః.

శ్లో॥సుగుప్తిమాధాయసుసంహతేనబలేనవీరోవిచరన్నరాతిం । స
న్తాపయేద్యేనసమంసుతస్తస్తప్తేనసన్ధానముపైతితప్తః॥

వా ॥ తతోరాజావీవమస్త్విత్వత్వత్వావిచిత్రోనామబకస్సుగుప్తలే
ఖండత్వాసింహశద్విపంప్రస్థాపితః- అథప్రణిధిఃపునరాగత్యోక్తవాన్
దేవశూక్రియతాంత్రత్యప్రస్తావవంతత్రగృధ్రేణోక్తందేవమేన్యవ
న్తస్త్రచిరముపితస్సవేత్తికింసద్ధేయగుణయక్తోహిరణ్యగర్భోరాజాన
వేతి- తతోసాసమాహూయరాజ్ఞాపృష్టఃవాయుసకీదృశోసాహిరణ్యగ
ర్భోరాజాచక్రవాకోమన్త్రివాకీదృశః- మేఘవర్ణఉవాచ- దేవసహిర
ణ్యగర్భోరాజాయుధిస్థిగర్భవహాశయః సత్యవాక్చక్రవాకసమోమ
న్త్రినక్వాప్యవలోక్యతే - రాజాహయద్యేవంతథాకథమసాత్వయావ
భితిఃమేఘవర్ణోబ్రూతే.

శ్లో॥విశ్వాసప్రతిపన్నానాంవంచనేకావిచిత్రతా॥అంకమారుహ్యసు
ప్తంహిహత్వాకింనామపాదుషం॥ వా॥శృణుదేవతేనమన్త్రిణాహంప్ర
థమదర్శనేవిజ్ఞాతఃకింతుమహాశయోసారాజాతేనమయావిప్రలబ్ధః.

తథాచోక్తం॥శ్లో॥ఆత్మైవమ్యేనయోవేత్తిదుర్జ్జనంసత్యవాదినం॥సత
థావంచ్యతేధూతైర్బ్రాహ్మణంఛాగలస్తథా॥

వా॥రాజాహాకథమేతత్ మేఘవర్ణఃకథయతి-అస్తిగౌతమారణ్యేప్ర
స్తుతయజ్ఞఃకశ్చిద్బ్రాహ్మణః సచయజ్ఞార్థంగ్రామాన్తరాచ్ఛాగము
పక్రియసుంధేనీత్వాగచ్ఛన్ధూర్తత్రయేణావలోకితః-తతస్తేధూర్తాయ
ద్యేషచ్ఛాగఃకేనాప్యసాయేనలభ్యతేతదామతిప్రకర్షోభవతి-ఇత్యాలో
చ్యవృక్షత్రయతలేక్రోశాన్తరేణతస్య బ్రాహ్మణస్యాగహనంప్రతీక్ష్య
స్థితాః - తత్రైకేనధూర్తేనగచ్ఛన్బ్రాహ్మణోభిహితఃఖోబ్రాహ్మణకి
మితికుక్కురః సుదైన్యోహ్యతే విప్రేణోక్తంనాయం శ్వాకింతుయజ్ఞ

చ్చాగః-అథానస్తరస్థితేనాన్యేనధూతైనతదైవోక్తం. తదాకర్ణ్యబ్రాహ్మణశ్చాగంభూమానిధాయముహుర్నిరీక్ష్యపునస్కంధేకృత్వాజ్ఞోలాయమానశ్చలితః.

యతః॥శ్లో॥మతిర్దోలాయతేనూనంసతామపిఖలోక్తిభిః|తాభిర్విశ్వసితోయోసామ్రయతేచిత్రవర్ణవత్॥

వా॥రాజాపృచ్ఛతికథమేతత్ - సకథయతి-అస్తికస్తింశ్చిద్వనోద్దేశేమదోత-టోనామహంసస్తస్యానుచరాస్త్రయఃకాకోవ్యాఘ్రఃసృగాలశ్చఅథతైర్భగినున్భిఃకశ్చిద్వజ్జీవృక్షః పృష్టశ్చమతోభవానాగతఃసచాక్ష్యవృక్షాస్తమకథయత్.

తతస్తైర్నిత్యాసింహాసాసమర్పితః తేనాభయవాచందత్వాచిత్రవర్ణశ్చితినామకృత్వాస్థాపితః-ఎవంకాలోగచ్ఛతి-అథకదాచిత్ - సిహ్వాస్యశరీరవైకల్యాత్ భూరివృష్టికారణాచ్ఛఆహారమలభమానాస్తైవ్యస్తాబభూవుఃతతఃకాకవ్యాఘ్రగోమాయుభిరాలోచితంచిత్రవర్ణమేవయథాస్వామివ్యాపాదయతితథానుష్ఠీయతాం కిమనేనకంటకభుజా - వ్యాఘ్రోబ్రూతేస్వామినాభయవాచందత్వాగృహీతోయంకథమేవంసంభవిష్యతి వాయసోవదతీహసమయేపరిక్షీణఃస్వామీపాపమపికరిష్యతి.

యతః॥ శ్లో॥త్యజేన్నధార్తామహిళాపిపుత్రంఖాడెన్నధార్తాభుజగ్గిస్వమణ్డంబుభుక్షితఃకిన్నకరోతిపాపంక్షీణానరానిషగరుణాభవన్తి॥ అన్యచ్ఛ॥మత్తఃప్రమత్తశోన్నతఃప్రాప్తఃక్రోధీబుభుక్షితః|లుభోభీరుస్త్వరాయుక్తఃకామకశ్చనధర్మవత్॥ వా॥ఇతిశ్చిత్వసర్వేసిహ్వాన్తికంజన్మః-సిహ్వానోక్తంఅహారార్థంప్రాప్తంకించిత-కాకోబ్రూతేదేవయత్నాదపికించిన్నప్రాప్తంసిహ్వావదత్కోధునాజీవనోపాయఃకాకోవదతిస్వాగీనాహారపరిత్యాగాత్ సర్వనాశోయముపస్థితః-సిహ్వానోక్తమత్రాహారస్సాగీనఃకః - కాకఃకర్ణైకథయతిచిత్రవర్ణశ్చితీ- సిహ్వాభూమిం స్పృష్ట్వాకర్ణౌస్పృశతిమయా - సావభయవాచందత్వాగృహీతఃకథమేవంయుజ్యతే.

తథాచోక్తం॥శ్లో॥నగోప్రదానంనచభూమిదానం నచాన్నదానంనచ

యఃప్రదానం । యథావదంతీహహహోప్రదానంసర్వప్రదానేష్వభయ
ప్రదానం॥అన్యచ్చ॥సర్వకామసమృద్ధస్యఅశ్వమేధస్యయశ్శలం । శశ్శ
లంలభతేసమ్యగ్రక్షితేశరణాగతే॥వా॥కాకోబ్రూతేనాసాస్వామినా
వ్యాపాదయితవ్యః - కింత్వస్తాభిరేవతథాకర్తవ్యంయథాసాస్వదేహ
దానమగ్నేకరోతి-తచ్చుత్వాసిహస్తాష్టాంధితఃతతోసాలబ్ధావకాశఃకూ
టంకృత్వాసగ్వానాదాయసిహస్తాసమీపమాగతః అథకాకేనోక్తం - డ
వయతాద్రప్యాహారోనప్రాప్తః అనెకోవవాసగ్నిప్తఃస్వామీతదిదానీం
మదీయమాంసంసముపభుజ్యతాం.

యతః॥శ్లో॥స్వామిమూలాభవంత్యేతాస్సర్వాస్సంపత్తయఃఖలు । స
మూలెష్వపివృక్షేషుప్రయత్నస్సఫలోన్మతాం॥

వా॥ సిహ్మేనోక్తంవరంప్రాణపరిత్యాగోనపునరీదృశేకర్మశిప్రవృ
త్తిః!జమ్బుకేనాపితథోక్తంతతస్సిహ్మేనోక్తంమైవం । వ్యాఘ్రేణివాచ
మద్దైహీనజీవతుస్వామి-సిహ్మేనోక్తంనకదాచిదేవముచితం - అథచ
శ్రవణోపిజాతప్రత్యయః తతైవాత్మదేహదానమాహ తద్వరన్నేవద్వి
షేనకుక్షింబిదార్యవ్యాపాదితస్సర్వైశ్శతృతశ్చ-అతోహంబ్రవీమిమతి
ర్థోలాయతేనూనమిత్యాది - అనంతరంపునర్గచ్ఛకాసబ్రాహ్మణస్తృతీ
యేనధూరైనోక్తఃభోబ్రాహ్మణకిమితికుక్కురంసూరిధేనభవాన్వహతి
తదాకర్ణ్యచింతయతి నిశ్చితమేవాంకుక్కురగతిమత్వా చ్ఛాగంత్య
త్వాస్మాత్వాస్వగృహంయయా-సఛాగన్తేధూరైర్నీత్వాభక్షితః-అ
తోహంబ్రవీమిఆత్మైవమ్యేనయోవేత్తీత్యాది- రాజాహమేఘవర్ణకథం
త్వయాశశ్రుమధ్యేసుచిరముపితంకథంవాతేషామనునయఃకృతఃమేఘ
వర్ణఆపాదేవస్వామికార్యాధినాస్వప్రయోజనవశోద్వాకింసక్రియతే

పశ్య॥శ్లో॥లోకోవహతికింరాజన్ముద్గాదధ్ధమివేన్ద్రనం ॥ యోశయ
న్నపివృతాంఘ్రింసదీవేలానకృన్దతి ॥ తథాచోక్తం॥ సూర్యేనాపివహే
చ్ఛత్రానార్యమాసాద్యబుద్ధిమాణియథావృద్ధేనసర్వేణమణ్ణికావి
నిపాతితాః॥

వా॥రాజాహకథమేతత్ - మేఘవర్ణఃకథయతిఅస్తిజీర్ణోద్యానేమం

దవిసరోవరేనామసర్వః సోతిజీర్ణతయాస్వాహారాన్వేషణేష్యక్షమస్మర
 స్తీరేపతిత్వాస్థితః తతోదూరాతేనచిన్మణ్డూకేనదృష్టఃపృష్టశ్చకింస్వా
 హంనాన్వేష్యసీతి-సరోవ్రబ్రూతేగచ్ఛకింతేమమహద్భాగ్యస్యవృత్తా
 వైప్రశ్నేనతతస్సంజాతకాతుకస్సభేకసర్వభాకథ్యతామితి-సరోవ్రబ్రూ
 తేబ్రహ్మపురవాసినఃశ్రోత్రియస్యకౌణ్డిన్యస్యపుత్రోవింశతివర్షీయఃస
 ర్వసుణసన్నున్నదుడైవాన్మమన్యశంసస్వభావాద్దష్టఃతంపుత్రంసుశీ
 లనామానంహృతమవలోక్యకౌణ్డిన్యశ్శోకేనవృధివీతలేలులోత-అనంతరం
 బ్రహ్మపురవాసినస్సర్వేబాధనాస్తస్యతత్రాగత్యోపవిష్టాఃతతఃకపిలో
 నానసాత్తతోవదత్-అరేకౌణ్డిన్యమూఢోసి తెనైవంవిలవసి.

శృంఖ॥శ్లో॥ప్రణీకరోతిప్రథమంయథాజాతమనిత్యతా । ధాత్రీవజ
 నశీవశ్చైత్రథాశోకస్యకఃక్రమః ॥ తథాచ॥ క్వగతాఃపృథివీపాలాఃస
 వైన్యబలవాహనాః । వియోగసాక్షిణీయేషాంభూమిరద్యాపితిష్ఠతి ॥ అ
 వరంచ॥ ప్రక్షణమయంకాయఃక్షీయమాణోనలక్ష్మతే । ఆమకుహ్లభి
 వామ్భుస్థోవిశీర్ణస్సర్వభావ్యతే॥ ఆసన్నతరతామేతిజమోర్మృత్యుర్దినేది
 నే॥అఘాతంసీయమానస్యబధ్యస్యేవపదేపదే॥ అనిత్యంయావనంరూపం
 జీవితంప్రవ్యసంచయః । విశ్వర్యంప్రియసంవాసోముహ్యేత్తత్రనవజ్జీ
 తః॥యథాకాస్తంచకాస్తంచసమేయాతాన్మహేయాదధౌ॥సమేత్యవవ్య
 పేయాతాంతద్వద్భూతసమాగమః ॥ యథాహిషధికః కశ్చిచ్ఛాఘాయా
 మాశ్రిత్యతిష్ఠతి॥విశ్రమ్యచపునర్గచ్ఛేత్తద్వద్భూతసమాగమః॥అన్యచ్ఛ॥
 పశ్చభిర్నిర్మితేదేహేపశ్చత్వత్సపునర్గతే । స్వాంస్వాంయోనిమను
 ప్రాప్తైతత్రకాపరివేదనా ॥ యావతఃకురుతేజస్తస్సంబద్ధాన్మనసఃప్రి
 యా ॥ తావంతోస్యనిఖన్యవైహృదయేశోకశజ్జవః ॥ నాయమత్యస్త
 సంవాసఃకన్యచితేనచిత్కన్యచిత్ ॥ అపిస్వేనశరీరేణకిముతావైః
 పృథగ్గజైః ॥ అపిచ ॥ అనతిక్రమణీయస్యజన్మమృత్యోర్నివాగమం । జ
 న్నాన్తరసహస్రాణివియోగస్సంగమంక్షణం॥ ఆపాతరమణీయానాం
 సంయోగానాంప్రియైశ్శపా । అపద్ధానామివాద్ధానాంపరిణామోతిదా
 రుణః॥ అవరంచ॥వ్రజన్తినివర్తన్తేస్త్రోతాంసిసరితాంయథా । ఆయు

రాదాయమత్తైవనాంతథారావ్యహసీసదా ॥ సుఖాస్వాదపరోయస్త
సంసారైసత్సమాగమః ॥ సవియోగావసానత్వాద్దుఃఖానాంధురియజ్య
తే ॥ అతపివహినేచ్ఛన్తిసాధవస్సత్సమాగమం ॥ యద్వియోగాసిబూ
నస్యవనసోనాస్తిభేషజం ॥ సుకృతాన్యపిక్యాణిరాజభిస్సగరాదిభిః ॥
అథతాన్యేవక్యాణితేచాపిప్రళయంగతాః ॥ సంచింత్యసజ్జీవ్యతము
గ్రదణ్డస్త్రిత్యుక్తునుష్యస్యవిచక్షణస్య ॥ వహ్నిమ్బుసితైశ్చవచర్మబద్ధా
సర్వప్రయత్నాశ్శిథిలీభవన్తి ॥ యామేవరాత్రింప్రథమాముపైతిగర్భే
నివాసీనరవీరలోకః ॥ తతఃప్రభృత్యస్త్వలితప్రయాణస్సప్రత్యహంమృత్యు
సమీపమేతి ॥

వా॥అథసంసారమవిచారయతాంశోకోయమజ్ఞానస్యప్రపశ్నః.

పశ్య॥శ్లో॥అజ్ఞానంకారణంసన్యాత్వియోగోయదికారణం ॥ శోకోది
నేషుగచ్ఛత్సువర్ధతామపయాతికిం ॥

వా॥తదత్రాత్మానమనుసన్ధేహిశోకచర్చాన్పరిహర.

యతః॥శ్లో॥అకాణ్డపాతజాతానామస్త్రాణాన్పర్వభేదినాం ॥ గాఢశో
కప్రహారాణామచినైవమహౌషధం ॥

వా॥తతస్తద్వచనంశిష్యప్రబుద్ధశివకౌణ్డిన్యఉద్ధౌయాబ్రవీత్తదల
మిదాసీంగృహనరకవాసేనవనంగచ్ఛామి-పునఃకపిలోబ్రూతే.

శ్లో॥వనేపిదోషఃప్రభవన్తిరాగిణాంగృహేపిపశ్యేద్వినిగ్రహస్త
పః ॥ అపశ్యితేకర్మణియఃప్రవర్తతేనివృత్తరాగస్యగృహంతపోవనం ॥ య
తః ॥ దుఃఖితోపిచరెద్ధర్మంయత్రకుత్రాత్రమెరతః ॥ సమస్సర్వేషుభూ
తేషునలిజ్జంధర్మకారణం ॥ ఉక్తంచ ॥ వృత్త్యర్థంభోజనంయేషాంసన్తా
నాథాంచమైఘనం ॥ వాక్సత్యవచనాథాయదుగ్ధాణ్యపితరన్తితే ॥ తథా
హి ॥ అత్తానదీభారతపుణ్యతీర్థాసత్యోదకాశీలతటాయోర్మిః ॥ అత్రాభి
షేకంకురుపాణ్డుపుత్రనవారిణాశుద్ధ్యతిచాస్తరాత్మా ॥ విశేషతశ్చ ॥ జన్మ
మృత్యుజరావ్యాధివేదనాభిరభిప్లుతం ॥ సంసారమిదమత్యన్తమసారంత్య
జతస్సఖి ॥ దుఃఖమేవాస్తిససుఖంయస్మాత్తదుపలభ్యతే ॥ దుఃఖార్తస్య
ప్రతీకారేసుఖసంజ్ఞాపిధీయతే ॥

వా॥ కౌణ్డిన్యోబ్రూతేవమేవతతోహంతెనశోకాకులేనబ్రాహ్మణే
నశస్త్రేయదద్యారభ్యమణ్డాకానాంవాహనంభవిష్యసీతి-అథకశ్చిద్బ్రూ
హ్మణఃపాచకపిలోపదేశాద్విశ్రాంతంతేహృదయంతథాహిశ్యణు.

శ్లో॥సంగస్సర్వాశ్చనాత్యాజ్యస్సచేత్యత్తుంనశక్యతే।ససస్థిసహ
కర్తవ్యస్తతాంసంగోహిభేషజం॥అన్యచ్చ॥ కామస్సర్వాశ్చనాహేయః
సచెద్ధాతుంనశక్యతే।స్వభార్యాంప్రతికర్తవ్యఃపైవతస్యహిభేషజం॥

వా॥ ఏతచ్ఛ్చృత్వాసకౌణ్డిన్యఃకపిలోపదేశాన్మృతప్రశాంతశోకాన
లోయథావిధిదణ్డగ్రహణంకృతవాన్ - అతోబ్రాహ్మణశాపాన్మండూ
కాన్వోధుమత్రతిష్ఠామి- అనంతరంతేనమండూకేనగత్వామణ్డాకనాథ
స్యాగ్రేతతోకథితం - తతస్సమాగత్యమణ్డాకనాథస్తస్యసర్వస్యపుష్ట
మారూఢవాన్ - సచసర్వస్తంప్రప్యేకృత్వాచిత్రపదక్రమంబభ్రామప
రేద్యుశ్చలితుమసర్థంతంమండూకనాథోవదత్ కింధ్యభవాన్ మందగ
తిః-సర్వోబ్రూతేదేవాహారవిరహోదసమగ్ధోస్తి మణ్డాకనాథోవదత్ అ
స్తదాజ్ఞయామణ్డాకాన్మృతయ-తతోగృహీతోయంప్రసాదకత్యక్త్యా
క్రమశోసమణ్డాకాన్ఖాదతి అథనిర్మణ్డాకంసరోవిలోక్య మణ్డాకనా
థోపితేనఖాదితఅతోహంబ్రవీమిసగ్రంధేనాపి వహేచ్ఛతూనిత్యాది-
దేవయాత్విదానీంపురావృత్తాఖ్యానకథనం సర్వభాసద్ధేయోయం హిర
ణ్యగర్భోరాజాసద్ధీయతామితిమేఘతిః - రాజోవాచ-కోయంభవతోవి
చారఃయతోజితస్తావదయమస్తాభిస్తతాయద్యస్త లేవయావసతితదా
స్తాంనోచేద్విగృహ్యతాం - అత్రాత్తరేజమ్బూద్విపాదాగత్యశుకేనో
క్తందేవసింహశద్విపస్యసారసోరాజాసంప్రతిజంబూద్విపమాక్రమ్యా
వతిష్ఠతే-రాజాతంససంభ్రమమాహకింకిం- శుకఃపూర్వోక్తంకథయతి
గృహ్యోబ్రూతేసాధు-రేహచక్రవాకమద్రిక్సాధు- రాజాసకోపమా
హతిస్తాంతావదయంగత్వాతంసమూలమున్మూలయామిదూరదర్శి విహ
స్యాహ.

శ్లో॥నశరమైఘవతాగ్ర్యంవృథేవఘనగర్జితం। పరస్యార్థమనర్థంవా
ప్రకాశయతినోమహాన్ ॥ అపరంచ ॥ ఏకదాసవిగృహ్ణీయాత్ బహూ

ప్రాజావివాదినః | సదర్శోపురగః కీటైర్భహుభిర్నశ్యతే ధ్రువం ||

వా || దేవకిమితో వినా సన్ధానంగమనమస్తితదస్తృత్వశ్చాత్మకోపకర్తవ్యః.

అపరంచ|| శ్లో || యోగ్యతత్వమవిజ్ఞాయక్రోధమైవవశంగతః | సతథా తస్య తేమూఢో బ్రాహ్మణో నకులాదివ ||

వా || రాజాపృచ్ఛతి కథమేతత్ దూరదర్శికథయతి అస్తు యజ్ఞయన్యాం మాధవో నామ బ్రాహ్మణః తస్య బ్రాహ్మణీ ప్రసూతా బాలాపత్య రక్షణార్థం బ్రాహ్మణమవస్థాప్య సాతుంగతా తస్మిన్ గ్రామే బ్రాహ్మణాయ రాజ్ఞః పార్వణ శ్రాద్ధం దాతుమాహ్వనమాగతంతచ్ఛ్రిత్వా బ్రాహ్మణస్సహజదారిద్ర్యచింతయత్ - యది సత్వరం నగచ్ఛామి తదాన్యః కశ్చిచ్ఛ్రిత్వా శ్రాద్ధంగృహిష్యతి కింతు బాలకస్యాత్మరక్షకో నాస్తి తత్కింకరో మియాతుచిరకాలవిహితమిమం నకులం పుత్రనిర్విశేషం బాలక రక్షాయాం వ్యవస్థాప్యయామి - తథాకృత్వా గతః - తతస్తేనకులేన బాలకసమీపమాగచ్ఛన్ గృష్ణసర్వోద్భవో వ్యాపాద్యకోపాత్ ఖణ్డఖణ్డంకృత్వా ఖాదితః - తతో సోనకులో బ్రాహ్మణమాయా వ్రమవలోక్య రక్తవిలిప్తముఖపాదస్సత్వరముపాగత్య బ్రాహ్మణస్య చరణయోర్ములో తతతో సౌ బ్రాహ్మణస్తంతథావిధందృష్ట్వా మమపుత్రో నేన భక్షితఇబుద్ధ్యా వ్యాపాదితవాన్ అనంతరం యావదసావాగత్యవశ్యతి తావద్బాలకస్సు ప్థస్సర్వశ్చ వ్యాపాదిత స్తిష్ఠతి తదుపకారకరం నకులం నిరూప్య మహాంతం సంతాపమవాప్తవాన్ - అతో హం బ్రవీమి యోగ్యతత్వమవిజ్ఞాయేత్వాది.

అపరంచ|| శ్లో || కామః క్రోధస్తథాలోభో హర్షో మానో మదస్తథా | షడ్వర్గముత్సృజేదేవం యస్మిన్ త్యక్తైసు భిభవేత్ ||

వా || రాజాహ || మన్త్రివిషతే నిశ్చయః - మన్త్రిబ్రూతే విషమేవ.

యతః|| శ్లో || స్తృప్తిశ్చ పరమాద్ధే ముచితరోజ్ఞాన నిశ్చయః | దృఢతా మస్త్రగుప్తిశ్చ మన్త్రిణః పరమో గుణః || తథాచ || సహసా విదధీతనక్రియా మవివేకః పరమాపదాం పదం | వృణుతే హి విమృశ్య కారిణం గుణుభాస్సయమేవ సమ్పదః ||

వా॥ తద్దైవయదీదానీమస్తద్వచనంక్రియతేతదాసన్ధాయగమ్యతాం.
యతః॥ శ్లో॥ యద్యపుపాయాశ్చత్వారోనిర్దిష్టాస్సాధ్యసాధనే । సం
ఖ్యామాత్రంఫలంతేహంసిద్ధిస్సామివ్యవస్థితా ॥

వా ॥ రాజాహకథమేవంసత్వరంసంభవతి- మస్త్రీబ్రూతేదేవస
త్వరంభవివృతి.

యతః॥ శ్లో॥ మృద్ధుటవత్సుఖభేద్యోదుస్సంధానశ్చదుర్జనోభవతి । మజ
నస్తుకనకఘటవద్దుర్భేద్యశ్చాశుసంధేయః ॥ అవరంచ॥ అజ్ఞస్సుఖమారా
ధ్యస్సుఖతరమారాధ్యతేవిశేషజ్ఞః । జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధంబ్రహ్మపినరంస
రంజయతి॥

వా ॥ విశేషతశ్చాయంధర్మజ్ఞోరాజాసర్వజ్ఞోమస్త్రీచజ్ఞాతమేతస్మ
యాపూర్వంమేఘవర్ణవచనాత్తత్కృతకార్యసర్వనాచ్చ ॥ యతః ॥
శ్లో॥ కర్మానుమేయాస్సర్వశ్రవరోక్షుగుణవృత్తయః । తస్మాత్పరోక్షవృత్తీ
నాంఫలైఃకర్మవిభావయేత్ ॥

వా॥ రాజాహలముత్తరోత్తరేణయథాభిమతమనుష్ఠీయతాం - ఏత
స్సంక్రయిత్వాగృహోమహామస్త్రీదుర్దాదత్తరంచలితః- తతఃప్రణిధిబ
కేనాగత్యరాజ్ఞోహిరణ్యగర్భస్యనివేదితః దేవసన్నింకర్తుం మహామస్త్రీ
గృహోస్తుతనమిషమాగచ్ఛత్ రాజహంసోబూతే మన్త్రికా పునస్సం
బంధినాకేనచిద్రాగస్తవ్యంసర్వజ్ఞోవిహస్యాహ దేవశజ్ఞాస్పదమే
తత్-యతోమహాశయోసాదూరదర్శి అథవాస్థితిరియం మందమతీనాం
కదాచిచ్ఛంకైవనక్రియతే॥

తథాహి॥ శ్లో॥ సరసిబహుశస్తారాచ్ఛాయేక్షుణాత్పరివర్జితః కుము
దవిలపాన్వేషీహంసోనిశాసువిచక్షణః॥ నదశతిపునస్తారాశంకీదివాపిసి
తోత్పలం కుహకచకితోలోకస్సత్యేవ్యపాయమవేక్షతే॥ దుర్జనదూషిత
మనసస్సుజనేష్వపినాస్తివిశ్వాసః । బాలఃపాయసదగ్ధోదధ్యపిపూత్రా
తంభుజైః॥

వా ॥ తద్దైవయథాశక్తితత్పుజార్థంరతోపహారాదిసామగ్రిసజ్జీ
క్రియతాం- తథానుష్ఠితేసతిగృహోమస్త్రీదుర్గద్వారాచ్ఛత్రవాకేణ

సర్వత్యానీయరాజదర్శనంకారితోదత్తాసనేహోపవిష్టః - చక్రవాక
ఉవాచయన్మదాయ తంసర్వం స్వేచ్ఛయోపభుజ్యతామిదం రాజ్యం-
రాజహంసోబ్రూ తేఏవమేవ-దూరదర్శీబ్రూ తె ఏవమేవైతత్కింత్విదా
సీంబహుప్రపంచనంనిష్ప్రయోజనం.

యతః॥శ్లో॥లుబ్ధమధేనగృహ్ణీయాత్ స్తబ్ధమంజలికర్షణామూర్ఖంభం
దాసురోధనయాథాతత్యేనపణ్డితం ॥ అన్యచ్ఛ॥ సద్భావేనహరేర్నిత్రం
సంభ్రామేణతుబాంధవాః॥స్త్రీభృత్యాదానమానైశ్చదాక్షిణ్యేనేత
రాజనాః॥

వా॥తదిదాసీంసంధాయగమ్యతామహాప్రతాపశ్చిత్రవర్ణోరాజా-
చక్రవాకోవక్త్రీయథాసద్ధానంకార్యం తదప్యవ్యతాం - రాజహంసో
బ్రూ తేకతిప్రకారాః సంధీనాంసంభవన్తిగృహ్రివదతికథయామిశ్రూ
యతాం.

శ్లో॥బలీయసాభియుక్తస్తునృపోనాన్యప్రతిక్రియః । ఆపన్నస్సంధిమ
న్విచ్ఛేతుర్నాస్తిరాజఃకాలయాపనం॥కపాలఉపహారశ్చసంతానస్సంగతస్త
థాఉపన్యాసఃప్రతీకారఃసంయోగఃపురుషాంతరః ॥ అదృష్టనరఅదిష్టఆ
త్మాదిష్టఉపగ్రహః॥వరిత్రమస్తథోచ్ఛన్నస్తథాచపరభూషణః ॥ సంగ
ధోపనేయసన్నిశ్చయోడతైతేప్రకీర్తితాః॥ ఇతియోడశశకంప్రామాన్యసంధిం
సంధివిదోజనాః॥కపాలసన్నిర్విజ్ఞేయఃకేవలంసమసన్నితః॥ సంప్రదానా
ద్భవతియఉపహారస్సఉచ్యతే ॥ సంతానసన్నిర్విజ్ఞేయోదారికాదానపూ
ర్వకః॥సన్నిస్తుసంగతసన్నిమైత్రీపూర్వఉదాహృతః॥ యావదాయుః
ప్రమాణంతుసమానాత్మప్రయోజనం । సప్వత్రైవావిపత్రైవాకారణై
ర్యోనభిద్యతే॥ సంగతసన్నిరేవాయంప్రకృష్టత్వాత్సువర్ణవత్ । తథా
నైస్సన్నికుశలైఃకాంచనస్సఉదాహృతః ॥ ద్రవ్యసిద్ధింసముద్దిశ్యసంధి
శ్చక్రియతేయతః॥సఉపన్యాసకుశలైరుపన్యాసఉదాహృతః॥ మయా
ప్రవృత్తతంపూర్వంమమాప్యేషకరిష్యతి । ఇతియఃక్రియతేసంధిఃప్రతీ
కారస్సఉచ్యతే ॥ ఉపకారంకరోమ్యస్యమమాప్యేషకరిష్యతి । అయం
చాపిప్రతీకారఃరామసుగ్రీవయోరివ॥ ఏకార్థంసమ్యగృద్దిశ్యక్రియాం

యత్ర హి గచ్ఛతి ససంహిత ప్రమాణస్తు సచ సంయోగ ఉచ్యతే || ఆవ
యో ర్యోధముఖై స్తమదర్శ సాధ్యతామితి యస్మిన్పణస్తుక్రియతే సస
ద్ధిః పురుషా వైరః || త్వయై కేసమదీయోర్ధః సంప్రసాద్యస్త్య సావితియ
త్ర శత్రుః పణంకుర్యాత్ సోదృష్టపురుషః స్మృతః || యత్ర భూమ్యేక దేశే
సపణేనరిపువర్జితః | సంధీయతే సద్ధివిద్భిరాదిష్టస్థ ఉదాహృతః || స్వనై
స్యేనకు సద్ధానమాత్మాదిష్ట ఉదాహృతః | క్రియతే ప్రాణరత్నార్థం సర్వ
దానాదుపగ్రహః || కోశాం శేనార్థకోశేన సర్వకోశేన వాపునః | శిష్టస్య
ప్రతిరత్నార్థం పరిక్రమ ఉదాహృతః || భువాంసారవతీ నాంతుదానాదుచ్ఛ
న్న ఉచ్యతే | సర్వభూమ్యర్థదానేన ఫలేన పరభూషణః | పరిచ్ఛిన్నం ఫలం
యత్ర ప్రతిస్కంధేన దీయతే || స్కంధోపనేయంతం ప్రాచుస్సంధిం
సంధివిచక్షణాః || పరస్పరోపకారస్తు మైత్రస్సంబద్ధజన్తధా | ఉపహారశ్చ
విజ్ఞేయాశ్చ త్వార్జ్యైవ సంధయః || ఏక ఏవోపహారశ్చ సద్ధిరేవ మతోమ
మ ఉపహారివిభేదాస్తు సర్వే మైత్రవివర్జితాః || అభియోక్తుర్బలీయస్తా
దలభ్యాననివర్తతే || ఉపహారాదృతే తస్మాత్సంధిరన్యోనవిద్యతే ||

వా || రాజాహభవంతో మహాపణ్డితాః తదత్రాస్మాకం యథాకార్యము
పదిశ్యతాం - దూరదర్శిబ్రూతే - ఆః కిమేవముచ్యతే.

స్తో || ఆధివ్యాధిపరీతా పైరద్యశోవావినాశనం | జలతశ్చంద్రచపలంజీ
వితంఖలుదేహినాం || తథావిధమితిజ్ఞాత్వా శశ్వత్కల్యాణమాచరేత్ ||
కోహినామశరీరంయోధర్సోపేతం సమాచరేత్ || మృగతృష్ణోపమం
వీక్ష్య సంసారంక్షణభంగురం | సుజనైస్సంగతంకుర్యాద్ధర్మాయచసు
ఖాయచ ||

వా || తన్నమసన్నతేనతదేవక్రియతాం ||

స్తో || అశ్వమేధసహస్రాణి సత్యంచతులయాధృతం | అశ్వమేధసహ
స్రార్థి సత్యమేవాతిరిచ్యతే ||

వా || అతస్సత్యాభిధానదివ్యపురస్సరయోరప్యనయోర్భూపాల
యోః కాఙ్చనాభిధానసద్ధిర్విధీయతాం - సర్వజ్ఞోపదత్యేవమస్తు - తతోవ
స్తోపహారాదినా సమస్తీమూరదర్శిపూజితః ప్రహృష్టమనాశ్చక్రవా

కంగృహీత్వా మయూరస్య రాజ్య సుమిపంగతః తత్ర చిత్రవణ్ణై న రాజ్యా
సర్వజ్ఞో గృధ్రవచనా ద్భహుమానదానపురస్సరం సంభాషితః - తథా వి
ధం సంధిం స్వీకృత్య రాజహంస సమీపం ప్రస్థాపితః - దూరదర్శీ బ్రూతే
దేవసిద్ధం న సుమిహితమిదానీం స్వస్థానమేవ వింధ్యాచలం ప్రతిగమ్య
తాం - అథ సర్వే స్వస్థానం ప్రాప్య హనోభిలషిత ఫలం యథా సుఖమనుభ
వంతితి విష్ణుశర్మణోక్తం - అపరంకింకథయా మితదుచ్యతాం - రాజపు
త్రా డాచుః ఆర్యశ్రీమత్ప్రసాదాత్సకలరాజ్యవ్యవహారాజ్ఞంజ్ఞాతంతత
స్సుఖినోభూతావయం - విష్ణుశర్మోవాచ - యద్యప్యేవంతథాపి అపరమ
పీదమస్తు.

శ్లో ॥ సద్ధిస్సర్వమహీభుజాం విజయినామస్తు ప్రమోదస్సదా సువ్ర
స్సస్తు నిరావదస్సుకృతినాం కీర్తిశ్చిరం వర్ధతాం ॥ నీతిర్వారవిలాసినివసశ
తం షక్షస్థ సలే రాజతాం భూమిర్భారవతీతదర్శి సహితా భోగాయ వస్తి
ష్టతు ॥.....*

హి తో ప దే శ స్స మా ప్తః.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

